

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Historie

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Historie – Český jazyk a literatura

**TRESTNÍ A NALÉZACÍ KOMISE V JABLONCI
NAD NISOU (1945 – 1947)**

**PENALTY AND FINDING COMMISSION AT
JABLONEC NAD NISOU (1945 – 1947)**

Bakalářská práce: 2010–FP–KHI–091

Autor:

Monika REMSOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	příloh
88	0	0	7	7

V Liberci dne: 26.4. 2012

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Moniku Remsovou
adresa: Pražská 113, 466 01 Jablonec nad Nisou
studijní obor (kombinace): Historie se zaměřením na vzdělávání
Název BP: **Trestní a nalézací komise v Jablonci nad Nisou (1945 – 1947)**
Název BP v angličtině: **Penalty finding commission at Jablonec nad Nisou (1945 – 1947)**
Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Lozoviuková, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: 15. 5. 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 30. března 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): MONIKA REMSOVÁ

Datum: 12. 4. 2012

Podpis: Remsová Monika

Název BP:	TRESTNÍ A NALÉZACÍ KOMISE V JABLONCI NAD NISOU (1945-1947)
Vedoucí práce:	Mgr.Kateřina Lozoviuková, Ph.D.
Cíl:	Cílem bakalářské práce je na základě studia pramenů a literatury charakterizovat činnost Trestní a nalézací komise v Jablonci nad Nisou v letech 1945-1947. Pozornost bude věnována fungování komise v rámci retribučního soudnictví poválečného Československa. Sledována a analyzována bude národnostní problematika, sociální struktura obžalovaných, poměr odsuzujících a osvobozujících rozsudků. Jednotlivé kauzy budou statisticky vyhodnoceny a typizovány.
Požadavky:	Znalost dobových reálií. kritické myšlení, schopnost práce s prameny a jejich komparace s literaturou.
Metody:	Analýza archivního materiálu Syntéza pramenů a literatury
Literatura:	<p>1. PRAMENY ARCHIVNÍ: Národní archiv Praha; Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou</p> <p>1.2. PRAMENY VYDANÉ, DOKUMENTY: Sbírka zákonů a nařízení Československé republiky; soudobý regionální tisk</p> <p>2. LITERATURA: BORÁK, Mečislav: Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948), Šenov u Ostravy 1998. HRACHOVÁ, Ivana: Mimořádný lidový soud v Mostě 1945–1947. Diplomová práce FP TU, Liberec 2006. JANÁK, Dušan: Činnost mimořádného soudu Opava v letech 1945–1948, Časopis Slezského zemského muzea, série B, 43/1994, s. 245 – 283. JIRŮ, Václav: Klatovské oprátky, Plzeň 2004. JUST, Vladimír: Věc: Vlasta Burian, Praha 1991. JUST, Vladimír: Vlasta Burian. Mystérium smíchu, Praha 1993. KOČOVÁ, Kateřina: Druhá retribuční. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948, Soudobé dějiny 11, 2004, s. 586 – 625. KOČOVÁ, Kateřina: Činnost mimořádných lidových soudů . MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice. Disertační práce Fakulta humanitních studií Hradec Králové, Hradec Králové 2006. KUKLÍK, Jan: Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“. Dekrety prezidenta republiky 1940–1945, Praha 2005. Poválečná justice a národní podoby antisemitismu. Postih provinění vůči Židům před soudy a komisemi ONV v Českých zemích v letech 1945 – 1948 a v některých zemích střední Evropy, Sborník, Praha – Opava 2002.</p>

Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu. Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945 – 1948, Sborník, Praha – Opava 2002.

Čestné prohlášení

Název práce: Trestní a nalézací komise v Jablonci nad Nisou (1945 – 1947)
Jméno a příjmení autora: Monika Remsová
Osobní číslo: P08000681

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 26.4. 2012

Monika Remsová

Poděkování

Poděkování patří vedoucí práce, Mgr. Kateřině Lozoviukové, Ph.D., za seznámení se zajímavým tématem, rady a náměty.

Zaměstnancům Státního okresního archivu v Jablonci nad Nisou za vstřícnost.

A nejbližším za podporu.

Anotace

Bakalářská práce analyzuje jeden z aspektů retribučního soudnictví poválečného Československa. Pozornost je věnována zákonným normám na území českých zemí a jejich uplatňování v praxi, zejména tzv. malému retribučnímu dekretu. Stěžejní část práce je lokální sondou do činnosti Trestní a nalézací komise v Jablonci nad Nisou v letech 1945 – 1947 (tzv. prvním retribučním období) s ohledem na práci vyšetřovací komise a situaci v pohraničí. Tvoří ji analýza personálního obsazení komise, projednaných případů a trestních nálezů. Hlavním pramenem pro bakalářskou práci byl fond Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou, který je uložen ve Státním okresním archivu v Jablonci nad Nisou.

Klíčová slova: retribuce, dekret, Beneš, očista, trestní nalézací komise, Jablonec nad Nisou, provinění, kolaborace, trestní nález.

Annotation

The bachelor work analyses one of the aspects of retribution justice of the Czechoslovakian post-war era. It pays attention to the legal norms in Czech countries and to their practical exercise especially to the small retribution decree. The main part of the work is a local probe to the Penalty and finding commission activity in Jablonec nad Nisou between 1945 – 1947 (also called the first retribution era) taking accounts of the fact-finding commission work and border situation. It analyses personnel filling of the commission, heard legal cases and criminal findings. The main information source for the bachelor work was District national board in Jablonec nad Nisou, stored in State district archive in Jablonec nad Nisou.

Key words: retribution, decree, Beneš, cleansing, penalty finding commission, Jablonec nad Nisou, offence, collaboration, criminal finding.

Historická spravedlnost není citovou záležitostí. [...]
V srdci Evropy musíme své záležitosti vyřídit lidsky, ale nekompromisně.

(Stráž severu, ročník 1, č. 147/45, s. 1)

Obsah

1. Úvod	12
2. Rozbor literatury a pramenů	15
3. Vyrovnání s minulostí. Československá retribuce v kontextu poválečné Evropy .	20
3.1 Příprava retribučního soudnictví obnoveného Československa	22
3.2 Charakteristika retribučního soudnictví na území českých zemí	25
3.3 Tzv. velký retribuční dekret a mimořádné lidové soudy	32
3.4 Národní soud	35
4. „Drobní kolaboranti“. Tzv. malý retribuční dekret a trestní nalézací komise	37
5. Trestní nalézací komise v Jablonci nad Nisou	45
5.1 První krok – vyšetřování provinění	46
5.2 Personální obsazení TNK	53
5.3 Typologie obviněných	55
5.4 Typologie trestů	59
5.5 Typologie obvinění	63
5.6 Zastavená řízení	80
5.7 Odvolání a stížnosti na vynesené nálezy	86
5.8 Rozhodnutí TNK versus rozsudek okresního soudu	88
5.9 Revize	89
6. Závěr	91
7. Seznam použitých pramenů a literatury	94
8. Seznam příloh	99

Seznam zkratek

BDM - Bund Deutscher Mädel

CROWCASS - Center Register of War Criminals and Security Suspects (Ústřední evidence válečných zločinců a podezřelých osob)

ČSD – Československé dráhy

ČSL – Československá strana lidová

ČSNS – Československá strana národně sociální

ČSR – Československá republika

ČSSD – Československá sociální demokracie

DAP - Deutsche Arbeiterpartei (Německá dělnická strana)

DFW - Deutsche Frauenwerk

DJ - Deutsches Jungvolk

DRK - Deutsches Rotes Kreuz (Německý červený kříž)

FHJ – Fliegerhitlerjugend (Letci německé mládeže)

fy – firmy

HJ – Hitlerjugend (Hitlerova mládež)

Kčs – korun Československých

KSČ – Komunistická strana Československa

KVNB – komise pro vnitřní národní bezpečnost

MLS – mimořádný lidový soud

MNV – místní národní výbor

MSK – místní správní komise

MV – ministerstvo vnitra

NS – Národní soud

NSDAP - Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Německá nacionálně socialistická dělnická strana)

NSF - Nationalsozialistische Frauenschaft (Národně socialistické ženské hnutí)

NSV - NS-Volkswohlfahrt (Nacionálně socialistická péče o blaho lidu)

ONV – okresní národní výbor

OSK – okresní správní komise

OVK – okresní vyšetřovací komise

RAD – Reichsarbeitsdienst (Říšská pracovní služba)

RG – revoluční gardy

RNV – revoluční národní výbor

SdP - Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana)

SNB – Sbor národní bezpečnosti

SNR – Slovenská národní rada

SOkA – Státní okresní archiv

SOPV – Svaz osvobozených politických vězňů

TNK – trestní nalézací komise

TOK – trestní odvolací komise

TOK – trestní odvolací komise

TRK – trestní revizní komise

TVK – trestní vyšetřovací komise

UNWCC - United Nations War Crimes Comission (Komise spojených národů pro válečné zločiny)

VK – vyšetřovací komise

ZNV – zemský národní výbor

1. Úvod

Konec druhé světové války s sebou přinesl touhu po spravedlivém vyrovnání s jejími hlavními viníky a všemi, kteří jim pomáhali. Synonymem vyrovnání s minulostí se stala retribuce (z latinského výrazu *retribūtiō*, v překladu vrácení, odplata, odměna¹) – v kontextovém zapojení doby evropský fenomén.²

Odveta za spáchané zločiny provázela válečné diskuse na mezinárodní úrovni, na kterých se významnou měrou podíleli členové československé exilové vlády (výsledkem byla například svatojanská deklarace ovlivňující pozdější podobu československé retribuce). Po válce oči celého světa směřovaly do Norimberku, města v německém Bavorsku, kde zasedal Mezinárodní soudní tribunál, před nímž stanuli nejvýznamnější váleční zločinci. Jednotlivé osvobozené státy zakládaly soudy s cílem potrestat kolaboranty na vlastním území.

Norimberský proces se stal vzorem ostatním státům pro potrestání nacistů. Jak upozorňuje Benjamin Frommer, na českou retribuici neměl přímý vliv.³ K jeho ustavení došlo 8. srpna 1945, a to londýnskou dohodou o trestání válečných zločinců. Tedy dva měsíce poté, co vešel v platnost retribuční dekret.

Poválečné Československo stálo před několika úkoly, které byly součástí složitého vývoje. Muselo dojít k obnově československé vlády a potrestání kolaborantů. Uspořádání státu bylo vyřešeno v Košickém programu. Jako v jiných státech se ve jménu spravedlnosti slova ujala retribuční vlna, která v Československu probíhala ve dvou fázích (tzv. prvním a tzv. druhém retribučním období). Tato „odplata“ se jevila jako nutné vyústění uplynulých událostí směřující k sebezáchově. V rámci československé retribuce vyšly tři právní normy.

Potrestáním válečných zločinů a kolaborace byly pověřeny mimořádné lidové soudy (MLS). Ty vznikly na základě dekretu prezidenta republiky č. 16 (o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) vydaného dne 19. června 1945, tzv. velkého retribučního dekretu. Těchto *de facto* stanných soudů bylo v ČSR zřízeno celkem 24. Významné osoby protektorátu měly stanout před Národním soudem (NS) zřízeným na základě dekretu prezidenta republiky č. 17 (o Národním soudu) vydaného dne 19. června 1945.

¹ Jan KÁBRT a kol.: *Latinsko/český slovník*, Praha 2000, s. 445.

² K problematice více např. Tony JUDT: *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*, Praha 2008.

³ Více Benjamin FROMMER: *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010.

Krátce po zahájení činnosti MLS vyvstala otázka, jak potrestat tzv. menší viníky - kolaboranty, kteří svým proviněním nespádali do kompetence zmíněné instituce. Řešením se mělo stát vydání dekretu prezidenta republiky č. 138 (o trestání některých provinění proti národní cti) dne 27. října 1945, tzv. malého retribučního dekretu. Výkonem tohoto dekretu byly pověřeny okresní národní výbory (ONV), popřípadě okresní správní komise (OSK), které na základě závazných směrnic zřizovaly trestní nalézací komise (TNK).

MLS, NS a TNK stíhaly činy spáchané v době tzv. zvýšeného ohrožení republiky, která byla stanovena od května 1938 do konce roku 1946. Postih tedy hrozil za prohřešky spáchané i v době míru. Především v rámci tzv. malé retribuice to mělo značný vliv na vytvoření národnostně homogenního státu Čechů a Slováků.

Vydané retribuční normy byly retroaktivní povahy, což znamená, že některé činy nebyly v době spáchání trestné. Jednalo se například o tzv. renegátství, tedy přihlášení k německé nebo maďarské národnosti. Jak se ukazuje, jednalo se o rozšířený jev především v pohraničních oblastech.

Retribuce v poválečném Československu je označována za jednu z nejtvrdějších – nejen pro odpor k okupantům, ale také kvůli trestání vlastních zrádců.⁴

*

Předložená práce, která vznikla převážně na základě studia archivních pramenů, se snaží odpovědět na otázku, jak se na Jablonecku dařilo naplnit myšlenku potrestání tzv. malé kolaborace před místní TNK v tzv. prvním retribučním období (27. říjen 1945 – 4. květen 1947). Text tvoří dvě hlavní části.

V první směřovala pozornost k obecné charakteristice retribučního soudnictví, a to v mezinárodních a vnitrostátních souvislostech. S ohledem na odlišnou podobu slovenské retribuice byly detailněji rozebrány „české“ normy. Charakteristika retribuice je propojena s řešením tzv. německé otázky, a to na území Jablonecka, a jejímu využití jako nástroje pomsty a „likvidace“ odpůrců.

Druhá část vznikla na základě studia a analýzy archivního materiálu. Základním počinem se stalo statistické zhodnocení vlastních výsledků TNK v Jablonci nad Nisou (počet projednaných případů, poměr odsuzujících a osvobozujících rozsudků, udělené tresty, odvolání, revize, atd.). Vlivem ztráty některých spisů uvedené výsledky

⁴ Viz například výsledky výzkumu týmu odborníků pod vedením Norberta Freie (Norbert FREI, ed.: *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*, Göttingen 2006).

posloužily jen k hrubé orientaci. Dále pozornost směřovala k přiblížení činnosti zmiňované komise, personálního obsazení a způsobu vnitřního fungování s ohledem na práci dalších vyšetřovacích orgánů. Vybrané případy reflektují charakteristická obvinění pro danou komisi s ohledem na oblast pohraničí.

Přílohy obsahují soupis osob stanuvších před jabloneckou TNK, u kterých jsou uvedeny údaje sloužící k základní typologii obviněných, a tabulku předsedů a členů zmíněné komise spolu s jejich osobní charakteristikou. Součástí příloh jsou dále dekrety prezidenta republiky č. 16, 17 a 138 a ukázky výslechových archů okresní vyšetřovací komise (OVK) a trestních nálezů TNK.

Citace v textu jsou uvedeny v uvozovkách, psané kurzívou a jedná se o doslovné přepisy dokumentů. Jména uváděná v práci jsou – až na výjimky – variantou uvedenou v trestním nálezů. Dílčí výsledky byly prezentovány v rámci Studentské vědecko-umělecké činnosti (v roce 2011 a 2012). Práce zachycuje stav bádání k dubnu 2012.

2. Rozbor literatury a pramenů

Pro první část práce se staly stěžejní publikace týkající se retribuce v poválečném Československu. Pozornost jí začala být ve větší míře věnována až po listopadu 1989, což ovlivnil totalitní režim a nepřístupnost archivních materiálů. V popředí zájmu se ocitl tzv. velký retribuční dekret.

První monografii věnující se retribučnímu soudnictví v českých zemích s ohledem na odlišný vývoj na území Slovenska sepsal Mečislav Borák, a to *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945 – 1948)*.⁵ Problematikou poválečného vyrovnání se celostně zabýval americký historik Benjamin Frommer v publikaci *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*.⁶

Analýza retribučních mechanismů se opírala o studium publikací týkající se dekretů prezidenta republiky. Stěžejním zdrojem poznatků se stala kniha Jana Kuklíka *Mýty a realita tzv. Benešových dekretů* zabývající se vývojem těchto právních norem.⁷ Využity byly publikace věnující se vývoji československého práva po roce 1945.⁸

Další literatura se věnovala dílčím problémům retribučního soudnictví. Jednalo se o práce zabývající se jednotlivými mimořádnými lidovými soudy a trestními nalézacími komisemi, tedy regionálního charakteru. Mezi ně patřily publikace Václava Jiříka analyzující chebský MLS⁹ a již zmiňovaného Mečislava Boráka.¹⁰ Dále bylo využito bakalářských, diplomových a disertačních prací věnujících se MLS v České Lípě, Liberci a Litoměřicích a TNK v Nymburce, Turnově, Poděbradech, Liberci a Benešově u Prahy.¹¹ Poznatky přinesly rovněž studie věnované antisemitismu. Několik

⁵ Mečislav BORÁK: *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945 – 1948)*, Šenov u Ostravy 1998.

⁶ Benjamin FROMMER: *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010.

⁷ Jan KUKLÍK: *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“*. *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945*, Praha 2002. Další práce zabývající se vývojem dekretů prezidenta republiky je například Jan NĚMEČEK a kol.: *Cesta k dekretům a odsunu Němců. Datová příručka*, Praha 2002.

⁸ Jan KUKLÍK a kol.: *Vývoj československého práva 1945 - 1989*, Praha 2009; Karel MALÝ – Ladislav SOUKUP (edd.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 - 1989*, Praha 2004.

⁹ Václav JIŘÍK: *Nedaleko od Norimberka. Z dějin retribučních soudů v západních Čechách. Z dějin Mimořádného lidového soudu v Chebu v letech 1946–1948*, Cheb 2001.

¹⁰ V první části práce se autor věnuje charakteristice retribučního soudnictví, ve druhé analyzuje činnost ostravského MLS. Mečislav BORÁK: c. d., Šenov u Ostravy 1998.

¹¹ Zuzana HAMPLOVÁ: *Trestní nalézací komise Nymburk*, Bakalářská práce TUL, Liberec 2011; Kateřina KOČOVÁ: *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*, Disertační práce Fakulta humanitních studií Hradec Králové, Hradec Králové 2006; Jiří LOUDA: *Trestní nalézací komise Turnov*, Bakalářská práce TUL, Liberec 2011; Barbora MIKŠOVSKÁ: *Trestná nalézací komise Poděbrady*, Bakalářská práce TUL, Liberec 2011; Václav RYBÁŘ: *Trestní a nalézací komise*

příspěvků k této problematice před TNK bylo uveřejněno ve dvou sbornících, a to *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu*¹² a *Poválečná justice a národní podoby antisemitismu*.¹³ Další studie a články využitě pro napsání předložené práce se věnovaly českému soudnictví v mezinárodním kontextu,¹⁴ tzv. druhé retribuční¹⁵ či přímo tzv. malému dekretu.¹⁶ Otázku retribučních vězňů zpracoval Tomáš Staněk.¹⁷

Dále bylo využito publikací a studií věnujících se jednotlivým kauzám. Například procesům před Národním soudem s členy protektorátní vlády¹⁸ či novináři.¹⁹ Před retribučními institucemi stálo několik osobností první republiky, jedním z nich byl například Vlasta Burian.²⁰ Poválečná justice se dotkla rovněž elit.²¹

Problematicizování retribučního soudnictví českých zemí předpokládá jistou znalost dějin první a druhé republiky, Protektorátu Čechy a Morava, Říšské župy Sudety a tzv. třetí republiky.²² K vykreslení historie na Jablonecku byly využity dílčí práce regionálního charakteru.²³

v *Liberci v letech 1945 – 1948*, Bakalářská práce TUL, Liberec 2009; Pavel KMOCH: „*Malá retribuce*“ v českých zemích a trestní nalézací komise v Benešově u Prahy, Diplomová práce TUL, Liberec 2011.

¹² *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu. Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948*. Sborník příspěvků. Praha – Opava 2002.

¹³ *Poválečná justice a národní podoby antisemitismu. Postih provinění vůči Židům před soudy a komisemi ONV v Českých zemích v letech 1945 – 1948 a v některých zemích střední Evropy*, Sborník příspěvků, Praha – Opava, 2002.

¹⁴ Kateřina KOČOVÁ – Jaroslav KUČERA: „*Sie richten statt unser und deshalb richten Sie hart*“ *Die Abrechnung mit deutschen Kriegsverbrechern in der Tschechoslowakei*, in: Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg, hg. v. Norbert Frei, Göttingen 2006, s. 438 – 473.

¹⁵ Kateřina KOČOVÁ: *Druhá retribuce. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948*, in: Soudobé dějiny, ročník XII/2005, s. 586 – 625.

¹⁶ Andrea LNĚNIČKOVÁ – Jakub CHROBÁK: *Malý dekret*, in: Tvar, 20/1999, s. 5.

¹⁷ Tomáš STANĚK: *Retribuční vězni v českých zemích 1945 - 1955*, Opava 2002.

¹⁸ Robert KVAČEK – Dušan TOMÁŠEK: *Obžalována je vláda*, Praha 1999; Jaroslav ROKOSKÝ: *Rudolf Beran a jeho doba. Vzestup a pád agrární strany*, Praha 2011.

¹⁹ Iva TSCHOCHOHEIOVÁ: *Čeněk Ježek. Causa prominentního protektorátního novináře před Národním soudem*, Diplomová práce, Brno 2008.

²⁰ Vladimír JUST: *Věc: Vlasta Burian. Rehabilitace krále komiků*, Praha 1991.

²¹ Viz například proces s představiteli libereckých Liebiegových závodů. Kateřina KOČOVÁ: *Mimořádný lidový soud v Liberci a firma Johann Wolfgang Liebig a Comp.*, in: Fontes Nissae, č. 6/2005, s. 86 – 115.

²² K základnímu nástinu období posloužila kniha Jaroslava PÁNKA - Oldřicha TŮMY a kol.: *Dějiny českých zemí*. S retribučním soudnictvím souvisí migrace po druhé světové válce, pro pochopení česko-německých vztahů bylo využito knih Johann Wolfgang BRÜGEL: *Češi a Němci 1939 – 1946*, Praha 2008 a tentýž: *Češi a Němci: 1918 – 1938*, Praha 2006. Dále bylo využito publikací Ondřej KOUTEK: *Prokop Drtina. Osud československého demokrata*, Praha 2011; Ivo PEJČOCH – Jiří PLACHÝ a kol.: *Okupace, kolaborace, retribuce*, Praha 2010; Adrian ARBURG – Tomáš STANĚK (edd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů, díl II., svazek 3, Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Středokluky 2010; Adrian ARBURG – Tomáš STANĚK (edd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů, díl II., svazek 1, Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování*, Středokluky 2011; Volker ZIMMERMANN: *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety*

Celkový seznam literatury je uveden na konci práce.

*

Stěžejní část práce je založena na analýze materiálů uložených ve Státním okresním archivu (SOkA) Jablonec nad Nisou, jedná se o fond Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou.²⁴

V Jablonci nad Nisou byla zřízena Okresní vyšetřovací komise (OVK) při Okresním národním výboru (Okresní správní komisi) v Jablonci nad Nisou, která vyšetřovala jí podané případy a rozhodovala, zda se jedná o případy provinění proti národní cti. Dokumenty OVK jsou v archivu k dispozici pod inventárními čísly 108 – 110, kartony 260 – 267. Zároveň byla zřízena pobočka OVK v Tanvaldě. Tyto materiály jsou uloženy pod inventárními čísly 111 – 112, kartony 268 – 270.

Spisy OVK většinou obsahují udání, výslech obviněného, popřípadě svědků a rozhodnutí komise o předání případu příslušné instituci (MLS, okresní soud, TNK), popřípadě o zastavení řízení (odsun, neprokázaná vina). U dokumentů OVK pobočky Tanvald jsou k dispozici rozsudky tamního okresního soudu, stav vězňů věznice Okresního soudu v Tanvaldě a seznam spisů (které byly předány MLS v Liberci) osob určených k odsunu.²⁵

Spisy dále doplňují registrurní pomůcky – tzv. podací protokol OVK pro případy podle tzv. malého retribučního dekretu a abecední rejstřík pro tento dekret. Obě tyto pomůcky jsou uloženy pod inventárními čísly 105 a 107 (jedná se o knihy číslo 30 a 32).

Těžištěm pramenného výzkumu se staly trestní spisy osob vyšetřovaných podle tzv. malého retribučního dekretu uložené pod inventárními čísly 113 a 114, kartony 271 – 304. Dokumenty jsou signovány čísly 19 801 – 42 900 (nejsou dochovány všechny spisy). Případy řešené před TNK obsahuje 10 kartonů, a to 289, 291, 293, 295, 297, 299, 301, 302, 303 a 304, ostatní dořešily Okresní soudy v Jablonci nad Nisou a Tanvaldě po konci činnosti retribučních orgánů.

Každý příslušný spis obsahuje (pokud je kompletní) udání, výslech obviněného a výslechy svědků, zprávu příslušného sboru národní bezpečnosti (zpravidla o chování

(1938 – 1945), Praha 2001; Václav KURAL – Zdeněk RADVANOVSKÝ a kol.: „*Sudety*“ pod hákovým křížem, Ústí nad Labem 2002.

²³ Petra HAVLÍČKOVÁ: *Tábory na Jablonecku 1945 – 1947*, Bakalářská práce Masarykova univerzita, Brno 2006; Jan KAŠPAR: *Jablonec nad Nisou. Stručný průvodce sedmi stoletími města*, Jablonec nad Nisou 2006; Jana PAVLÍČKOVÁ: *Soužití Čechů a Němců v Jabloneckém okrese v letech 1938 a 1939*, Bakalářská práce Masarykova univerzita, Brno 2008.

²⁴ SOkA Jablonec nad Nisou, fond Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. 1019.

²⁵ SOkA Jablonec nad Nisou, fond Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, i. č. 112, karton 270.

vyšetřované osoby v době tzv. zvýšeného ohrožení republiky v příslušné oblasti; někdy těchto zpráv obsahuje spis více), trestní nález. Některé spisy obsahují potvrzení o národní příslušnosti či zprávy ministerstva vnitra. Často se u spisů nalézají záznamy o počátku revizního řízení (popřípadě i konečné rozhodnutí revizní komise). Ne všechny tyto spisy jsou kompletní. Zejména jedná-li se o případy osob určených k odsunu či o případy, ve kterých trestní řízení bylo zastaveno. Tyto spisy obsahují často jen rozhodnutí o odsunu či zastavení trestního řízení.

Jádro práce je založeno na analýze případů řešených před jabloneckou TNK. Detaily kauz jsou čerpány z výsledkových archů OVK, které obsahují osobní údaje obviněných (jméno a příjmení, datum a místo narození, adresu bydliště, domovskou příslušnost, údaje o rodičích, rodinném stavu, školním vzdělání, majetkových poměrech, vojenské službě, dosavadních trestech, vyznání, zaměstnání a národnost). Zmíněné informace byly v některých případech zmatené a nekompletní. Zapříčinily to například opakované výsledky pro různé instituce. Chyby se vyskytovaly zejména v datech narození, adresách a jménech. Vliv na to mělo například stěhování, české a německé variace jmen. Některá fakta vyplývala následně z kontextu výpovědi.

Podstatně stručnější jsou trestní nálezy TNK, které obsahují personálie obviněných (jméno a příjmení, datum a místo narození, bydliště, zaměstnání), obvinění podle tzv. malého retribučního dekretu a konečné rozhodnutí (poslední dva údaje bývaly často uvedeny jen jednou větou). Lze z nich vyčíst jména členů, ale většinou bez doplňujících informací.

Další podrobnosti přinášela písemná odvolání potrestaných osob, které argumentovaly svou činností za doby tzv. zvýšeného ohrožení republiky, předválečnou politickou příslušností, finanční situací, apod. Pokud byl případ postoupen po skončení činnosti retribučních orgánů řádnému soudu, poskytl jeho rozsudek další údaje o jednotlivých kauzách.

Nelze zapomínat na fakt, že se jedná o dokumenty úřední povahy a jsou v nich zaneseny pouze údaje nutné pro vyšetřování. Obvinění s vysokou pravděpodobností vypovídali tak, aby si sami nepřitížili, vinu sváděli na jiné osoby a hledali různé výmluvy. Snažili se odvrátit obvinění. Vyskytl se i případ, kdy obviněný Antonín Řáha popíral čin kladený mu za vinu a vypovídal až po konfrontaci s důkazním materiálem.²⁶ Z toho důvodu práce neukazuje, co se za doby okupace skutečně stalo, ale reflektuje

²⁶ Případu Antonína Řáhy je věnována pozornost v kapitole Typologie obvinění, s. 77.

řízení před TNK. Prostudované prameny nevypovídají o způsobu myšlení a rozhodování členů komise. Stejně tak nejsou zpravidla známy osobní pohnutky udavačů.

Součástí spisů nebyly (až na drobné výjimky) podrobnější údaje o jednotlivých členech a činnosti vyšetřovacích a trestních nalézacích komisí. K jejich doplnění posloužily Zápisy ze schůzí OSK 1945 – 1946 (inventární číslo 1, kniha 1) a Zápisy ze zasedání schůzí rady ONV z let 1946 – 1947 (inventární čísla 2 a 3, knihy 2 a 3). Dalším pramenem se staly evidenční listy členů MNV (inventární číslo 195, kartony 374, 375, 376 a 377) a dokumenty k počátkům OSK, ONV v Jablonci nad Nisou a jednotlivých MNV (inventární číslo 195, karton 373, OSK, MNV – členové).

Dále bylo využito oběžníků a výnosů ONV, zemského národního výboru a ministerstev. Jedná se o inventární číslo 63 a kartony 50, 51, 52 a 54.

Pro analýzu retribučních mechanismů bylo využito dekretů prezidenta republiky²⁷ a dobových regionálních tiskovin – Stráž severu a Jablonecká pravda.²⁸ Například ve Stráži severu nechávaly osoby potrestané libereckou TNK na vlastní náklady otisknout rozhodnutí o vině.²⁹ V případě jablonecké komise takto zveřejňována nebyla a jen ojediněle se v tisku objevila zpráva o její činnosti. Využité články vykreslují postavení německého obyvatelstva a kolaborantů po druhé světové válce a zobrazují přijímání stěžejních dekretů médii i částí společnosti.

Celkový seznam pramenů je uveden na konci práce.

²⁷ Karel JECH – Karel KAPLAN (edd.): *Dekrety prezidenta republiky 1940 - 1945. Dokumenty*, Brno – Praha 2002. *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé (1945, částka 9)* [citováno 15.9. 2011] <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1945/sb09-45.pdf>. *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé (1945, částka 57)* [citováno 15.9. 2011] <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1945/sb57-45.pdf>.

²⁸ Stráž severu, ročník 1945 – 1947. Jablonecká pravda, ročník 1945.

²⁹ Václav RYBÁŘ: *Trestní a nalézací komise v Liberci v letech 1945 - 1948*, Liberec 2009, s. 16.

3. Vyrovnání s minulostí. Československá retribuce v kontextu poválečné Evropy

Myšlenka potrestání válečných zločinů se zrodila v průběhu druhé světové války. Vědomí zločinů nacistického Německa vzbudilo požadavek na jejich pojmenování, stíhání a přísné potrestání.

Prvním velkým počinem směřujícím k nápravě válečných událostí se stala konference v londýnském St. James paláci dne 13. ledna 1942, které se zúčastnili zástupci exilových vlád okupovaných států (Belgie, Československa, Francie, Holandska, Jugoslávie, Lucemburska, Norska, Polska, Řecka) a jako pozorovatelé představitelé spojeneckých zemí (Anglie, USA, SSSR, Číny). Z tohoto jednání vzešla deklarace – nazývaná též svatojakubská - vyhlášující jako jeden z nejdůležitějších cílů poválečného vývoje potrestání nelidskostí druhé světové války.³⁰

Ti nejvýznamnější představitelé nacistické diktatury stanuli před Mezinárodním soudním tribunálem v Norimberku,³¹ na jehož přípravě pracovala Komise spojených národů pro válečné zločiny (United Nations War Crimes Commission, UNWCC) založená v říjnu 1943 v Londýně, jejímiž členy byli také českoslovenští zástupci. Seznamy viníků sestavovala Ústřední evidence válečných zločinců a podezřelých osob (Center Register of War Criminals and Security Suspects, CROWCASS) vzniklá v dubnu 1945.³²

Státy, které se během války ocitly v pozici okupovaných zemí, se toužily vyrovnat se zločiny spáchanými na vlastním území. Všemuh napomohla dohoda ze srpna 1944 o vzájemném vydávání válečných zločinců. Za Československo se na tomto diplomatickém aktu podílela Komise pro pátrání po válečných zločincích sídlící ve Wiesbadenu.³³ Cílem spravedlnosti se staly i osoby spolupracující s okupační mocí – tzv. kolaboranti. Jejich synonymem se stal norský předseda vlády Vidkun Quisling odsouzený za kolaboraci k trestu smrti. Okupované státy tak hledaly své quislingy.³⁴

³⁰ Michal SPIRIT: *Tzv. Benešovy dekrety*, Praha 2004, s. 198.

³¹ Vznikl na základě londýnské dohody mocností z 8. srpna 1945.

³² Václav JIŘÍK: *Nedaleko od Norimberku*, Cheb 2000, s. 5.

³³ Václav JIŘÍK: *c. d.*, s. 5.

³⁴ Michal SPIRIT: *c. d.*, s. 199.

Například českým Quislingem se stal Emanuel Moravec³⁵, k jehož stíhání nedošlo, protože na konci války spáchal sebevraždu.

Cestu k napravení těchto zločinů dláždily zákonné normy vcelku podobné pro všechny exilové vlády. Až na československé byly zcela vytvořeny již v exilu, a tak v ostatních státech retribuční započala brzy po osvobození.³⁶ Oproti ostatním státům tedy retribuční soudnictví v Československu započalo svou činnost se zpožděním, ale patřilo, jak dokazují výzkumy, k těm nejtvrdším. Přísnost je snadno pozorovatelná v udělených rozsudcích smrti. V českých zemích mimořádné lidové soudy v letech 1945 – 1947 (v tzv. prvním retribučním období) vyřkly 22 087 odsuzujících rozsudků, z toho 713 trestů smrti.³⁷ Ve Francii bylo před soud postaveno zhruba 130 000 osob, potrestáno jich bylo 34 312 (od ztráty občanských práv až po trest smrti), z toho bylo uděleno 7 037 trestů smrti, ovšem jen 791 z nich bylo vykonáno. V Norsku nejvyšší trest padl jen u 45 osob a odnětí svobody se týkalo 17 350 osob. V Nizozemsku došlo k udělení 14 562 rozsudků, z nichž 154 byly tresty smrti. V Polsku bylo vyneseno 364 trestů smrti, oproti Francii pouze tři byly změněny na doživotí.³⁸ Forma retribučního soudnictví na území Slovenska měla odlišnou podobu kvůli neztotožnění Slovenské národní rady (SNR) s myšlenkou nepřetržité právní kontinuity Československa, vliv na to měl mj. odlišný vývoj. Ve výsledku byla oproti českým zemím mírnější. Tyto lidové soudy odsoudily k trestu smrti 65 osob, z toho 29 poprav bylo vykonáno.³⁹

Retribuční soudnictví bylo ideálním nástrojem politické moci. Specifickým rysem se v Československu stalo jeho obnovení po únorovém převratu roku 1948, v tzv. druhém retribučním období, kdy plnilo funkci stabilizátoru nastoleného režimu. Oproti tzv. prvnímu retribučnímu období již působilo na základě jednotných norem pro celý stát.⁴⁰

³⁵ Benjamin FROMMER: *Národní očista*, Praha 2010, s. 45. K Moravcově osobnosti a jeho kolaboraci více Jan B. UHLÍŘ: *Emanuel Moravec 1939 – 1945*, in: *Okupace, kolaborace, retribuční*, Praha 2010, s. 134 – 138.

³⁶ Michal SPIRIT: *c. d.*, s. 199.

³⁷ Mečislav BORÁK: *Spravedlnost podle dekretu*, Šenov u Ostravy 1998, s. 343.

³⁸ Michal SPIRIT: *c. d.*, s. 199 – 200.

³⁹ Více Tomáš KLUBERT: *Vznik a specifiká lidového (retribučního) soudnictví na Slovensku*, in: *Okupace, kolaborace, retribuční*, Praha 2010, s. 236. Slovenské retribuční se věnuje také Ivan A. Petranský (Ivan A. PETRANSKÝ: *Lidové soudnictví na Slovensku v roce 1948*, in: *Okupace, kolaborace, retribuční*, Praha 2010, s. 238 – 252).

⁴⁰ Více např. Kateřina KOČOVÁ: *Druhá retribuční. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948*, in: *Soudobé dějiny*, ročník XII/2005, s. 586 – 625.

3.1 Příprava retribučního soudnictví obnoveného Československa

Opěrnými pilíři československé retribuce se staly dekrety prezidenta republiky, tedy zákonodárné akty exilové vlády vydávané během okupace a následně i na území osvobozeného Československa.⁴¹

Po podepsání Mnichovské dohody abdikoval prezident Edvard Beneš a spolu s dalšími politiky odešel do exilu. Jedním z významných cílů československých státníků se stala myšlenka nulity Mnichova. V demokratickém světě neoprávněný zásah do suverénního státu měl být prohlášen za neplatný. Exilová reprezentace k němu nakročila vytvořením Československého národního výboru roku 1939 v Paříži, který měl zastupovat český a slovenský národ v zahraničí a řídit a organizovat vojenské jednotky. Spojenecké mocnosti tento orgán uznaly s omezenými pravomocemi a ne jako exilovou vládu. Ta byla ustavena o rok později jako Prozatímní státní zřízení ČSR v čele s předsedou Janem Šrámkem a exilovým prezidentem Edvardem Benešem.⁴² K oficiálnímu anulování mnichovské dohody došlo roku 1942.⁴³

S posvěcením spojenců pokračovala činnost „neabdikovaného“ prezidenta Beneše, ovšem mimo republiku, který za daných okolností měl v rukou zákonodárnou moc. Nastalá situace neumožňovala vydávání běžných zákonů schvalovaných parlamentem, který v exilu neexistoval. Jejich náhradou se staly dekrety prezidenta republiky.

Ačkoliv jsou dekrety většinou zvykově označovány jako tzv. „Benešovy“, jejich tvorbu mělo v rukou několik orgánů Prozatímního státního zřízení Československé republiky v emigraci, a to Právní rada (velký podíl měla na přípravě poválečného zákonodárství obnoveného Československa), Státní rada předkládající poradní zprávu o dekretch prezidentu republiky, vláda navrhuje dekrety prezidentovi k vydávání a konečně prezident, který je podepisoval spolu s předsedou vlády a dalšími jejími členy pověřenými jejich výkony.⁴⁴

V období od července 1940 do října 1945 bylo vydáno 143 dekretů prezidenta republiky, z toho 45 v exilu. Většinu ze zbylých 98 ovšem připravilo Prozatímní státní zřízení také ještě v exilu. Jejich tvorba na území Československa prošla několika

⁴¹ Michal SPIRIT: *c. d.*, s. 12.

⁴² Více např. Jan KUKLÍK: *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“*, Praha 2002.

⁴³ Jaroslav PÁNEK – Oldřich TŮMA a kol.: *Dějiny českých zemí*, Praha 2008, s. 354.

⁴⁴ Michal SPIRIT: *c. d.*, s. 172 – 177.

změnami. Především došlo ke zrušení Státní a Právní rady a snížil se vliv prezidenta na jejich přípravu.⁴⁵ V exilu vycházely v Úředním věstníku československém.

Dekrety prezidenta republiky pokrývaly obsahově pestrou škálu řízených oblastí – ustavení nejvyšších státních orgánů exilu a zahraničních vojenských jednotek, organizace osvobozeného území státu, znárodnění, postih Němců a Madařů apod.

V průběhu druhé světové války byly nouzovým východiskem pro udržení předmnichovské kontinuity, po válce došlo k jejich ratifikování Prozatímním Národním shromážděním Československé republiky, tedy zpětnému postavení na úroveň běžných zákonných norem. K tomuto aktu posloužil ústavní zákon č. 57/1946 Sb. z 28. března 1946. Podle Michala Spirita⁴⁶ znamenal tento krok spolu s uznáním exilové vlády mocnostmi vyvrácení názorů o protiústavnosti jednání exilových politiků, s jakými vystupuje například Emanuel Mandler.⁴⁷

*

Hrubou podobu československého retribučního soudnictví vytvořili exiloví zástupci ještě v průběhu druhé světové války. Po dlouhých jednáních došlo ke schválení dekretu prezidenta republiky č. 6, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, publikovaného v Úředním věstníku československém 6. března 1945. Jeho příprava započala již v listopadu 1942 a prošla několika úpravami. Spory se vedly především o jeho retroaktivní podobu, tzn. že postihoval přečiny, z nichž některé v době spáchání nebyly trestné. Dohady kolují o stanovení data podpisu londýnského dekretu prezidentem Edvardem Benešem, 1. nebo 28. února 1945.⁴⁸ První datum označoval za pravdivé ministr Drtina. Podle Pavla Tigrida k podepsání došlo až 10. března 1945,⁴⁹ tedy den před Benešovým odletem do Moskvy.

Konečnou podobu získalo retribuční soudnictví v českých zemích až po osvobození, a to po obtížných jednáních s drobnými úpravami zmíněného dekretu. Vláda ho schválila 4. června 1945 a prezident signoval 19. června 1945, pod stejným názvem jako č. 16. Nejvýznamnější změnou se stalo přidání paragrafu 11, který

⁴⁵ Michal SPIRIT: *c. d.*, s. 186 – 187.

⁴⁶ Michal SPIRIT: *c. d.*, s. 174.

⁴⁷ Emanuel Mandler vystupuje s tvrzením, že abdikace prezidenta Beneše proběhla v souladu s ústavou ČSR, následné kroky již nikoliv. Více Emanuel MANDLER: *Benešovy dekrety – proč vznikaly a co jsou*, Praha 2002.

⁴⁸ Adrian von ARBURG, Tomáš STANĚK (edd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů, díl II., svazek 1, Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování*, Středokluky 2011, s. 146.

⁴⁹ Pavel TIGRID: *Průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*, Praha 1990, s. 183.

postihoval zločin udavačství. Zesílil tlak na potrestání domácí kolaborace. Po svém návratu exilová vláda zjistila, že tento přečin byl v okupačních podmínkách značně rozšířeným jevem. Jak se ukázalo během retribuce, tento fenomén přetrval do poválečných let.

Postupně vznikly ještě dvě právní normy, a to dekrety prezidenta republiky o Národním soudu a o provinění proti národní cti (tzv. malý retribuční dekret). Především ze strany komunistů se objevil požadavek na stíhání členů protektorátní vlády včetně prezidenta Emila Háchy a těch, kteří za okupace veřejně působili ve prospěch německého nacionálního socialismu. Někteří z nich stanuli jako prominentní kolaboranti před Národním soudem. Kvůli přesně vymezené věcné příslušnosti tzv. velkého retribučního dekretu vznikla další právní norma, která měla zaručit potrestání těch přečinů, které by jinak unikly trestu. Potrestání činů nespadaajících do jurisdikce tzv. velkého retribučního dekretu měl zajistit tzv. malý retribuční dekret⁵⁰

Přijetí Košického vládního programu mělo znamenat jednotný postup retribuce v celém Československu založený na kontinuitě právního systému státu – vzorem se měla stát právě zmíněná právní norma. Slovensko část programu týkající se této problematiky nerespektovalo a vydalo 15. května 1945 vlastní nařízení, a to č. 33/1945 Zb. n. SNR, o potrestání fašistických zločinců, okupantů, zrádců a kolaborantů a o zřízení ľudového súdnictva. Forma retribuce na Slovensku tedy měla odlišnou podobu oproti českým zemím, což bylo zapříčiněno odlišným válečným vývojem, kterým argumentovali zejména komunisté. Pokud by na slovenském území platily normy „české“, mohl by být trestán téměř každý. Ve výčtu provinění například nefigurovalo řadové členství ve fašistických organizacích. Nejvýraznější rozdíly lze vysledovat v personálním obsazování vytvořených soudů a v jejich místní příslušnosti. Palba kritiků směřovala k personálnímu obsazování vytvořených soudů. U slovenských nemusel být předsedou soudce z povolání, což budilo obavy z mezinárodního zneuznání této části retribuce.⁵¹ Mimoto slovenská právní norma obsahovala ve své podstatě trestání „drobných přečinů“, v českém prostředí musela vzniknout další, aby tento nedostatek napравиła. Retribuce trvala na slovenském území o více než půl roku déle, příslušné orgány svou činnost skončily 31. prosince 1947.⁵²

⁵⁰ Michal SPIRIT: *c. d.*, s. 205.

⁵¹ Mečislav BORÁK: *Spravedlnost podle dekretu*, Šenov u Ostravy 1998, s. 83.

⁵² Slovenské retribuční se více věnují například studie Tomáš KLUBERT: *Vznik a specifika ľudového (retribučního) súdnictva na Slovensku*, in: *Okupace, kolaborace, retribuice*, Praha 2010, s. 233 – 237; Ivan

3.2 Charakteristika retribučního soudnictví na území českých zemí

Retribuce českých zemí se tedy opírala o tři právní pilíře, kterými byly dekrety prezidenta republiky č. 16, o potrestání nacistů, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech (tzv. velký retribuční dekret), č. 17, o Národním soudu, oba uveřejněné 9. července 1945, a č. 138, o provinění proti národní cti, vydaný 27. října 1945 (tzv. malý retribuční dekret). Na jejich základě vznikly tři typy institucí, kterým náleželo právo soudit válečné zločince a domácí kolaboranty – mimořádné lidové soudy (MLS), Národní soud a trestní nalézací komise (TNK). Původně se uvažovalo o několikaměsíčním a jednoročním působení těchto institucí, jejich platnost byla dvakrát prodloužena a orgány jimi vytvořené skončily svou činnost 4. května 1947.

Zmíněné dekrety měly pokrýt činy spáchané proti státu v době tzv. zvýšeného ohrožení republiky. Její začátek byl stanoven v tzv. velkém retribučním dekretu – 21. květen 1938 (den částečné mobilizace), konec pak dodatečně vládním nařízením č. 217 z 22. listopadu 1946 – 31. prosinec 1946. Stanovený den nabízel trestání činů spáchaných dávno v době míru, což neuniklo a neuniká pozornosti kritiků.

V českých zemích se proces retribuice úzce prolínal s vysídlením německého obyvatelstva a znovuosidlováním pohraničních oblastí. V dobových souvislostech byl tento akt chápán jako přirozený důsledek výsledku války. Prosadil se princip „kolektivní viny“. Jak upozorňuje Johann Wolfgang Brügel, tak jako K. H. Frank svaloval vinu za atentát na Heydricha na celý český národ, pak i Edvard Beneš mluvil o odpovědnosti celého německého národa za lidický zločin.⁵³ Vysídlení Němců bylo plánováno ještě v emigraci exilovými představiteli, jejichž představy se postupem času radikalizovaly (velkou roli sehrály tragédie Lidic a Ležáků). Od představy státu s určitým autonomním postavením Němců se dostali až k plánu národnostně homogenního státu Čechů a Slováků. Spory ohledně legálnosti vysídlení německého obyvatelstva jsou stále citlivou otázkou minulosti.⁵⁴

A. PETRANSKÝ: *Lidové soudnictví na Slovensku v roce 1948*, in: *Okupace, kolaborace, retribuce*, Praha 2010, s. 238 – 252.

⁵³ Johann Wolfgang BRÜGEL: *Češi a Němci 1939 – 1946*, Praha 2008, s. 244.

⁵⁴ K tématu více například sborníky: Muriel BLAIVE – Georges MINK (edd.): *Benešovy dekrety. Budoucnost Evropy a vyrovnání se s minulostí*, Sborník příspěvků, Praha 2003; Barbara COUDENHOVE – KALERGI – Oliver RATHKOLB (edd.): *Die Beneš – Dekrete*, Sborník příspěvků, Wien 2002.

Pozdní termín určení konce tzv. doby zvýšeného ohrožení republiky vytvářel prostor pro vypořádání se vším německým a s tím, co vybočovalo z plánu o vytvoření již zmíněného národnostně homogenního státu. Jako takový ho lze chápat v případě místopředsedy jindřichovské správní komise Miroslava Kocoura předložený po 4. květnu 1947 Okresnímu soudu v Jablonci nad Nisou. Funkcionář státního zastupitelství ho obvinil ze styku s Němci v Jablonci nad Nisou a za protičeský výrok přednesený na schůzi Místní správní komise (MSK) v Jindřichově dne 18. května 1946. Tři svědci dosvědčili, že jako místopředseda pronesl následující slova: „*Češi mi připadají jako žebráci, kteří přišli do pohraničí se obohatit z majetku Němců, a všichni Češi musí s Němci jednat demokraticky.*“ Tento výrok byl v dané době soudem klasifikován jako protičeský, z dnešního pohledu se znalostí faktů jej lze interpretovat spíše jako nespokojenost s procesem osidlování, který doprovázela celá řada negativních rysů (tímto pojetím se soud nezabýval, dne 15. prosince 1947 rozhodl o zproštění obviněného kvůli promlčení trestného činu, ke stejnému závěru dospěl také odvolací soud dne 14.1. 1948).⁵⁵ Jednat demokraticky by v demokratickém státě mělo být samozřejmostí. S vysokou pravděpodobností mohl „překážet“ jako člověk, který se nevhodně vyjadřoval o situaci v pohraničí. Ve spisu nebyla uvedena jeho politická příslušnost, takže lze jen uvažovat o tom, zda nemohla být i ona podnětem k jeho stíhání.

V rámci retribučního soudnictví hrála významnou úlohu národnost obviněných osob. Brzy se začalo pracovat s myšlenkou, že odsun osob německého původu je nutno upřednostnit před potrestáním. Od března 1946 byly v platnosti pokyny ministerstva vnitra upravující tuto skutečnost.⁵⁶ Například řízení podle tzv. malého retribučního dekretu smělo být zavedeno pouze s československými občany české, slovenské nebo jiné slovanské národnosti. Naopak u tzv. velkého retribučního dekretu se předpokládalo odsouzení většího počtu Němců (ovšem tento dekret ve své podstatě o národnosti vůbec nemluvil). Podle dekretu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. o úpravě československé státní příslušnosti osob národnosti německé nebo maďarské měli být ti, kteří se k těmto národnostem v době tzv. zvýšeného ohrožení republiky přihlásili, zbaveni

⁵⁵ SOkA Jablonec nad Nisou, fond Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, i. č. 113, karton 272.

⁵⁶ K tématu více studie Kateřina KOČOVÁ: *Mimořádné lidové soudy v prvním retribučním období a odsun osob považovaných za Němce*, in: *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody*, Sborník, Praha 2005, s. 302 – 309.

československého státního občanství.⁵⁷ Jako takovými se jimi tedy TNK neměly zabývat. Jak se ukázalo na příkladu jablonecké TNK, nejenže před ní byly osoby, které lze z objektivních hledisek považovat za Němce, stavěny, ale někdy také odsouzeny. Určení národnosti a státní příslušnosti se v praxi jevilo jako značně problematické. Leckdy se objevovalo v dobových dokumentech jejich zaměňování. Neopomenutelným faktem je doba vyřizování žádostí o navrácení československého občanství. V některých případech došlo před jabloneckou TNK k potrestání osoby, která osvědčení získala až po ukončení činnosti retribučních orgánů. Právě proto se s odstupem času některé případy jeví víc než sporné.⁵⁸ A je otázkou, zda příslušné orgány rozhodly vždy po právu a nakolik vlivem zmatečnosti údajů docházelo k přehmatům. Jak v potrestání, tak v odsunu.

Retribuce se od počátku stala politickým nástrojem. Ke konfliktům docházelo mezi národními socialisty vedeném ministerstvem spravedlnosti, pod které spadaly MLS a Národní soud, a komunisty ovládaném ministerstvem vnitra, které řídilo ONV, při nich zřizované vyšetřovací komise (VK) a TNK. Po přísném stíhání provinilců volali především komunisté, a to hlavně u kolaborantů z domácích řad. Právě oni prosazovali trestání elit před Národním soudem. Mimoto usilovali o co možná největší lidovost soudů. Vyšetřování měly v rukou komunisty vytvořené ONV a při nich zřízené VK, od počátků tedy měly vliv na vyšetřovací mechanismy retribuice. Podle představ komunistů se měli mezi viníky objevit především vyšší sociální vrstvy. Tato teze se během retribuční praxe nepotvrdila a viníci byli v komunistické historiografii hledáni na ministerstvu spravedlnosti.⁵⁹

Určená doba tzv. zvýšeného ohrožení republiky umožňovala manévrování na politické scéně a politickou likvidaci odpůrců. Diskutabilním bodem se staly květnové volby roku 1946 do Ústavodárného Národního shromáždění, které měly být podle názoru některých odborníků komunisty pomocí retribuice zmanipulovány. Ti měli využít ztráty volebního práva osob obviněných z kolaborace. K tomu, aby tohoto práva obviněný pozbyl, stačilo doručení obsílky od vyšetřovacího orgánu. Komunisté čelili obvinění z využití pozic na ONV a rozesílání velkého počtu obsílek v předvolebním období. Podle Mečislava Boráka mělo být v republice postiženo okolo 250 až 300 tisíc

⁵⁷ Adrian von ARBURG, Tomáš STANĚK (edd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů, díl II., svazek 1, Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování*, Středokluky 2011, s. 85 – 88.

⁵⁸ Národnostní problematice je věnována pozornost při rozboru činnosti jablonecké TNK.

⁵⁹ Mečislav BORÁK: *Spravedlnost podle dekretu*, Šenov u Ostravy 1998, s. 14 – 15.

osob⁶⁰ – voličů. K osvětlení tohoto problému by napomohlo statistické srovnání několika TNK v určitém období před volbami. Podle podacího protokolu jablonecké VK⁶¹ se proviněními proti národní cti zabývala převážně až od října 1946. Přesto řada z obviněných osob ještě v době vyšetřování neměla vyřešenu otázku státní příslušnosti.

Při poukazování na možnosti zneužití poválečné justice nelze opomenout rozsudek nad agrárníky před Národním soudem v Praze. Jak píše Jaroslav Rokoský, bylo třeba najít hlavní viníky, a tak se ukázalo na představitele zakázané strany a na jejich činnost za první republiky a po Mnichovu.⁶²

Retribuční dekrety stejně tak mohli posloužit při zdiskreditování osob veřejně činných. Ať se jednalo o umělce (např. Lída Baarová či Adina Mandlová) či významné podnikatele (např. kauzy spojené s Liebigovými závody v Liberci⁶³). Snad nejznámějším a neopominutelným případem zneužití retribuční sankce se stala kauza Vlasty Buriana,⁶⁴ jehož odsouzení TNK figuruje jako významný mezník jeho herecké kariéry. Rehabilitace se dočkal až po listopadu 1989. Trnem v oku některých mocnářů se stala Burianova rozhlasová parodie Hvězdy nad Baltimorem. Po válce na Buriana přišlo několik anonymních udání. Byl obviněn z několika přečinů: zažádání o německé občanství, podporování nacismu a styk s Němci. Potrestání předcházely měsíce strávené ve vazbě, zproštění žalobcem MLS a zastavením řízení před pražskou TNK. Odsouzen byl až při jeho druhém stání před pražskou TNK, a to 3. května 1947. Byl potrestán pokutou 500 000 korun (s náhradním trestem vězení pěti měsíců) a odnětí svobody na tři měsíce (což byla doba, která se nápadně podobá jeho držení ve vazbě roku 1945 - což byl fakt podobný v nejedné kauze). Lze předpokládat, že toto rozhodnutí mělo legalizovat dobu, kterou Burian ve vazbě již strávil, a omezit tím prostor pro stížnosti.

Politický zájem byl tedy v rámci retribuční sankce zjevný. Jasně viditelný je tento fakt v rámci tzv. druhé retribuční sankce po únorovém převratu roku 1948, která už probíhala plně pod taktovkou komunistické strany s cílem stabilizace nastoleného režimu. Původní dekrety č. 16 a 138 nahradily nové zákonné normy, a to č. 33 a 34, které nabyly účinnosti dne 2. dubna 1948.⁶⁵ „Neoretribuční“ se stala pro vládnoucí garnituru, která očekávala masovost a přísné postihy, neúspěchem a zklamáním. Na příkladu jablonecké

⁶⁰ Mečislav BORÁK: *Spravedlnost podle dekretu*, Šenov u Ostravy 1998, s. 37.

⁶¹ SOkA Jablonec nad Nisou, fond Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, i. č. 107, kn. 30, *Podací protokol OVK 1946 – 1947*.

⁶² Jaroslav ROKOSKÝ: *Rudolf Beran a jeho doba*, Praha 2011, s. 762 – 763.

⁶³ Více Kateřina KOČOVÁ: *Mimořádný lidový soud v Liberci a firma Johann Wolfgang Liebig a Comp.*, in.: Fontes Nissae, Sborník č. 6/2005, s. 86 – 115.

⁶⁴ K případu více například Vladimír JUST: *Věc: Vlasta Burian. Rehabilitace krále komiků*, Praha 1991.

⁶⁵ K tématu více Mečislav BORÁK: c. d., s. 75 – 94.

TNK se ukázalo, že ve většině případů byla „naprosto zbytečným“ aktem kvůli vyhlášené amnestii a že v rozhodování leckdy odporovala původnímu odůvodnění trestního nálezu první instance.⁶⁶

*

Společnost se vlivem válečných událostí radikalizovala, prorostl jí vyhraněný protiněmecký nacionalismus a její hodnoty byly zdevastovány. Ještě před vydáním první právní normy a jejím uplatňováním vzaly spravedlnost do svých rukou revoluční soudy. Odveta v lecčems překročila rámec demokratického státu. Tzv. poválečné excesy⁶⁷ na německém obyvatelstvu měly nejradikálnější ráz v letních měsících roku 1945. Stejně jako se hodnotí mírnější rozhodování retribučních orgánů vlivem časového odstupu od konce druhé světové války, tak i v případech násilí na tzv. státně nespolehlivém obyvatelstvu se projevila únava z uplynulých měsíců a otupění radikalismu.

Agresi povzbuzovaly válečné zážitky, události posledních měsíců, přičemž významnou roli hrály tzv. pochody smrti, a veřejné projevy na politické scéně. Z politického hlediska se jednalo o jednoduchou kalkulaci s cílem „dobrovolného“ odchodu německé menšiny ještě před zahájením plánovaného vysídlení, o jehož uskutečnění se nepochybovalo. Etnonymum Němec se stalo synonymem slova nacista, jak ukazují mimo jiné novinové články, například: *„My nechceme Němce za schvalování zločinu střílet a věšet. [...] Chceme ale, aby ta nacistická sběh od nás šla pryč, neboť i sebecitlivější gentleman by nebydlel pod jednou střechou s katy svých blízkých, ba ani ne s katovými pomahači.“*⁶⁸

Oběťmi aktů násilí se stávaly osoby provinivší se za druhé světové války, v zalesněné oblasti Jizerských hor byla například popravována řada příslušníků SS,⁶⁹ ale stejně tak se perzekuce dotkly řady nevinných a civilního obyvatelstva. Ačkoliv se primárně jednalo o „srovnávání účtů“ s německým etnikem, českému obyvatelstvu se

⁶⁶ Pozornost této problematice je věnována při rozboru činnosti jablonecké TNK v kapitole Revize, s. 89 – 90.

⁶⁷ Tématu věnují širší pozornost publikace: Tomáš STANĚK: *Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005 a *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*, Praha 1996, Adrian von ARBURG, Tomáš STANĚK (edd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů, díl II., svazek 3, Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Středokluky 2010.

⁶⁸ Stráž severu, ročník 1, č. 106/1945, s. 1.

⁶⁹ Adrian von ARBURG, Tomáš STANĚK (edd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů, díl II., svazek 3, Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Středokluky 2010, s. 171.

násilí také nevyhnulo. Celkový počet postižených je těžko určitelný, násilná smrt byla leckdy v dokumentech maskována jako sebevražda nebo přirozené úmrtí, tyto skutky se označovaly jako „přehmaty“.

Agresory se stávali ti, které nacionálně socialistický režim nějakým způsobem postihl, ale také ti, kteří se v hektické době snažili zakrýt vlastní okupační selhání a kteří využívali nastalé situace ze zjištěných důvodů a uspokojovali sadistické choutky. Jednalo se o jednotlivce ale i organizované skupiny. Stížnosti se objevovaly na příslušníky Rudé armády. Jak ukazují různorodé případy násilností, nelze v jejich případě laborovat s myšlenkou „kolektivního“ podílu, jednání bylo diferencované.⁷⁰ Nebezpečným fenoménem se staly revoluční gardy (RG), partyzánské oddíly a další tzv. revoluční ozbrojené formace. Na Jablonecku tak působily například skupiny Jirkovec, Konstantin, Šolochov a Popov.⁷¹

V první vlně protiněmeckého odporu ospravedlňovalo násilí jiné násilí. 14. června 1945 byl v Tanvaldě při cestě do kasáren smrtelně postřelen neznámým pachatelem vojín 4. roty Květoslav Stehlík. V důsledku tohoto incidentu nařídil posádkový velitel nadporučík Ladislav Čech zajistit „50 osob německých občanů, mužů, předních činitelů nacistické strany, jako rukojmí.“ Protože se pachatel nepřihlásil ani v jeho hledání nepomohla společnost, byli zadrženi převezeni k vojenskému velitelství do Liberce a 16. června popraveni.⁷²

Sporným bodem tohoto „spravedlivého“ jednání se stal tzv. amnestijní zákon č. 115/1946 Sb. vydaný 8. května 1946, který amnestoval činy spáchané ve prospěch „znovunabytí svobody Čechů a Slováků“.⁷³ Je nesporné a pochopitelné, že bylo třeba nějakým způsobem ospravedlnit činy spáchané během odboje za druhé světové války, které by podle tradičního práva zůstaly trestnými. Ale stejně jako u tzv. doby zvýšeného ohrožení republiky i u zmíněného zákona se nabízí téma k diskusi. Tím je volba konce tohoto období, 28. říjen 1945. Je doloženo, že kvůli tomu nebyly potrestány přečiny, které se původnímu záměru zpříčily. Byly ospravedlněny nejen činy spáchané v rámci válečného odboje, ale rovněž ty, které měly charakter tzv. poválečných excesů, a ty, jež

⁷⁰ Adrian von ARBURG - Tomáš STANĚK (edd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů, díl II., svazek 3, Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Středokluky 2010, s. 23.

⁷¹ Adrian von ARBURG - Tomáš STANĚK (edd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů, díl II., svazek 3, Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Středokluky 2010, s. 171.

⁷² SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, inv. č. 63, č. k. 54, *Hlášení vrchního strážmistra Tomeše*.

⁷³ Jednalo se o činy spáchané v době od 30.9. 1938 do 28.10. 1945.

viníci spáchali například se zjištěnými úmysly. A to i přesto, že byly zřízeny orgány, které se měly těmito „přehmaty“ zabývat.

Mimo těchto radikálních zákroků se dotkla tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v běžném životě řada restriktivních opatření orgánů státní správy. Týkala se omezení pohybu, zásobování, příjmů, apod. Jak bylo napsáno výše, osoby označené za státně nespolehlivé ztratily volební právo. Staly se tak občany druhé kategorie. Takto označené obyvatelstvo mělo být hlášeno k pobytu, nebo internováno. Během války na Jablonecku vyrostla řada zajateckých a pracovních táborů a ubytoven. Zároveň se zde nacházely dva pobočné koncentrační tábory Gross Rosen. Na jejich místě po válce vznikly čtyři tábory pro Němce určené k odsunu a osoby podezřelé ze spáchání válečných zločinů a kolaborace (Rychnov, Rýnovice, Proseč a Albrechtice).⁷⁴

Ve spojitosti s přípravami vysídlení se veřejnost začala zajímat o situaci v internačních táborech. Právě tehdy vypluly na povrch nepříliš příznivé okolnosti. Například na Jablonecku se negativní osobností stal velitel tábora v Rychnově Václav Vostřák.⁷⁵ Čelil obvinění za násilné jednání na internovaných osobách, zejména za činy spáchané na ženách, a za majetkové podvody. K jeho trestnímu stíhání došlo roku 1946, a to za činy spáchané v táboře v Žalové. Anonymní dopis kritizující Vostřákovu jednání v jabloneckém okrese poukazoval na jeho politickou příslušnost – podle pisatele (hlásícího se k sociální demokracii) se jednalo „o komunistu, kterého se každý bojí.“⁷⁶ Jeho politické přesvědčení může potvrdit zpráva předsedy ONV z prosince 1948, která Vostřáka vykreslila jako člověka, který se významně zasloužil o odsun Němců, i když akty násilí nevyloučila.⁷⁷

V ovzduší tzv. poválečných excesů se celkem běžným jevem staly sebevraždy spáchané pod vlivem strachu z trestu a odplaty. Podle Tomáše Staňka skončilo „dobrovolně“ se životem v Jablonci nad Nisou a jeho spádové oblasti od doby osvobození do konce června téhož roku okolo 60 osob.⁷⁸ Václav Vostřák uvádí, že celkový počet takovýchto obětí se vyšplhal k číslu 220.⁷⁹

⁷⁴ Petra HAVLÍČKOVÁ: *Tábory na Jablonecku 1945 – 1947*, Bakalářská práce Masarykova univerzita, Brno 2006, s. 13.

⁷⁵ Jeho případu se podrobněji věnuje ve své práci Petra HAVLÍČKOVÁ (*Tábory na Jablonecku 1945 – 1947*, Bakalářská práce Masarykova univerzita, Brno 2006).

⁷⁶ Petra HAVLÍČKOVÁ: c. d., s. 25.

⁷⁷ Havlíčková ve své práci zároveň upozorňuje na závěr práce M. Pokorného, která agresivní chování Vostřáka popírá (Petra HAVLÍČKOVÁ: c. d., s. 26).

⁷⁸ Tomáš STANĚK: *Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005, s. 163.

⁷⁹ Václav VOSTŘÁK: c. d., s. 20.

3.3 Tzv. velký retribuční dekret a mimořádné lidové soudy⁸⁰

Jedním z míst, kde se dění v prvních poválečných týdnech „vyhrotilo“, se stalo Brno. Neúnosná situace v tomto městě vyvrcholila návštěvou delegátů místního národního výboru u ministra spravedlnosti Jaroslava Stránského v květnu 1945. Jejím vyústěním se stalo povolení k zahájení činnosti MLS podle londýnské podoby retribučního dekretu.⁸¹ První MLS tedy zahájil svou činnost ještě před vyhlášením tzv. velkého retribučního dekretu, naopak jako poslední byl roku 1946 ustanoven soud v Chebu.⁸²

Jak již bylo nastíněno, příprava tohoto dekretu trvala několik let, a to od listopadu 1942. Po řadě diskusí ho prezident Beneš podepsal na jaře roku 1945. V platnost vešel jako dekret č. 16 ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech (tzv. velký retribuční dekret).⁸³

Tzv. velký retribuční dekret je uveden preambulí. Má dvě části (hlavy), které tvoří 34 paragrafů. První hlava charakterizuje zločiny trestné podle tohoto dekretu a všeobecná ustanovení (tedy kdo má být souzen a jaký má být uložen trest), druhá pak charakterizuje činnost institucí, před kterými bylo vedeno řízení – tedy MLS. Provinění byla rozdělena do čtyř základních kategorií: zločiny proti státu, zločiny proti osobám, zločiny proti majetku a udavačství.

Za zločiny proti státu se považovaly následující činy: úklady o republiku, které byly postihnuty trestem smrti, za přípravu úkladů, ohrožení bezpečnosti republiky, zradu státního tajemství, vojenskou zradu a násilí proti ústavním činitelům měl být udělen trest těžkého žaláře od dvaceti let na doživotí (v případech zvlášť těžkých okolností i trest smrti). Dále pak za členství v některých organizacích⁸⁴ mohl být udělen trest od pěti do dvaceti let těžkého žaláře – v případě přitěžujících okolností mohl padnout rozsudek od dvaceti let výše (až na doživotí). Přední činovníci těchto organizací mohli být odsouzeni trestem těžkého žaláře od pěti do dvaceti let. K odsouzení vedla i

⁸⁰ Při rozboru dekretu vycházím z jeho znění (Karel JECH – Karel KAPLAN: *Dekrety prezidenta republiky. Dokumenty*, Brno – Praha 2002, s. 237 – 247) a knih Mečislav BORÁK: *c. d.* a Benjamin FROMMER: *c. d.*

⁸¹ Kateřina KOČOVÁ: *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*, Disertační práce, Hradec Králové 2006.

⁸² Mečislav BORÁK: *c. d.*, s. 48.

⁸³ Celé znění dekretu je součástí přílohové části práce.

⁸⁴ Například SS, NSDAP, SdP, Hlinkova garda, Vlajka, atd.

propagace nacismu a fašismu, schvalování a obhajování činnosti nepřátelské vlády a okupačních orgánů, za tyto činy mohl MLS vynést rozsudek ve výši od pěti do dvaceti let (v případě obzvlášť horlivé činnosti byla minimální sazba posunuta na deset let, horní se mohlo stát doživotí i smrt). Ten, kdo se snažil rozvrátit hnutí na obnovu Československa, měl být potrestán těžkým žalářem od pěti do dvaceti let.

Za zločiny proti osobám byly považovány ty činy, které určitým způsobem poškodily nějakou osobu a obviněný je konal v zájmu okupantů a nepřátel Československa. Například za veřejné násilí, vraždu, loupež lidí, jednání s člověkem jako s otrokem, těžké poškození na těle, vraždu, těžké ublížení na zdraví mající za následek smrt následoval trest smrti. Za neoprávněné omezování osobní svobody, vydírání, vyhrožování, těžké ublížení na těle následoval trest těžkého žaláře od deseti do dvaceti let. Ten, kdo nařídil nucenou práci, a ten, který s dotyčným spolupracoval, měl být odsouzen k trestu odnětí svobody od pěti do deseti let. V případě, že oběť musela práci vykonávat v cizině nebo v nebezpečných podmínkách, trest byl vyměřen od deseti do dvaceti let. V případě ztráty svobody oběti viník mohl dostat trestní sazbu od dvaceti let výše (při přitěžujících okolnostech i smrt). Za způsobení těžkého ublížení na zdraví bez následků mohl obviněný dostat trest na svobodě od deseti do dvaceti let (při větší závažnosti provinění – například na skupině – i vyšší). Při činu majícím za následek smrt oběti byl stejně tak odsouzen obžalovaný.

Za zločiny proti majetku byly považovány ty případy, kdy došlo k zlomyslnému poškození majetku, zhářství a loupeži, a to s následným trestem smrti. Dále ten, kdo násilím vpadl do nemovitého majetku, kradl, zpronevěřil majetek, či ten kdo tomuto konání asistoval mohl dostat trest odnětí svobody od deseti do dvaceti let (v případě přitěžujících okolností od dvaceti let až na doživotí). Tomu, kdo zločin proti majetku zapříčinil soudním rozhodnutím, mohl MLS udělit trest od deseti do dvaceti let těžkého žaláře (kvůli přitěžujícím okolnostem i od dvaceti let na doživotí). V případě, že obviněný využil tísně oběti ve svůj vlastní prospěch, trest se pohyboval v rozmezí od pěti do deseti let.

Za udavačství hrozil trest od pěti do deseti let těžkého žaláře, v případě ztráty svobody československého občana byla sazba vyšší (a to od deseti do dvaceti let), v případě následku smrti udané osoby byl trest stejný jako osud oběti.

Z výše psaných řádků tedy vyplývá, že minimální trestní sazba podle tzv. velkého retribučního dekretu činila pět let, nejvyšším trestem byla smrt. Hranice mohla

být snížena v případě prokázání úmyslu prospěti československému státu a jeho občanům. Pro trest na svobodě byly zřízeny zvláštní pracovní oddíly.

Mimo těchto trestů pozbyl odsouzený občanské cti, což mělo za následek například ztrátu všech získaných vyznamenání a hodností, nemožnost výkonu významných funkcí, zákaz působení v tisku a ztrátu volebního práva (v případě porušení zákazů měl být dotyčný postaven před řádný soud s možným výsledným trestem od jednoho týdne do tří měsíců). Zároveň mohl ztratit část svého majetku (popřípadě i celý).

Zločiny popsané výše byly nepromlčitelné. Potrestání se mělo dostat i těm osobám, které nadržovaly zločinům popsaným v tzv. velkém retribučním dekretu. Tzv. velký retribuční dekret se zabýval i problematikou stíhání cizinců. Jejich potrestání bylo možné v případě, že se cizinec přečinu dopustil na majetku československého státu či přímo na občanovi Československa.

*

Obvinění podle tzv. velkého retribučního dekretu byli postaveni před MLS, tedy instituci zřízenou v sídlech krajských soudů (v případě potřeby mohly být zřízeny v kterémkoliv místě soudního obvodu), kterou spravovalo ministerstvo spravedlnosti.

MLS vykonávaly činnost v pětičlenných senátech – předsedou musel být soudce z povolání (jmenovaný prezidentem), zbývající členy tvořili soudci z lidu (jmenování vládou)⁸⁵. Vláda také jmenovala veřejné žalobce. Řízení před MLS mělo trvat maximálně tři dny, když za tu dobu nedospěl k rozhodnutí, případ byl předán okresnímu soudu. Oproti řízení před TNK si mohl obžalovaný zvolit obhájce (pokud tak neučinil, soud mu nějakého určil). Navíc jednání bylo veřejné. Porada senátu byla neveřejná – při hlasování o vině měli přednost soudci z lidu. Rozsudek MLS nebylo možné napadnout – odsouzený neměl opravných prostředků, ani při žádosti o milost nedošlo k odkladu. Například trest smrti musel být vykonán do dvou hodin od vynesení rozsudku.⁸⁶

Souhrnnou zprávu o činnosti MLS podal ve své správě poslancům Prokop Drtina dne 29. května 1947. V ČSR jich působilo 24. Veřejným žalobcům došlo více než 132 000 trestních oznámení. K postihu bylo podáno MLS 38 316 případů, potrestání se

⁸⁵ Ti museli složit slib, který byl určen vládním nařízením (*ze dne 19. června 1945, jímž se provádí dekret prezidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech*). Toto nařízení zároveň určovalo výši náhrad výloh a ušlého zisku.

⁸⁶ Lhůta se dala prodloužit o další hodinu. V případě vynesení rozsudku bez přítomnosti obžalovaného byla možnost tuto lhůtu posunout o 24 hodin. To samé bylo možné v případě, kdy soud rozhodl o veřejné popravě.

dostalo 22 087 osobám (rozsudků smrti padlo 713, na doživotí 741, upuštěno od potrestání u 745 obžalovaných a 19 888 osob dostalo dočasný žalář), u zbytku došlo k zastavení řízení, nevyřízení případů, některé spisy byly předloženy řádným soudům, či osvobození obviněných.⁸⁷

Jak jsem napsala výše, po převzetí moci komunisty roku 1948 nastala doba tzv. druhé retribuice. MLS obnovily činnost zákonem č. 33/1948 Sb. Měla posloužit ke stabilizaci moci nového režimu. Následná čísla nakonec hovořila v neprospěch komunistické strany – jejich vidina velkého množství potrestaných selhala.⁸⁸

3.4 Národní soud⁸⁹

Pro případy, kdy se provinění podle tzv. velkého retribučního dekretu dopustili významní představitelé protektorátu,⁹⁰ vznikla podle dekretu prezidenta republiky č. 17 ze dne 19. června 1945 o Národním soudu⁹¹ zvláštní instituce, a to v Praze.

Tvořil ho sedmičlenný senát. Přednosta Národního soudu se svými dvěma náměstky a předsedové senátů museli být soudci z povolání a jmenoval je prezident republiky. Přisedící senátů museli být osvědčení vlastenci, které jmenovala vláda. Vláda zároveň navrhla vhodnou osobu na post veřejného žalobce a jeho náměstky.

NS měl dvě funkce, za prvé fungoval jako soud trestný, za druhé jako čestný. V případě, že se obviněný dopustil činu spadajícího pod tzv. velký retribuční dekret, působil jako soud trestný. Pokud se osoba postavená před tuto instituci nedopustila trestného činu, fungoval jako soud čestný, a to v případě, kdy se dotyčný nechoval, jak se slušelo na „věrného občana“. V případě uznání viny soudem odsouzený ztratil (mimo určeného trestu) volební právo a nemohl působit ve veřejném životě. V případě porušení zákazu byla osoba pohnána před řádný soud s vidinou možného trestu od tří do šesti měsíců.

⁸⁷ Vycházím z knihy Mečislava BORÁKA: *c. d.*, s. 343.

⁸⁸ Viz např. Kateřina KOČOVÁ: *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*, disertační práce, fakulta humanitních studií, univerzita Hradec Králové 2006; Kateřina KOČOVÁ: *Druhá retribuice. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948*, in: *Soudobé dějiny*, ročník XII/2005, s. 586 – 625.

⁸⁹ K tématu více například Robert KVAČEK – Dušan TOMÁŠEK: *Obžalována je vláda*, Praha 1999.

⁹⁰ Jakými byli čelní představitelé protektorátní vlády, prezident, novináři propagující nepřátelské ideologie – jednalo se tedy o osoby ve funkcích, ve kterých měly být dle dekretu vlasteneckým vzorem pro ostatní občany. Před soudem tedy mohly stanout pouze osoby české národnosti.

⁹¹ Celý text dekretu je uveden v přílohové části práce. Při rozboru činnosti Národního soudu vycházím z jeho znění.

Před Národním soudem měl obviněný nárok na zastupování vlastním obhájcem, v případě, kdy si ho nemohl dovolit, mu byl přidělen, stejně tak tehdy, kdy jej odmítl. Obhájce také zastupoval obžalovaného tehdy, kdy se z jakéhokoliv důvodu nedostavil k přelíčení. Toto hlavní přelíčení bylo veřejné, porada neveřejná. Při hlasování o rozsudku se vyjádřili nejprve přísedící, a to starší před mladšími. Národní soud byl vázán na hmotněprávními předpisy tzv. velkého retribučního dekretu. Proti vynesnému rozhodnutí nebylo opravných prostředků. Žádost o milost a odložení výkonu trestu smrti měla stejné podmínky jako u tzv. velkého retribučního dekretu.

Jak jsem napsala výše, před tuto instituce byli stavěni významní představitelé protektorátu - členové protektorátní vlády (J. Krejčí, A. Hrubý), členové armády (důstojník SS Igor Moravec), úředníci, významní novináři, členové kolaborantských spolků. Nejžádanějšími kauzami se staly případy s členy protektorátní vlády. Před soudem měl také stanout prezident Hácha, ale zemřel dříve, než proces mohl začít. Smrtí se vyřešily také případy Emanuela Moravce, který spáchal sebevraždu, a Františka Chvalkovského. Před soudem stálo celkem 21 novinářů (například Čeněk Ježek). Jak upozorňuje Mečislav Borák⁹², obvinění z kolaborace se nevyhnula de facto žádná osobnost veřejně činná za okupace.

⁹² Mečislav BORÁK: *c. d.*, s. 70.

4. „Drobní kolaboranti“. Tzv. malý retribuční dekret a trestní nalézací komise⁹³

Krátce po zahájení činnosti MLS se ukázalo, že tzv. velký retribuční dekret nemůže svou podstatou potrestat všechny zločiny. Praxe prvních měsíců ukázala, že svou podstatou nepamatoval na menší viníky, přestože společnost si žádala jejich potrestání. Minimální sazba stanovená na pět let odnětí svobody se v některých případech jevila jako příliš vysoká, někdy provinění nespadovalo ani do jedné ze čtyř základních kategorií. Takovým přečinem se stalo například tzv. renegátství, tzn. přihlášení k německé či maďarské národnosti, které – jak se ukázalo i na příkladu jablonecké TNK – se stalo rozšířeným jevem především v pohraničních oblastech.

Dalším podnětem se stalo protiprávní držení tzv. státně nespolehlivých osob ve vazbě, jejichž počet přesahoval míru únosnosti, a nedalo se očekávat jejich potrestání ve „velké retribuční“. Podle znění tzv. velkého retribučního dekretu nemohly být obviněny a bylo třeba legalizovat jejich vazební zajištění. Tento problém měl být vyřešen Ústavním dekretem prezidenta republiky č. 137/1945 Sb. ze dne 27. října 1945, o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční.

Postih „drobné kolaborace“ měla zajistit nová zákonná norma, která by se jimi zabývala. Po diskusích ve vládě byl vydán podle návrhu ministra vnitra Václava Noska 27. října 1945 dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti (tzv. malý retribuční dekret).⁹⁴

Oproti tzv. velkému retribučnímu dekretu jej charakterizuje stručnost (obsahuje pouhé čtyři paragrafy) a vágnost terminologie. Tomu nasvědčuje i doba přípravy tohoto dekretu. Frommer ve své publikaci uvádí, že sepsání návrhu dekretu trvalo jeden večer. Lze tvrdit, že byl vydán za pět minut dvanáct, tedy před ukončením možnosti vydávání dekretů. Parlament by ho v takové podobě s nejvyšší pravděpodobností neschválil.⁹⁵

Jen jedno souvětí (odstavec jedna prvního paragrafu) stačilo tvůrcům dekretu k „osvětlení“ provinění a typologizaci trestů. S prvním nejasným pojmem se setkáme v samotném názvu dekretu *provinění proti národní cti*. V dalších pasážích není již

⁹³ Analýza dekretu proběhla – není-li uvedeno jinak - na základě jeho znění (Karel JECH – Karel KAPLAN: *Dekrety prezidenta republiky. Dokumenty*, Brno – Praha 2002, s. 946), směrnic k němu vydaných a knihy Benjamin FROMMERA: *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 249 - 300.

⁹⁴ Jeho celé znění je uvedeno v příloze.

⁹⁵ Benjamin FROMMER: *c. d.*, s. 252.

zmíněn, přesného vysvětlení se nedočkáme ani v dalších dokumentech určených TNK.⁹⁶ Podle dekretu č. 138 měl dostat trest ten, *kdo v době zvýšeného ohrožení republiky [...] nepřístojným chováním, urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu, vzbudil veřejné pohoršení*⁹⁷.

Tento dekret stanovil tři základní typy trestů: vězení do jednoho roku, pokuta do jednoho milionu korun (dle odstavce 2 paragrafu 1 bylo možné vyměřit náhradní trest vězení při neschopnosti zaplatit pokutu – v případě této obměny v kombinaci s vězením nesměla doba trestu přesáhnout jeden rok) a veřejné pokárání. Kvůli možnosti kombinování činil celkový součet sedm možných druhů trestů (mimo tři základní se jedná o vězení a pokutu, vězení a veřejné pokárání, pokuta a veřejné pokárání, vězení a pokuta a veřejné pokárání).

Andrea Lněničková a Jakub Chrobák tento dekret charakterizují jako právní normu, která občany ČSR zasáhla v mnohem širších souvislostech než tzv. velký retribuční dekret, jenž svým způsobem soudil kolaborantskou elitu.⁹⁸ Neoddělitelnou součástí retribuce se stalo udavačství.⁹⁹ TNK stály před úkolem rozlišovat touhu po spravedlnosti a obyčejné mstě zapříčiněné osobními spory i zjištěnými úmysly. V případě křivých nařčení se objevuje otázka potrestání těchto udavačů, ke kterým nedocházelo (na tuto možnost nepamatovaly směrnice ani oběžníky). Za zamyšlení stojí psychická újma křivě obviněných. Každý obviněný se stal „vyděděncem“ společnosti a chodil na veřejnosti s nálepkou „národního“ zrádce. Toho se těžko zbavil ihned po osvobozujícím rozsudku. Pro křivě obviněného to de facto mohlo znamenat společenskou smrt. Kritika fenoménu udavačství se objevila nejen na konci retribuce ve spojení s jejími výsledky, ale již během samotného průběhu. Veřejnost si uvědomovala, že nepoměr mezi velkým počtem obviněných a málo odsouzených je zapříčiněn křivými nařčeními.¹⁰⁰

Záleželo na individuálním rozhodnutí vyšetřovacích orgánů a TNK, jestli udání označí za bezdůvodné či nikoliv. Vliv na to mohlo mít tematizování v tisku a vnímání obviněné osoby společností. 30. července 1946 potrestala jablonecká TNK Karla Weisera, a to pokutou ve výši 5 000 Kčs (s možností náhrady v podobě vězení v délce 60 dnů), odnětím svobody v trvání 90 dnů a veřejným pokáráním. Byl obviněn

⁹⁶ Směrnice a vyhlášky.

⁹⁷ Karel JECH – Karel KAPLAN: *c. d.*, s. 946.

⁹⁸ Andrea LNĚNIČKOVÁ – Jakub CHROBÁK: *Malý dekret*, in: Tvar, 20/1999, s. 5.

⁹⁹ Veřejnost byla vyzývána k udávání podezřelých osob. Svědčí o tom například deník Stráž severu, ve kterém byla uveřejňována jména osob žádajících o navrácení státního občanství, a který nabádal ke spolupráci s úřady a oznamování nepřístojností, kterých se tyto osoby dopustily.

¹⁰⁰ Benjamin FROMMER: *c. d.*, s. 245.

z přihlášení k německé národnosti, německého vystupování, hrubého chování vůči osobám české národnosti a jejich urážení. Podle rozhodnutí TNK mu přitěžovala „*zralá rozvaha, se kterou provinění spáchal, dále okolnost, že se dopustil více provinění různého druhu a že jimi způsobil značné veřejné pohoršení.*“ V jeho případě mohl výši trestu ovlivnit zájem ze strany společnosti o jeho osobu. Součástí spisu byl novinový článek „*Pan Weiser žádá příslušnost,*“¹⁰¹ který vycházel z udání několika občanek Proseče nad Nisou. Mimo výše zmíněných obvinění v něm byla pozornost věnována nacistické výzdobě Weiserova domu a údajnému vyhrožování pověšením českému chlapci, obviněný v něm byl označen za „*rozeného desperada a nacíka.*“ Článek s ironií hodnotil jeho postoj vůči českému obyvatelstvu: „*Jinak se za okupace choval k Čechům přívětivě. I na chodbě domu jim kategoricky zakazoval mluvit česky a tytéž manžele v sousedství bedlivě hlídal (manželé Schramovi, pozn. M. R.), neposlouchají-li zahraniční rozhlas. Patrně se obával o jejich osud, aby je gestapo neodhalilo, a proto zuřivě bouchal na zed' i dveře, i když si nenároční posluchači vytočili třeba jen dechovku z Prahy.*“ S tvrzením o podlehnutí nátlaku, zaujatosti svědků Schramových kvůli osobním sporům a popřením obvinění psaných v inkriminovaném článku neuspěl Weiser ani po podání odvolání a trestní nález byl potvrzen. Podle trestní odvolací komise (TOK) zaujatost svědků nebyla ničím podložena a naopak „*nemůže pochybovati o nezaujatosti*“ dalších svědkyň. Nelze opomenout, že žena, která byla označena jako důvěryhodná, se potkávala s Weiserem pouze do roku 1938 (a podle své výpovědi asi jen čtyři roky) a oznámení podala po osvobození, protože obviněný chtěl údajně jejího syna oběsit kvůli docházení do české školy (podle její výpovědi tak učinila až po válce, neboť za první republiky by to „*v tomto území nebylo možné*“).¹⁰²

Opačně skončil případ Jindřicha Halamy, na kterého přišlo udání kvůli působení ve funkci okrskového vedoucího Moravcova Kuratoria mládeže,¹⁰³ vlastnění motorky a chození se vztyčenou hlavou za okupace. Jeho kauzu měl dořešit po 4. květnu 1947 řádný soud, který se obrátil na bezpečnostní orgány s tím, zda je třeba zavést trestní řízení. Na základě šetření byl Halama označen za vlastence, který jako člen Sokola

¹⁰¹ Název tiskoviny nebyl uveden.

¹⁰² SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 304, spis Karel Weiser.

¹⁰³ Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě byla organizace založená roku 1942 ministrem školství a lidové osvěty Emanuelem Moravcem, která měla zajistit postupnou převýchovu mládeže v duchu nacionálního socialismu.

bránil v Kuratoriu jeho majetek a získal revoluční uznání. Pro nezjištěnou skutkovou podstatu nebylo trestní řízení zavedeno.¹⁰⁴

Dalším problematickým bodem se stala šestiměsíční promlčecí lhůta dekretu, a to od jeho vydání či spáchání trestného činu. Proto bylo třeba jednat urychleně. Lze předpokládat, že časový tlak na vyřízení mohl zapříčinit řadu nedostatků v odvedené práci pověřených institucí.

*

K napravení nedostatků plynoucích z vágnosti tohoto dekretu vydalo ministerstvo vnitra (MV) *Směrnice ministra vnitra ze dne 26. listopadu 1946 ku provedení dekretu presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti a k nim postupně další tři dodatky*. Mimo nich vydávalo spolu se zemským národním výborem řadu oběžníků týkajících se problematických otázek fungování činnosti VK a TNK.¹⁰⁵

Vyšetřováním udání byly pověřeny bezpečnostní komise ONV, které shromažďovaly došlá udání a rozhodly, podle kterého dekretu mají být činy souzeny. Pokud se jednalo o skutkovou podstatu odpovídající „malé retribuci“, měly být zřízeny VK, trestní vyšetřovací komise (TVK), popřípadě okresní vyšetřovací komise, jejichž úkolem se stalo šetření kauz a předání TNK (případně MLS, okresnímu soudu či řízení zastavila, pokud dospěla k závěru, že se nejedná o trestný čin). Nutno podotknout, že na Jablonecku se v praxi objevovalo zpravidla jednotné označení VK (nebo OVK). Mimoto tyto komise vedly další agendu spojenou například se stavem vězeňských zařízení a zajištěných osob, také se vyjadřovala k žádostem o udělení státní spolehlivosti aj.

MV upozorňovalo na nutnost spolupráce jednotlivých ONV při výslechu obviněných a svědků. Podle připomínky oběžníku ze 3. listopadu 1945 byl nepřipustný *neekonomický postup při vyšetřování zajištěných osob*. Šetření měly provést výbory ve svém obvodu a podat písemnou zprávu do dalšího obvodu, stejně tak bylo možné využít místních SNB. Oběžník končil jasnou formulací: „*jest nepřipustno, aby vyšetřující*

¹⁰⁴ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 292, spis Jindřich Halama.

¹⁰⁵ Např. výnos MV č. B-2220-21/4-47-I/2 z 22.4. 1947 se zabýval doručením obsílky ediktem a výnos č. B-2220-16/5-47-I/2 ze 17.5. 1947 se věnoval ukončení řízení v I. stolici.

orgány podnikaly za účelem vyšetřování daleké cesty motorovými vozidly nebo i vlakem.“¹⁰⁶

Tzv. malý retribuční dekret obsahoval vágní formulaci provinění. Obviněná osoba se musela prohřešit nepřístojným chováním a vzbudit veřejné pohoršení. Vystává otázka, co bylo ono nepřístojné chování a veřejné pohoršení. Pod nepřístojným chováním si mohli členové TNK představit de facto cokoliv. Veřejné pohoršení by mělo znamenat, že někdo nebude obviněn za čin, který nedosvědčí více lidí (tedy tvrzení proti tvrzení by nemělo být bráno jako čin trestný podle tohoto dekretu a příslušná komise měla provést důkladné prošetření – nevyjímaje výslech svědků z okolí obviněného). Teprve až směrnice konkretizovaly jednotlivá provinění, nutno podotknout, že často velmi vágně. Jednalo se o: hlášení se k německé nebo maďarské národnosti, vědomé podporování odnárodňovacích snah Němců nebo Maďarů, politickou spolupráci s Němci nebo Maďary a členství ve fašistických organizacích,¹⁰⁷ propagování, obhajování, vychvalování nebo podporu nacismu, fašismu nebo antisemitismu, schvalování, podporu nebo obhajování nepřátelských projevů nebo činů nacistů, fašistů a českých nebo slovenských zrádců, odbornou spolupráci s Němci, Maďary a s českými nebo slovenskými zrádci, která přesahovala meze průměrného nařízeného výkonu /iniciativní a mimoslužební návrhy, příkazy na zvýšení pracovní výkonnosti a pod./, ucházení se o povýšení, vyznamenání, odměny, služby a jiné výhody u německých nebo maďarských úřadů nebo funkcionářů, nebo poskytování úplat a různých jiných výhod okupantům, zneužívání postavení na vedoucím místě, dosažení pomocí okupantů, k získání nebo zabezpečení osobního prospěchu přísluhováním okupantům na úkor podřízených, společenský styk s Němci nebo Maďary v rozsahu přesahujícím míru nezbytné nutnosti, jakož i hospodářský styk s Němci nebo Maďary přesahující tuto míru za účelem dosažení nadprůměrného obohacení a směřující k vědomému podporování okupantů, týrání, urážení, nebo terorizování Čechů a Slováků, spáchané ve službách nebo v zájmu okupantů nebo ve snaze zalíbit se jim. Na základě prvního dodatku ke směrnicím byl výčet provinění rozšířen o další přečin, a to nepravdivé prohlášení o státní a národní spolehlivosti osobě, která se provinila proti Československé republice nebo českému či slovenskému národu.

¹⁰⁶ Č.z/I – 30992/45-5. Vzájemná pomoc okresních národních výborů při výslechu osob. SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 54.

¹⁰⁷ Seznam organizací byl uveden v příloze směrnice. Potrestány měly být osoby, jejichž členství překročilo „běžné povinnosti“.

Zhodnocení provinění záviselo na individuálním posouzení jednotlivých komisí. Směrnice laborovaly s termínem „míra nezbytné nutnosti“. Nikde nebylo uvedeno, jaká je hranice této „míry“. TNK měly upustit od obvinění v případě, kdy se dotýčný provinil pod nátlakem či byl-li čin spáchán s úmyslem prospěchu československé republiky. Po projití materiálů k TNK v Jablonci nad Nisou se ukázalo, že komise tento bod – zejména motiv nátlaku - využívala pouze jako polehčující okolnost, ale osoby přesto byly odsouzeny.

Zvláštní postavení se týkalo při provinění proti *národní cti* veřejných zaměstnanců (například příslušníků SNB, zaměstnance ČSD, aj.). Jejich případy náležely nejprve očištné komisy. Když dospěla k závěru, že se jednalo o čin spáchaný podle tzv. malého retribučního dekretu, předala jej příslušnému ONV. Stejně tak, pokud rozhodla, že čin spáchaný veřejným zaměstnancem nespadá pod její kompetence, například jí příslušely přestupky spáchané „pouze“ v době nesvobody (od 30. září 1938 do 4. května 1945). Doba tzv. zvýšeného ohrožení republiky charakteristická pro retribuční normy tak měla podstatně větší rozsah.¹⁰⁸

TNK posuzovaly provinění, která před vydáním tzv. malého retribučního dekretu nebyla trestná. Například za přečin „*společný styk s Němci*“ mohly být souzeny osoby, které se během okupace (vzhledem k časovému rozmezí i po ní) stýkaly se svými sousedy německé národnosti. Kontakt s nimi chápaly jako běžnou záležitost, když tak činily již dříve, a po válce za něj byly postaveny před TNK. To samé se týká například partnerských a milostných vztahů.

Důležitou roli u případů řešených před TNK hrála otázka národnosti. Podle tzv. malého retribučního dekretu mohl být souzen pouze občan slovanské národnosti. Vyšetřovací komise proto měla přihlížet k národnosti, která byla zapsána při sčítání lidu v letech 1930 a 1939. Domnívám se, že rok 1930 nebyl pro vyšetřovací komisi v Jablonci nad Nisou příliš důležitý. Toto tvrzení potvrzují situace, kdy případy byly řešeny po vypršení platnosti tzv. malého dekretu před Okresním soudem v Jablonci nad Nisou. V dokumentech poslaných k posouzení tato informace často chyběla a musela být zjištěna na požádání soudu dodatečně. Zajímavé je sledovat při pročítání spisů důvody zapsání německé národnosti v roce 1939. Poměrně často obvinění udávali existenční důvody, u žen pak převládala tvrzení o podepsání sčítacího archu manželem. Zvláštní otázkou byla tzv. smíšená manželství. Dalším důležitým bodem byla etnická

¹⁰⁸ Dekret č. 105/1945 Sb. o očištných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců ze 4. října 1945.

indiference.¹⁰⁹ Obvinění se s národností neidentifikovali (což je z dnešního hlediska legální, ale v době, o které mluvíme, národnost mít museli), namísto toho byli vázáni například na místo pobytu. V roce 1930 žili v Československu, tak si zvolili národnost českou, po zabrání pohraničních oblastí se při dalším sčítání lidu roku 1939 hlásili k německé. Pokud komise rozhodla o tom, že obviněný je německé národnosti a nebyl československým občanem, pak ještě neměl vyhráno – sice nebyl souzen, ale mohl být předán k odsunu. Na problém národnosti při sčítání lidu v roce 1939 upozornil v odvolání proti rozhodnutí jablonecké TNK obviněný Richard Seidl:¹¹⁰ „[...] P. poslanec Dr. Veverka zakročil v ústavodárném národním shromáždění ohledně posuzování sčítání lidu prováděném Němci v pohraničí r. 1939. Bylo rozhodnuto, že toto sčítání bylo provedeno pod nátlakem a že nemá být směrodatný pro posuzování českých lidí v pohraničí. Ostatně bylo již 15 ledna t. r. (1947, pozn. M. R.) vydávání výpisu z čítacích archů u okresního nár. výboru v Liberci úředně zastaveno.“¹¹¹

Výjimkou byla provinění týkající se zneužití postavení a týrání - z těchto deliktů mohly být souzeny i osoby jiných národností.

Mimo výše zmíněných provinění směrnice informovala ONV o tom, že není možné obviněného držet ve vazbě.

*

Původně byly TNK sestaveny čtyřčlenné na základě politického klíče a volby příslušného ONV. Na základě druhého dodatku ke směrnicím došlo k navýšení členů na pět. MV se touto změnou pokusilo navýšit nízké procento odsuzujících trestních nálezů. Údajně měli zástupci komunistů a sociální demokratů hlasovat většinou pro vinu, kdežto lidovci a národní socialisté naopak. Pátým členem měl být zástupce Svazu osvobozených politických vězňů.¹¹²

Bylo doporučeno, aby minimálně jeden z členů měl právníké vzdělání. Což ovšem neznamenalo, že by se muselo jednat o soudce z povolání (postačilo mít složené povinné státní zkoušky nebo právníký doktorát). MV argumentovalo ryze praktickým účelem, „aby řízení před TNK probíhalo ve formách předepsaných právními předpisy, aby protokoly o výsledcích byly formálně bezvadné, aby v nich bylo zachyceno vždy to

¹⁰⁹ K této problematice více Kateřina KOČOVÁ: *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*, Disertační práce Fakulta humanitních studií Hradec Králové, Hradec Králové 2006, s. 329 – 330; Václav RYBÁŘ: *Trestní a nalézací komise v Liberci v letech 1945 – 1948*, Bakalářská práce TUL, Liberec 2009, s. 39.

¹¹⁰ Jeho případu je věnována pozornost v kapitole Typologie obvinění, s. 73.

¹¹¹ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 302, spis Richard Seidl.

¹¹² Pavel KMOCH – Kateřina LOZOVIUKOVÁ: *Pomsta nebo spravedlnost*, s. 189.

podstatné, čeho je potřebí pro trestní řízení, a aby konečně i trestní nálezy byly jak v rozhodnutí o vině a o trestu, tak v odůvodnění vypracovány věcně i formálně bezvadně.“ Podle vysvětlivek ke směrnici tyto úkoly předpokládaly „*praktické právnické školení*“. De facto mělo být zabráněno případnému napadnutí rozsudku obviněným. Mimoto mohli být k dispozici právníčtí úředníci, kteří sice neměli pravomoc rozhodovat o vině obviněných, ale směli vést zápisy jednání a podávat odborné rady a právnické posudky.¹¹³

Oproti rozsudku MLS měli potrestaní možnost podat proti písemnému rozsudku TNK odvolání, a to k Zemskému národnímu výboru (ZNV).¹¹⁴

Po skončení platnosti – 4. května 1947 - tohoto dekretu se případy, které nestihly TNK prošetřit, předávaly k projednání příslušným okresním soudům.

Obrázek o souhrnné činnosti TNK si lze udělat podle interní zprávy ministerstva vnitra z 8. srpna 1947. Podle ní komise obdržely 179 896 případů z nichž vyřešily 135 267 (tedy ¾). Odsouzeno bylo 46 422 osob, 88 845 případů bylo odloženo. I při znalosti celkové výše trestů lze průměrný jen těžko určit kvůli kombinaci trestů. Souhrnná čísla hovoří o trestu na svobodě v délce 3 115 let, pokutách ve výši 182 524 140 korun a veřejné pokárání dostalo 21 912 odsouzených.¹¹⁵

Po Únoru 1948 TNK činnost obnovily, a to zákonem č. 34/1948 sb., podle toho již uzavřené případy podrobily revizi a neprošetřená udání začaly vyšetřovat v tzv. druhém retribučním období.¹¹⁶

¹¹³ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 54, Vysvětlivky k dekretu o národní cti.

¹¹⁴ Sídlem ZNV Praha a Brno.

¹¹⁵ Benjamin FROMMER: c. d., s. 289 – 290.

¹¹⁶ Mečislav BORÁK: c. d., s. 76 – 77.

5. Trestní nalézací komise v Jablonci nad Nisou

Jablonec nad Nisou se stal po Mnichovu jako další pohraniční obce součástí Říšské župy Sudety. K obsazení města došlo 9. října 1938. Měsíc nato, 10. listopadu, byly během „křišťálové noci“ vyrabovány židovské obchody a zničena židovská synagoga.

S přílivem špatných zpráv z bojiště si lidé začali uvědomovat, že se blíží konec války. Vznikl Revoluční národní výbor (RNV), v jehož čele stanul Karel Šimon. Tento RNV převzal město do svých rukou 8. května 1945. Podle dobových zpráv proběhl akt převzetí v poklidném duchu. Postupně rostl strach Němců z postupu Rudé armády, navíc přes město ustupovalo německé vojsko (pro rychlejší postup na Horním náměstí odkládalo těžké zbraně a nekladlo žádný odpor, ani se nesnažilo o udržení města).¹¹⁷

Konec války úzce souvisel s demografickými změnami. Předválečný počet obyvatelstva na Jablonecku s početnou německou menšinou dosahoval čísla 101 937.¹¹⁸ Roku 1940 počet klesl na 97 403 osob.¹¹⁹ Kolik přesně na konci války se nedá říct. V letních měsících 1945 započal tzv. divoký odsun. První deportace proběhly v červenci 1945. Mezi 7. červencem a 30. říjnem bylo vypraveno 9 transportů¹²⁰. Tzv. organizovaný odsun postihl v roce 1946¹²¹ 37 820 osob¹²², a to během 31 transportů. Ke konci roku 1946 přišel na řadu odsun, který sloužil sloučení rodin. Týkal se 376 lidí¹²³. V tzv. dodatečném odsunu roku 1949 se ocitlo 1 237 osob¹²⁴. Při sčítání lidu na Jablonecku roku 1950 dosáhl počet obyvatelstva čísla 65 454¹²⁵ s početnou německou menšinou. Celkem vysokého počtu Němců se odsun nedotkl pro jejich odbornou nepostradatelnost – v tomto kraji se jednalo zejména o tzv. specialisty ve sklářském průmyslu, kterých bylo třeba. Jejich potřebu zdůraznil v *Jablonecké pravdě* poměrně

¹¹⁷ Jan KAŠPAR: *Karel Šimon. Muž, který v roce 1945 zajistil klidné převzetí města od Němců*, in.: *Jablonecký měsíčník: radniční zpravodaj pro občany města Jablonec nad Nisou*, květen/2009, s. 19. Václav VOSTŘÁK: *Jablonec nad Nisou v letech 1945 – 1946. Z minulosti města*, in.: *Jablonecký měsíčník: radniční zpravodaj pro občany města Jablonec nad Nisou*, prosinec/2006, s. 20.

¹¹⁸ Jedná se o počet získaný při sčítání obyvatelstva roku 1930. Z toho 82,8% německé národnosti.

Petra HAVLÍČKOVÁ: c. d., s. 10.

¹¹⁹ Počet Čechů příliš neklesl - tvořili 13,3%.

Petra HAVLÍČKOVÁ: c. d., s. 10.

¹²⁰ Havlíčková ve své práci upozorňuje na obtížnost nalezení věrohodných údajů o počtu odsunutých. Odkazuje na práci M. Pokorného, který dospěl k číslu 3 344 osob. (Petra HAVLÍČKOVÁ: c. d., s. 10.)

¹²¹ V období mezi 28. lednem a 29. listopadem.

¹²² Mimo tohoto výsledku Havlíčková poukazuje na odlišné číslo, ke kterému během bádání dospěl Pokorný – a to 37 520 osob. (Petra HAVLÍČKOVÁ: c. d., s. 10.)

¹²³ Petra HAVLÍČKOVÁ: c. d., s. 11.

¹²⁴ Petra HAVLÍČKOVÁ: c. d., s. 11.

¹²⁵ Petra HAVLÍČKOVÁ: c. d., s. 11.

radikálně Jiří Havel: „[...] Sklářství a pasířství nelze obsadit jako snad jiné obory neodborníky, kteří by byli schopni nejvýše tento průmysl zabít. [...] Naopak by bylo dobře uzavřít jablonecký okres a zamezit Němcům-odborníkům dobrovolný odchod, neboť v poslední době mnozí sami odcházejí, aby znovu za hranicemi budovali německý průmysl, který by v pozdější době mohl ohrozit i náš průmysl.“¹²⁶ Jednalo se o celkem typický jev. Německé obyvatelstvo mělo zpočátku radost z možnosti zůstat, ale vlivem represí se tento postoj často měnil.

Odsun na Jablonecku měl svá specifika. Běžnou rutinou se stalo „rozdrobování“ odsunutého německého obyvatelstva. Několik tisíc vysídlených Němců přišlo do města Kaufbeuren¹²⁷, kde založilo čtvrť Neugablonz a navázalo na sklářské a bižuterní tradice.¹²⁸

Po válce došlo ke změnám v oblasti samosprávy. Namísto RNV byla v červnu 1945 ustavena Místní správní komise, v březnu 1946 byla tato instituce nahrazena Místním národním výborem.¹²⁹

5.1 První krok - vyšetřování provinění

Prvotní rozhodnutí o předání případu příslušné instituci měla v rukou OVK¹³⁰ při Okresní správní komisi a později Okresním národním výboru v Jablonci nad Nisou spolu s pobočkou sídlící v Tanvaldě. Shromažďovala důkazní materiály o jednotlivých kauzách a prováděla výslechy obviněných a dalších osob jim blízkých a znalých situace. Jak vyplynulo z analýzy archivních materiálů, informace získávala z několika zdrojů. Poměrně často dal podnět k zahájení vyšetřování ONV v Jablonci nad Nisou, povětšinou se jednalo o národnostní oddělení, které sdělovalo jména osob, které zažádaly o navrácení státního občanství, přičemž do protokolu musely uvést národnost,

¹²⁶ Jablonecká pravda, roč. 1, č. 35, s. 1.

¹²⁷ Obě města se snaží utužit vzájemné vztahy a překonat minulost. Roku 2009 uzavřela partnerskou smlouvu.

¹²⁸ http://www.kaufbeuren.de/desktopdefault.aspx/tabid-141/136_read-124/ (15.12. 2010)

¹²⁹ Jan KAŠPAR: *Jablonečtí starostové. Z minulosti města*, in: Jablonecký měsíčník: radniční zpravodaj pro občany města Jablonec nad Nisou, listopad/2006, s. 15.

¹³⁰ Není-li uvedeno jinak, jsou informace o chodu OVK a jejích členech získány ze *Zápisů ze schůzí OSK 1945 – 1946* (SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, inv. č. 1, kn. 1), a ze *Zápisů ze zasedání schůzí rady ONV z let 1946 – 1947* (SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, inv. č. 2 a 3, kn. 2 a 3). Dalším zdrojem jsou evidenční listy členů MNV (SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, inv. 195, k. 374, 375, 376 a 377) a dokumenty k vytvoření OSK, ONV v Jablonci nad Nisou a jednotlivých MNV (SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, inv. 195, k. 373, *OSK, MNV – členové*).

ke které se hlásily roku 1939, státní příslušnost v době okupace, zda nebyly členy nepřátelských organizací a německé branné moci. Mimo národnostního oddělení podával informace referát národní bezpečnosti (tyto dokumenty zpravidla předávali referenti Matura a Vohánka). Podobné informace udávalo ministerstvo vnitra, které rozesílalo oběžníky s informací o získání německého archivu, ze kterého získalo žádosti o udělení německé státní příslušnosti.¹³¹ Součástí zprávy byla i kopie této žádosti. Další udání docházela od místních národních výborů, které například hlásily členy místních nacistických organizací a předkládaly dokumentaci u nich uskladněnou, podklady pro zahájení vyšetřování přicházely také od stanic bezpečnosti a občanů. Některé případy si OVK vyhledala sama. Informace poskytovaly také MLS, pokud rozhodly, že případ jim svěřený nespadá do jejich kompetencí. Výrazná byla spolupráce s jinými vyšetřovacími komisemi, které jí předávaly případy dle místní příslušnosti obviněných a naopak.¹³² Další podklady pro zahájení trestního řízení přicházely od Svazu osvobozených politických vězňů (SOPV).

Jmenovacím dekretem ze dne 22. září 1945 se předsedou OVK stal JUDr. Václav Roubíček, kterého později nahradil komisař politické správy při OSK v Jablonci nad Nisou JUDr. František Švarc.¹³³ Přímo jemu byly adresovány některé případy od OVK, a to na oddělení státního občanství ONV. Roku 1948 působil na oddělení konfiskačním a státního občanství jako vrchní komisař politické správy. Dochované materiály poukazují na členství tří příslušníků SNB: praporčíka Víta, štabního strážmistra Krtičku a štabního strážmistra Šulce. Tito muži byli povoláni do služby OSK. Jejich činnost se chápala jako posláni. Například člen OVK – pobočky Tanvald - Antonín Koldovský ztratil v rámci plnění tohoto úkolu příjem, přičemž mu byl z rozhodnutí OSK nahrazen odměnou, a to od jeho nástupu do funkce (15.3. 1946).¹³⁴ Do roku 1947 působil za KSČ jako náhradník jabloneckého ONV jistý Antonín Koldovský, dělník ze Šumburku nad Desnou, který roku 1946 působil v osidlovací komisi, prostudované archivní materiály ovšem neodhalily, zda se jednalo o jednu a tu samou osobu.¹³⁵ Některé dokumenty

¹³¹ Podle oběžníku Ústředního vyšetřovacího výboru při Komisi pro vnitřní národní bezpečnost v Čechách při ZNV v Praze z 11.9. 1945 byly uloženy v kartotéce ZNV dotazníky osob české národnosti, kterým byla udělena německá státní příslušnost. SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 54.

¹³² Například OVK Železný Brod, Semily, Liberec, Frýdlant, Jablonné v Podještědí, Náchod, Příbram, Turnov, Chrudim, Havlíčkův Brod, Mladá Boleslav, Poděbrady, aj.

¹³³ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, kn. 1.

¹³⁴ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, kn. 1.

¹³⁵ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 373.

jablonecké OVK signoval jistý Homola, jako svědek během výslechů a zapisovatel zde působila Matoušková.

U pobočky v Tanvaldě působil jako vyšetřovatel člen MNV, sociální demokrat, kriminální komisař František Reiniš narozený 9. března 1896.¹³⁶ Dokumenty přicházející jablonecké OVK z Tanvaldu mimo něj parafoval Antonín Soukup (KSČ), praporčík SNB a předseda MNV v Desné.¹³⁷ V případě vazebního zajištění u tanvaldského soudu se na výsleších obviněných podílel JUDr. Karel Pávek se zapisovatelem Josefem Marouskem, Josefem Knížkem či L. Jakubcem.¹³⁸ Někteří z posledních jmenovaných následně působili při dokončování případů provinění proti národní cti před okresními soudy.

*

Jak lze vyčíst z dobového tisku, na činnosti OVK společnost hledala neustále nějaké chyby, ale nikdo si neuvědomoval rozsah jejich práce.¹³⁹ „Mravenčí“ práci naopak oceňoval ONV v Jablonci nad Nisou. Členům komise Krtičkovi, Vítovi a Šulcovi byly navrženy na zasedání rady dne 25. června 1947 zvláštní odměny za přesčasovou práci.¹⁴⁰

Kritikou ovšem nešetřil Okresní soud v Jablonci nad Nisou, který si v dopise zaslaném předsedovi OVK stěžoval na velké množství případů končících zastavením trestného řízení kvůli promlčení trestného činu. Již zmíněný předseda komise, JUDr. Švarc, odpověděl, že se v březnu a dubnu roku 1947 nahromadily nové případy, proto OVK obviněným posílala pouze výměry s tím, že obsílky dostanou později (protože se tak nestalo včas a případy byly posílány soudu nehotové, došlo k promlčení trestného činu).¹⁴¹ Lze předpokládat, že nahromadění případů, znamenalo rovněž nedokonalou přípravu před předáním řádným soudům. Z prostudovaných materiálů vyplynulo, že ke konci dubna 1947 byly často jednotlivé spisy posílány ONV (například referátu národní bezpečnosti, popřípadě státního občanství) k dovyšetření a o několik dní později k rukám okresního soudce (v tomto případě povětšinou s datem 15. května).¹⁴² Čas na zpracování a zahájení řízení podle předpisů byl tedy skutečně krátký.

¹³⁶ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 377.

¹³⁷ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 374.

¹³⁸ Křestní jméno Jakubce se zatím nepodařilo zjistit.

¹³⁹ Např. Stráž severu, ročník 1, č. 147/45, s. 1.

¹⁴⁰ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, kn. 3.

¹⁴¹ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 273, spis č. 19 964/48.

¹⁴² SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, i. č. 107, kn. 30, *Podací protokol OVK 1946 – 1947*.

Benjamin Frommer¹⁴³ věnoval pozornost mimo jiné stížnostem na činnost OVK, které podle některých zdrojů pracovaly příliš pomalu. Na příkladu jablonecké komise se ukazuje, že výrazným pozdržením v práci OVK jistě mohlo být neustálé přeposílání spisů obviněných k jejich znovuprošetření. Jednotlivé kauzy se vyšetřovatelům nezdálo vracely. Je možné, že problémem se mohlo stát váhání o národnosti stíhané osoby – množství spisů totiž bylo zasláno národnostnímu oddělení, a to je pak znovu posílalo k dořešení OVK. I když i v tomto bodě lze najít nedostatky. Poté, co případy převzaly řádné soudy, si tyto instituce samy vyžádaly potvrzení o národnosti obviněných z let 1930 a 1939 – tyto informace totiž nebyly součástí spisu a leckdy právě kvůli nim docházelo k odročování jednání a při dalších stáních končila zprošťujícím rozsudkem. Při tzv. druhé retribuici (roku 1948) ke stejným závěrům v některých případech docházela rovněž revizní komise, která řízení ukončila pro německý původ obviněných (někdy se tedy stalo, že TNK osobu odsoudila, okresní soud a revizní komise ji zprostily). Případy rovněž vracely MLS, když rozhodly, že osoby před nimi stanuvší nespadají pod pravomoc tzv. velkého retribučního dekretu.

O dalších nedostacích OVK lze uvažovat při analýze činnosti TNK v Jablonci nad Nisou. Například se nabízí otázka kvality vyšetření jednotlivých případů. V jedné kauze se před TNK dostala osoba, která neodpovídala předložené fotografické dokumentaci. OVK si „nevšimla“, že vyšetřuje někoho jiného. Další otázka se naskytá při vyšetřování dvou slabomyslných osob. Přestože tyto nebyly schopné podepsat své výpovědi, OVK jejich případ postoupila dále k potrestání. TNK rozhodla o zproštění obvinění právě pro jejich nesvéprávnost.¹⁴⁴ Na druhou stranu jistou shovívavost vynechat nelze – podle zápisů v Podacím protokolu OVK u několika osob zastavila trestní řízení vzhledem k vysokému věku.¹⁴⁵

Jako sporný bod lze sledovat i střet zájmu. Například u již jednou zmíněného Reiniše se nabízí otázka spravedlivého postupu vůči obžalovanému Josefovi Pohlovi, který byl obviněn z hanlivého vyjadřování o Masarykovi a první republice, vychvalování Hitlera a z udavačství. Jednou z jím udaných osob měl být právě Reiniš, a to za poslouchání rozhlasu. Po válce se role vyměnily a Reiniš obviněného udal a posléze vyšetřoval. V jedné kauze se tedy stal „udavačem udavače“, svědkem i vyšetřovatelem. Ve své svědecké výpovědi se ohradil proti tomu, že by Pohla udal ze

¹⁴³ Více Benjamin FROMMER: c.d., Praha 2010.

¹⁴⁴ Těmto případům je pozornost věnována v kapitole Zastavená řízení, 80 – 86.

¹⁴⁵ SOKA Jablonec nad Nisou, fond Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, i. č. 107, kn. 30, *Podací protokol OVK 1946 – 1947*.

msty. Uvedl, „že neodpovídá pravdě, že bych udání ... učinil proti Pohlovi ze msty. ... nejsem proti němu nijak nepřátelsky zaujat ... učinil jsem tak jedině ve veřejném zájmu.“ OSK pro „spravedlnost“ žádala jen potvrzení toho, že Reiniš požívá větší důvěry a vážnosti u českého obyvatelstva než obviněný. Tak se také stalo.¹⁴⁶

*

Množství případů opomenout nelze. Podle předběžného přehledu činnosti poslala OVK 5 320 oznámení veřejnému žalobci u MLS v Liberci, zhruba u 1 000 případů došlo k upřednostnění vysídlení před potrestáním.¹⁴⁷ V podacím protokolu OVK z let 1946 – 1947¹⁴⁸ je uvedeno 2 791 jednacích čísel týkajících se tzv. malého retribučního dekretu, přičemž do roku 1946 spadalo jen 266. Od ledna do května 1947 byli tedy členové této komise plně zahlceni vyšetřováním provinění proti „národní cti“.

Celkem OVK posuzovala 2 768 osob (viz tabulka níže).¹⁴⁹ Z tohoto počtu jich 457 poslala před TNK. Podle místní příslušnosti a potřeby dalšího vyšetřování 115 případů předala dalším institucím (případně odpovídala na dotazy týkající se vyšetřování). Šedesátkrát se jednalo o okresní a místní národní výbory, při nich zřizované vyšetřovací komise (VK) a národnostní a bezpečnostní referáty.¹⁵⁰ Z tohoto počtu devatenáct předala jabloneckým úřadům (ONV a MNV). Desetkrát spisy směřovaly k rukám příslušníků sborů národní bezpečnosti¹⁵¹, čtyřikrát k ZNV (z čehož třikrát na Zemský odbor bezpečnosti v Praze a jednou pobožce státní bezpečnosti v Děčíně), jednou na Ministerstvo vnitra v Praze, třicet šestkrát na Magistrát Hlavního města Prahy, jednou na Magistrát Hlavního města Brna. Po jednom dokumenty směřovaly k Inspektorátu finanční stráže v Kořenově, Ředitelství státních drah v Praze a Krajskému soudu v Liberci.

Po prošetření dvaadvacet případů OVK zastavila. Osmkrát tak rozhodla kvůli vysokému věku obviněné osoby, a to s přihlédnutím k menší míře provinění. Ve čtyřech případech o zastavení řízení rozhodla smrt (z toho ve třech ještě v průběhu druhé světové války). Sedm osob pobývalo mimo území republiky – dvě ještě na frontě či

¹⁴⁶ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 301, spis Josef Pohl.

¹⁴⁷ *Tisíc neodsouzených Němců bylo odsunuto*, in.: Stráž severu, ročník 3, č. 30/47, s. 3.

¹⁴⁸ SOKA Jablonec nad Nisou, fond Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, i. č. 107, kn. 30, *Podací protokol OVK 1946 – 1947*.

¹⁴⁹ Tento počet je třeba chápat s určitou rezervou. Ne všichni obvinění byli v podacím protokolu OVK uvedeni. Někteří naopak byli evidováni vícekrát. Problémem byla zmatenost zapříčiněná českými a německými variacemi jmen, neznalostí trvalého pobytu a chybnými zápisy dat narození.

¹⁵⁰ Benešov, Blatná, Brno, Broumov, Frýdlant, Havlíčkův Brod, Chrudim, Jablonné v Podještědí, Jilemnice, Mladá Boleslav, Nový Bydžov, Poděbrady, Podmokly, Prachovice, Semily, Šluknov, Tábor, Teplice, Turnov, Železný Brod, Liberec, Příbram, Tanvald, Náchod.

¹⁵¹ Polubný, Smržovka, Hradec Králové, Huť, Kokonín, Kořenov, Rýnovice, Tanvald, Vinoř u Prahy.

v zajetí, u pěti byl upřednostněn odsun před potrestáním. U dalších dvou nezjistila místo pobytu. Jeden důvod zastavení vyšetřování v protokolu neuvedla.

U osmi případů rozhodla, že spadají věcnou příslušností pod tzv. velký retribuční dekret – přičemž o dvou z nich jí bylo sděleno potrestání MLS, další čtyři poslala MLS v Liberci a u dvou případů zahájila šetření.

Jedenáct spisů bylo uloženo ad acta, aniž by byl v protokolu uveden důvod. Zbylých 2 155 případů postoupila řádným soudům.

Rozhodnutí OVK (věcná příslušnost)	Muži	Ženy	Celkem
TNK	227	230	457
Okresní soud (po 4.5. 1947)	709	1446	2 155
Jiná instituce	44	71	115
Řízení zastaveno	11	11	22
Neznámé	6	5	11
Stíhání dle velkého retribučního dekretu	7	1	8
Celkem	1 004	1764	2 768

Jak z výše uvedené tabulky vyplynulo, v celkovém součtu bylo kvůli provinění proti *národní cti* stíháno jabloneckými orgány více žen než mužů (největší podíl na tom měly případy poslané okresním soudům po skončení činnosti retribučních orgánů), a to 63,7%. Před TNK měl stanout téměř vyrovnaný počet mužů a žen (227 a 230). Ve srovnání s jinými TNK se jednalo o jev netypický. Například před TNK v Poděbradech stálo ze 650 osob jen 128 žen.¹⁵²

Z informací dochovaných v protokolu OVK je zřejmé, že zpracování jednotlivých případů se vlivem ubývajícího času zrychlovalo. U prvních obviněných se doba od udání po vyšetření a předání dále pohybovala v řádu několika měsíců. S blížícím se koncem tzv. malé retribuční se běžným časovým limitem stal jeden měsíc – nutno podotknout, že kauzy vyšetřované v dubnu 1947 již zpravidla směřovaly k rukám okresních soudců. Další šetření pak probíhalo na žádost příslušného soudu. Jak se ukázalo v případě jabloneckých provinilců podle tzv. malého retribučního dekretu, toto

¹⁵² Barbora MIKŠOVSKÁ: *Trestní nalézací komise Poděbrady*, Liberec 2011, s. 48.

vyšetřování mělo podstatně vyšší kvalitu.¹⁵³ Problematickým bodem se stalo řádné zahájení trestního řízení – tedy do konce platnosti retribučních dekretů (4. května 1947). V případě pozdějšího termínu soudci vynášeli osvobozující rozsudky.

*

Z výše uvedených 457 případů určených TNK se dochovalo 128 trestních nálezů. Je možné, že nakonec některé případy vůbec nebyly komisi postoupeny, například z důvodu vysídlení osoby německé národnosti. Což potvrzují spisy určené okresním soudům. Po zběžném shlednutí se ukázalo, že řada osob skutečně odsunuta byla, a proto prokurátor řízení zastavil. Tento fakt nemusel být do podacího protokolu OVK uveden, rozsudky se v něm totiž nacházejí jen výjimečně. Další možností bylo odeslání spisu vyšší instanci, například Trestní odvolací komisi (TOK) při Zemském národním výboru (ZNV) v Praze. Takovým příkladem je případ Marty Erlebachové,¹⁵⁴ která byla jabloneckou TNK potrestána, trestní nález TOK potvrdila, ale spis zpět neposlala. V archiváliích se dochovala pouze korespondence mezi ONV v Jablonci nad Nisou a tamním okresním soudem, který její spis potřeboval k jinému případu. Pravděpodobně tak skončila řada dalších případů a spisy jsou uloženy v jiném archivu. Spisy mohly být po 4. květnu 1947 postoupeny řádným soudům a do podacího protokolu OVK o tom nebyla poznámka vepsána. Pravděpodobně někteří obvinění ještě před zahájením řízení před TNK zemřeli.

Z prostudovaných spisů vyplynulo, že první trestní nález komise vynesla 28. března 1946, poslední 3. května 1947. Nejfrekventovanějším měsícem se stal duben 1947, ovšem řada z těchto případů kvůli opožděnému dokončení řízení po formální stránce (do 4. května 1947 měl být výsledek řízení písemně doručen obviněné osobě) byla následně předána okresním soudům.

¹⁵³ Některým soudním přelíčením je věnována pozornost při rozboru případů řádně neuzavřených jabloneckou TNK v kapitole Rozhodnutí TNK versus rozsudek okresního soudu.

¹⁵⁴ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 304, Marta Erlebachová.

5.2 Personální obsazení TNK¹⁵⁵

První členy jablonecké TNK schválila OSK na své schůzi dne 14. března 1946, tedy čtrnáct dní před prvním vynesením rozsudku. Jednalo se o národního socialistu (ČSNS) Alfréda Žáka, sociálního demokrata (ČSSD) Karla Matouška, komunistu (KSČ) Dr. Václava Trnovského a předsedu SOPV Janovského.¹⁵⁶

Jmenování těchto členů poukazuje na volbu ovlivněnou politickým klíčem. Důležitou úlohu sehrála „národní spolehlivost“, stejně tak se jako důležitý motiv mohla jevit represe ze strany nacistů. OSK vybrala člena SOPV. Někdy obojí, viz například Václav Trnovský, který strávil pět let jako vězeň v koncentračním táboře (údajně kvůli národním a politickým postojům). Jeho protinacistická minulost mu také pomohla roku 1946 k postu vrchního komisaře politické správy OSK v Jablonci nad Nisou.¹⁵⁷ Právě Trnovský byl jmenován do čela TNK.

Alfréd Žák byl inspektorem kriminální policie v Jablonci nad Nisou, Karel Matoušek přednostou Okresního úřadu ochrany práce tamtéž. Jistý Matoušek figuroval také na postu vedoucího úřadovny národnostního referátu. Dostupné materiály jasně neodpovídají na otázku, zda se jedná o jednu a tu samou osobu. V případě shody by se tak dalo usuzovat rovněž na jeho politickou příslušnost. Zmíněný referát totiž ovládala SD.¹⁵⁸

V pozdějších zasedáních TNK se objevila jména jejích dalších členů. Jednalo se o Viléma Černého, přednostu Úřadu ochrany práce v Jablonci nad Nisou, Ladislava Štěpánka, místního obchodníka, roku 1946 člena zásobovací komise ONV za Československou stranu lidovou (ČSL), Františka Lišku, koncipienta politické správy (stejně jako již zmíněný vrchní komisař politické správy Trnovský mohl kvůli svému úřadu patřit ke KSČ), a JUDr. Josefa Vulterýna. Poslední jmenovaný zasedal za stranu KSČ v radě ONV, působil roku 1946 v bezpečnostní komisi, později na sociálním,

¹⁵⁵ Informace o jmenování komise a jednotlivých členech jsou získané – není-li uvedeno jinak – z archivních materiálů SOKA v Jablonci nad Nisou. A to ze *Zápisů ze schůzí OSK 1945 – 1946* (SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, inv. č. 1, kn. 1), a ze *Zápisů ze zasedání schůzí rady ONV z let 1946 – 1947* (SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, inv. č. 2 a 3, kn. 2 a 3). Dalším zdrojem jsou evidenční listy členů MNV (SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, inv. 195, k. 374, 375, 376 a 377) a dokumenty k vytvoření OSK, ONV v Jablonci nad Nisou a jednotlivých MNV (SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, inv. 195, k. 373, *OSK, MNV – členové*).

¹⁵⁶ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, kn. 1.

¹⁵⁷ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, kn. 1.

¹⁵⁸ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 373.

bytovém a stavebním referátu ONV a také jako soudce u Okresního soudu v Tanvaldě.¹⁵⁹ Jak vyplývá ze spisů postoupených po skončení platnosti tzv. malého retribučního dekretu (4. května 1947) řádným soudům, právě tento muž pokračoval v dokončení tzv. první retribuční a uzavřel řadu případů svěřených tanvaldskému soudu.

Od prosince 1946 se v několika případech mezi podpisy členů TNK objevilo jméno jistého Noska. Od dubna 1947 se objevují jména dalších členů. A to Vozandycha, mohlo by se jednat o JUC. Františka Vozandycha, člena KSČ a od roku 1946 člena komunální komise ONV, ovšem ani u jeho jména archivní materiály nevypovídají jasně. Stejně tak tomu je v případě Adolfa Kadiče. Mohl by to být obchodní vedoucí narozený 12. června 1884, který se roku 1945 stal jako ČSSD členem MSK ve Vrkoslavicích a měl na starost bezpečnost. Dalšími členy se stali Břetislav Škarvada, povoláním korespondent, člen KSČ a od roku 1946 člen osidlovací komise, který byl 18. dubna 1947 zvolen do rady a bezpečnostního referátu ONV, a v jednom případě Václav Strnad narozený 7. března 1902, člen KSČ, místopředseda OSK, předseda komise pro bytové a stavební záležitosti, následně předseda ONV a referent komise školské, osvětové, kulturní a propagační.¹⁶⁰

Další čtyři podpisy ve spisech byly nečitelné. Ale podle zpráv předávaných OVK a adresovaných jmenovitě, mohl jeden z podpisů patřit jistému Dr. Rubličovi.

*

Jak již bylo uvedeno, prvním předsedou se stal Dr. Václav Trnovský. Většina trestních nálezů obsahuje jen podpisy členů TNK bez uvedení jejich postavení. Pokud měl dokumenty podepsat její předseda, parafoval je právě Trnovský. OVK s bezpečnostním referátem k jeho rukám adresovala valnou většinu dokumentů. Takže ostatní předsedy lze určit de facto jen odhadem. Dalšími adresáty konečných zpráv o vyšetřování OVK byli totiž Vozandych a Rublič. Je tedy vysoce pravděpodobné, že oni byli dalšími předsedy. V jednom případě dokumenty podepsal Alfréd Žák. Spolu s ním ovšem v komisi zasedal Trnovský. Takže není jisté, zda skutečně předsedou při zasedání Žák byl. Je možné, že předsedou se stal ad hoc.

Bylo doporučeno, aby jeden z členů TNK měl právnické vzdělání. Což ovšem neznamenalo, že by se muselo jednat o soudce z povolání (postačilo mít složené povinné státní zkoušky nebo právnický doktorát). Tím mělo být zabráněno případnému

¹⁵⁹ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 373.

¹⁶⁰ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 373.

napadnutí rozsudku obviněným. Podle archivních materiálů toto vzdělání měly tři osoby, právě možní předsedové: Trnovský, Rublič a Vozandych.

*

Členové jablonecké trestní nalézací komise se podíleli na hrubé přípravě trestních řízení. Několikrát byl jako původce obvinění jmenován Adolf Kadič. Jako člen vrkoslavické správní komise a vedoucí bezpečnostního úřadu předával informace o osobách, které se provinily *proti národní cti*. Břetislav Škarvada stejně tak činil jako člen jabloneckého bezpečnostního referátu. Václav Trnovský spolu s Františkem Liškou prováděl výslechy některých obviněných a svědků. Stávalo se tak v těch případech, které bezpečnostní referent předal jmenovitě přímo předsedovi TNK. Důvodem se stalo i stíhání příslušníka SNB, kterého členové OVK nemohli jako nadřízeného vyslechnout kvůli své nižší hodnosti. Předali tak výslech přímo Trnovskému. Příslušníci různých referátů a zároveň členové TNK měli tedy od počátku vliv na přípravu zasedání.

*

První TNK byla jmenována čtyřčlenná. V dalších zasedáních se většinou objevoval pětičlenný senát. Ovšem ne vždy trestní nález podepsali všichni zúčastnění. S ubíhajícím časem se členská základna rozrůstala o další osoby. Volbu členů komise mohlo ovlivnit několik faktorů. Z dochovaných materiálů lze usuzovat na vliv politické příslušnosti a osudů za druhé světové války (což také bylo součástí směrnic k tzv. malému retribučnímu dekretu). Přesto tyto okolnosti zůstávají argumentačně skryty. Jakým způsobem ve skutečnosti docházelo k výběru výše zmíněných osob, kdo je navrhoval, proč právě tyto muže? Nelze opomenout, že výše jmenovaní nezastávali nízké posty. Do obecní správy se dostali převážně po revolučním období roku 1945. Pro členství v TNK byla důležitá *národní spolehlivost*, v pohraničních oblastech značně problematický jev. Jejich postavení mohlo být její zárukou. Zároveň jim jejich pozice umožňovala podílet se od počátku na uplatňování retribučních mechanismů.

5.3 Typologie obviněných

Osobní údaje obviněných jsou uvedeny ve výslechových protokolech OVK. Jednalo se o jméno a příjmení, datum a místo narození, adresu bydliště, domovskou příslušnost, údaje o rodičích, rodinném stavu, školním vzdělání, majetkových poměrech, vojenské službě, dosavadních trestech, vyznání, zaměstnání a národnost.

Zmíněné údaje byly v některých případech zmatené a nekompletní. Například při opakovaných výsleších pro různé instituce. Chyby se vyskytovaly zejména v datech narození, adresách a jménech. Vliv na to mělo například stěhování, české a německé variace jmen. Některá fakta vyplývala následně z kontextu.

Dochovalo se 128 dochovaných nálezů TNK, 65 pro muže, 63 pro ženy (viz tabulka níže). Ty se lišily poměrem odsuzujících a zprošťujících rozhodnutí. U žen TNK vícekrát rozhodla o potrestání, ze 104 takovýchto verdiktů padlo 55 u žen. Což je v kontextu současného stavu výzkumu tzv. malé retribuce ojedinělé.

Rozhodnutí	Muži	Ženy	Celkem
Odsuzující	49	55	104
Zprošťující	15	8	23
Neznámé	1	0	1
Celkem	65	63	128

Nejsilněji zastoupenou věkovou skupinou se stali lidé narození v první dekádě 20. století (32). V těsném závěsu se nacházejí narození na konci 19. století a ve druhém desetiletí 20. století. Věk nebyl uveden u 5 osob. Následující tabulka ukazuje přehled frekvence jednotlivých věkových kategorií:

Věková hranice	Počet obviněných	Věková hranice	Počet obviněných
1860 – 1869	1	1900 – 1909	32
1870 – 1879	6	1910 – 1919	25
1880 – 1889	16	1920 – 1929	18
1890 – 1899	25	Neznámá	5

Nejstarší obviněnou byla Karolína Karnethová (rozená Marousková), která se narodila 5. dubna 1868, bytem v Jablonci nad Nisou. Za přihlášení k německé národnosti roku 1939 ji TNK v Jablonci nad Nisou vyměřila trest pokuty 1 000 korun (s náhradním trestem vězení 7 dnů), a to 24. dubna 1947.¹⁶¹ V době potrestání jí tedy bylo 79 let.

Nejmladší obviněným se stal Josef Karneth narozený 23. května 1929, bytem ve Smržovce, obviněný kvůli přihlášení k německé národnosti. TNK se rozhodla dne 30. dubna 1947 řízení zastavit, kvůli nezletilosti v době provinění, navíc přihlédla k faktu,

¹⁶¹ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 291, spis Karolína Karnethová.

že je slabomyslný a neumí číst ani psát (což rovněž podle členů komise nasvědčovalo tomu, že by se sám nemohl provinit).¹⁶² Před TNK tedy stanul jako sedmnáctiletý.

Již při vyšetřování se objevovaly problémy se zjištěním místa pobytu obviněných. Během šetření docházelo u některých k přestěhování, a tak se na několika dokumentech objevovaly různé adresy. Svůj podíl na tom měla migrace v pohraničních oblastech. Nehledě na odlišnost bydliště a místa provinění. Nejfrekventovanějším údajem byl Jablonec nad Nisou, po něm následovala Smržovka.

Většina obviněných vykonávala dělnické profese, jednalo se o pracovníky továren i u soukromníků. Vzhledem k průmyslovému charakteru Jablonecka nepřekvapí, že většina z nich pracovala v oblasti sklářství (brusiči, malíři skla, skláři, apod.) a bižuterie (pasíři, vzorkaři). Podle tzv. malého retribučního dekretu bylo obviněno šest národních správců (mimo jiné na ně přicházela udání kvůli tomu, jaké zastávali posty). Ze státních zaměstnanců postihlo stíhání úředníky, železniční zaměstnance a dva příslušníky SNB. Přehled zaměstnání ukazuje následující tabulka.

Zaměstnání	Počet obviněných	Zaměstnání	Počet obviněných
Dělníci	64	Národní správci	6
V domácnosti	20	Jiné ¹⁶³	15
Obchodníci	12	Neznámé	4
Státní zaměstnanci	7		

Tak jako otázka bydliště se značně problematická jevila národnost/státní příslušnost. Na ní záviselo rozhodnutí o potrestání provinění proti *národní cti*. Podle tzv. malého retribučního dekretu měly být trestány osoby slovanské národnosti. Volba národnosti byla zcela individuální rozhodnutí. Převážná část obviněných se roku 1945 hlásila k české národnosti (viz tabulka níže). Nutno podotknout, že právě u tohoto faktu je zřetelná záměna národnost a státní příslušnosti. Řada vyslychaných totiž uvedla, že byla české národnosti, což podložila jako důkazem uděleným potvrzením o státní spolehlivosti, popřípadě přímo prozatímním osvědčením. Ti, kteří se hlásili k německé národnosti, se prokazovali například legitimací o vynětí z odsunu nebo prozatímním osvědčením.

¹⁶² SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 299, spis Josef Karneth.

¹⁶³ V této kolonce jsou uvedeny profese, které byly zastoupeny v minimálním počtu, například soukromá žalobkyně, fotografka, řezník, hostinský, autodopravce, konstruktér, aj.

Česká	Německá	Slovenská	Neznámá
115	3	1	9

Při výslechu byli obviňovaní zpravidla dotazováni na národnost, ke které se hlásili při sčítání lidu v letech 1930 a 1939 (viz tabulka níže). Celkem 49 osob si nevzpomínalo ani na jeden rok – v některých případech to ani OVK nezajímalo. Především pokud se nejednalo o provinění přihlášení k německé národnosti, byl tento fakt opomíjen. Šestnáctkrát si dotazovaní zvolili v obou letech českou národnost, dvaadvacetkrát německou a jednou slovenskou (dotazovaná osoba reagovala tak, že roku 1930 byla hlášena ke slovenské národnosti a roku 1939 v pohraničí nepodléhala jako občanka Slovenského štátu sčítání). Ze známých voleb v roce 1930 převažovala národnost česká, v roce 1939 německá. Vcelku často obvinění argumentovali tím, že si nejsou vědomi, k jaké národnosti se hlásili po záboru pohraničních oblastí, ale s určitostí tvrdili, že se roku 1930 hlásili k české národnosti. Jednou obviněná osoba označila svou národnost z roku 1939 jako protektorátní.

Rok	Česká	Německá	Slovenská	Neznámá
1930	35	28	1	64
1939	19	49	1	58

Mohl sociální status osob stanuvších před TNK ovlivnit charakter trestné činnosti a vynesena rozhodnutí komise? Podle uvedených osobních údajů vyplynulo, že v některých případech měl podíl na možnostech vedoucích k provinění proti národní cti, stejně jako pro rozhodnutí komise o vině či nevině.

Například muži byli více obviňováni z podpory okupačního režimu. Ženy zase z přihlášení k německé národnosti, přičemž povětšinou argumentovaly podepsáním archu další osobou – hlavou rodiny. Podle pohlaví a věku provinilci vstupovali do nacistických organizací, čemuž napomáhala také zvolená národnost. V případě mužů pak tato podmínila službu u německé branné moci. Povolání a postavení v něm v některých případech mělo také vliv na charakter trestné činnosti. Například příslušníci SNB čelili obvinění ze styku s osobami německé národnosti a stejně tak obchodníci, vedoucí v továrnách podporovali okupační režim terorem českých zaměstnanců apod.¹⁶⁴

¹⁶⁴ Některým těmto případům je věnována pozornost v kapitole Typologie obvinění, s. 63 – 80.

5.4 Typologie trestů

Ze 128 dochovaných trestních nálezů rozhodla TNK ve 105 případech o potrestání obviněné osoby, jen ve 23 řízení zastavila, u jednoho muže chybí konečné rozhodnutí.

Komise mohla zvolit ze sedmi druhů trestů, jejichž základem bylo veřejné pokárání, pokuta a odnětí svobody, tyto se mohly vzájemně kombinovat (právě kvůli tomu nelze stanovit průměrný trest).

Trest	Muži	Ženy
Pokuta	0	3
Vězení	0	0
Veřejné pokárání	4	6
Pokuta, vězení	0	0
Pokuta, veřejné pokárání	37	45
Vězení, veřejné pokárání	1	0
Pokuta, vězení, veřejné pokárání	7	1
Celkem	49	55

Jak je z výše uvedené tabulky patrné, nejčastějším trestem se stalo veřejné pokárání, jen dva případy neskončili udělením tohoto trestu. Nejčastěji byl udělován v kombinaci s pokutou, a to u 37 mužů a 45 žen. Trest veřejného pokárání byl vykonán vyvěšením na místních národních výborech po dobu 8 dnů (a to v místě bydliště odsouzeného – někdy i v místě provinění).

Pokuty byly uděleny v celkové výši 356 500 Kčs (pro muže 224 tisíc, pro ženy 132 500), v případě nemožnosti zaplacení s náhradními tresty vězení v délce 3 003 dnů (pro muže 1830, pro ženy 1173). Kolik pokut bylo skutečně zaplaceno, se z dokumentů nedalo vyčíst. Jen u jednoho případu bylo odvolání podáno s tím, že pokuta byla zaplacená z neznalosti. Ale kvůli vysokému počtu případů postoupených k opětovnému projednání okresním soudům a trestní odvolací komisi pravděpodobně mnoho ne. Nejvyšší pokuta činila 20 000 Kčs, nejnižší 500 Kčs.

Trest na svobodě se týkal 9 osob, a to v kombinaci s jiným tresty, vězením komise potrestala jen jednu ženu. Celková výše činila 17 měsíců a 14 dnů. Nejvyšší trest dosáhl 3 měsíců, nejnižší 14 dnů.

*

Jako nejlehčí trest lze chápat veřejné pokárání – alespoň z pohledu rozhodování TNK, dopad na společenský status potrestaného opomíjet nelze. K tomuto trestu komise přistupovala u provinění, která nebyla závažnějšího charakteru. Jednalo se zejména o přihlášení k německé národnosti a řadové členství v nacistických organizacích.

16. dubna 1947 jím byl potrestán Josef Bureš, který se podle obvinění přihlásil k německé národnosti. Ve své výpovědi uvedl, že se k německé národnosti hlásil již roku 1930, stejně tak učinil při dalším sčítání lidu o devět let později, a to z existenčních důvodů, aby neztratil místo obecního hlídače. Význam tohoto skutku si údajně uvědomil během okupace, kdy byl označen jako politicky nespolehlivý. Podle svých slov se měl vždy hlásit k českému původu po rodičích. Výpověď obviněného potvrdilo několik svědků a na základě toho TNK rozhodla udělit „jen“ veřejné pokárání.¹⁶⁵

Veřejným pokáráním se jablonecká TNK rozhodla potrestat 15. ledna 1947 Marii Fischerovou, narozenou 25. ledna 1929, která se během druhé světové války stala členkou Hitlerovy mládeže. Jako polehčující okolnost uznala nezletilost obviněné v době spáchání provinění. Nízký věk se stal podnětem podání odvolání proti vyslovenému trestnímu nálezu, kterému bylo vyhověno s tím, že obviněná byla dle „*analogie trestního práva za své činy nezodpovědná*.“¹⁶⁶

*

Nejčastěji udělovaným trestem se stalo veřejné pokárání spolu s pokutou. Spektrum provinění v souvislosti s tímto rozhodnutím TNK bylo pestré. Obvinění se proti „národní cti“ provinili přihlášením k německé národnosti, členstvím v nacistických organizacích, germanizaci dětí, aj. K tomuto trestu sahala TNK de facto při jakémkoliv provinění.¹⁶⁷

*

Samotnou pokutou byla potrestaná jednou již zmíněná - Karolína Karnethová, a to za přihlášení k německé národnosti.¹⁶⁸ V květnu 1945 přišlo Národnímu výboru v Dobrušce udání několika žen na Věru Dlabovou, podle kterého s nimi obviněná měla hrubě jednat, když byly přiděleny na práci do kasáren na úklid, kde působila jako tlumočnice. Ty požadovaly, „*aby tato horlivá zastánkyně německé čistoty, dnes byla*

¹⁶⁵ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 299, spis Josef Bureš.

¹⁶⁶ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 304, spis Marie Fischerová.

¹⁶⁷ Řada případů je uvedena v kapitole Typologie obvinění, s. 63 - 80.

¹⁶⁸ Její případ byl zmíněn v souvislosti s věkem osob, které stanuly před jabloneckou TNK, a to v kapitole Typologie obviněných. Karnethová zde figurovala jako nejstarší obviněná, s. 56.

přivlečena k odklizení nečistoty kterou po sobě zde u nás zanechali němečtí katani.“ Její jméno se objevilo v souvislosti s chováním vůči českému obyvatelstvu v další stížnosti podepsané více než 200 dělníky. Případ Věry Dlabové se dostal přes MLS v Hradci Králové, TNK v Dobrušce a očistnou komisi státních zaměstnanců k jablonecké TNK, která se rozhodla k finanční sankci ve výši 1 000 Kčs (s náhradním trestem odnětí svobody v trvání 14 dnů).¹⁶⁹

*

Nejpřísnějším trestem se stalo odnětí svobody. Samostatně tento verdikt ve známých rozhodnutích nepadl, v kombinaci s jinými tresty celkem devětkrát. TNK k tomuto postihu přistupovaly zpravidla při proviněních týkajících se intenzivnější spolupráce s okupačním režimem, jeho propagaci a hrubého zacházení s Čechy.

Vězením spolu s veřejným pokáráním byl potrestán Josef Růta, a to za „*nedovolený styk s osobou německé národnosti v souvislosti se služebním výkonem.*“¹⁷⁰

Z pohledu TNK byla nejpřísnější možností potrestání kombinace trestů veřejného pokárání, pokuty a vězení. Tento trestní nález vynesla TNK dne 30. července 1946 nad již jednou zmíněným Karlem Weiserem.¹⁷¹ Dne 2. května 1947 byla potrestána veřejným pokáráním, pokutou 3 000 Kčs (nebo 28 dnů vězení) a odnětím svobody v délce 1 měsíce Augusta Hoffmanová, a to za hlášení s německou národností. Jak je patrné, v porovnání s případem Karla Weisera se její potrestání zdá nadmíru přísné. TNK své rozhodnutí podložila výpověďmi dvou svědků. Nutno podotknout, že tyto její provinění nepotvrdily. Protože případ nebyl oficiálně ukončen včas, získal jej Okresní soud v Tanvaldě, který obviněnou zprostil. A to právě na základě svědectví, podle kterých ji TNK potrestala.¹⁷²

*

Vynesené rozsudky charakterizovala nesourodost. Jak ukázaly například již zmíněné případy Karla Weisera a Augusty Hoffmanové, udělení trestů záviselo pouze na individuálním rozhodnutí jednotlivých komisí. Neexistoval pokyn, který by určoval trest za jednotlivá provinění proti *národní cti*. Za stejný přečin a podmínky, ve kterých byl spáchán, TNK udělovaly rozdílná rozhodnutí.

¹⁶⁹ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 304, spis Věra Dlabová.

¹⁷⁰ Případ strážmistra Růty je podrobněji rozebrán v kapitole Typologie obvinění, 78 – 79.

¹⁷¹ Případ byl analyzován v kapitole „Drobní kolaboranti“. Tzv. malý retribuční dekret a trestní nalézací komise, s. 38 – 39.

¹⁷² SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 299, spis Augusta Hoffmanová.

Příkladem může být následující kauza. V květnu 1946 došlo OSK v Jablonci nad Nisou oznámení od předsedy MSK v Rádle Vojtěcha Pavlaty, ve kterém doporučoval neudělit československé státní občanství Bohumilovi Demuthovi. Pavlata upozorňoval na to, že se jednalo o člena SdP a NSDAP, který za tuto stranu v roce 1938 kandidoval ve volbách do obecního zastupitelstva. Žádal, aby byl odsunut, „*kam ho srdce táhne (tj. do Německa)*“, a aby ti, kteří svědčili v jeho prospěch byli potrestáni, protože si museli být vědomi Demuthovy protistátní činnosti. Následkem toho stanulo před TNK pět osob – Rudolf Mizera, Anna Schwarzbachová, Marie Peukertová, Marie Langová a Františka Schöffelová. Spolu s nimi měla řešit také osobu Ervína Hnídka, jehož nález ve spisu uveden nebyl. Před TNK pravděpodobně vůbec nestanul, protože kvůli neprávem získanému osvědčení o národní spolehlivosti mu bylo v únoru 1947 odejmuto osvědčení o československém státním občanství, které získal v srpnu předešlého roku. K německé národnosti se hlásil již roku 1930. Obvinění shodně argumentovali neznalostí skutečného Demuthova jednání v době tzv. zvýšeného ohrožení republiky. Schwarzbachová svou výpověď podložila tím, že neviděla kandidátní listinu, protože v té době nebydlela v Rádle. Stejně tak se vyjádřil Mizera a také vypověděl, že slyšel o tom, že byl Demuth „*napůl židovské krve*“, proto si myslel, že by členem strany jistě být nemohl. Schöffelová se hájila tím, že si pečlivě nepřečetla komu podepisuje prohlášení o národní spolehlivosti. Domnívala se, že manželce Demutha, která za ní přišla s žádostí o podepsání dokumentu a tvrdila, že je to pro ni. Ve stejném duchu se nechala slyšet Langová. Peukertová svou neznalost věci omlouvala nezájmem o politické dění. Naopak vyzdvihla zavázání Demuthově rodině za podporu v době okupace. Všichni obvinění svou vinu omlouvali shodně: „*kdybychom věděli ...*“. Naopak ve svědecké výpovědi Bohumil Demuth uvedl, že ti, kteří mu prohlášení podepsali, museli vědět, že byl členem nacistických stran. TNK rozhodla ve smyslu: *neznalost neomlouvá*. Všichni byli shodně potrestáni dne 29. dubna 1947 veřejným pokáráním a pokutami v rozmezí 1 000 Kčs až 3 000 Kčs.¹⁷³ Výše pokut se tedy lišily (dvakrát 1 000 Kčs, dvakrát 2 000 Kčs a jednou 1 000 Kčs), a to při stejném provinění, jedné kauze a jednom zasedání. Jakým způsobem členové komise rozhodovali se ze spisu nedalo vyčíst. Svou roli mohlo sehrát několik faktorů.

Lze předpokládat, že jedním z nich mohl být věk obviněných, protože osoby potrestané nižšími částkami, byly o dvě desítky let starší než tři zbylé. Pavel Kmoch ve

¹⁷³ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 289, spis Hnidek a spol.

své diplomové práci upozorňuje na další princip při udělování pokut, a to sociální postavení obviněné osoby.¹⁷⁴ Nutno podotknout, že z výsledkových archů OVK byl znám hmotný majetek vyšetřovaných, ale o výši příjmu se TNK zpravidla zajímala až v souvislosti s podanými odvoláními.

Mimo nejednotné sazby při udělování pokut se lišily výše náhradních trestů vězení při nemožnosti zaplacení.

Jako další sporný bod při procházení spisů vyšla nejednotnost ohledně polehčujících okolností. Podle směrnic zmíněných v kapitole o malém retribučním dekretu měly TNK upustit od obvinění v případech, kdy provinění bylo spácháno pod nátlakem. Jablonecká komise k těmto okolnostem přihlížela pouze jako k polehčujícím (obviněný byl tedy ve většině případů odsouzen, ale dostal mírnější trest). Přesto se v případech, kdy vyšetřování prokázalo polehčující okolnosti, tresty výrazněji nelišily od těch, které byly komisí uděleny s přihlédnutím k přitěžujícím okolnostem.

5.5 Typologie obvinění

„... můj případ jest jeden z nespočetných obdobných případů z pohraničí. Dejte nám milost před zákonem, který se ukázal býti vždy proti nám. Posuzujte naše případy z jiného hlediska než případy ve vnitrozemí. Žili jsme za nesrovnatelně horších podmínek v moři německví a nacistů. Byli jsme sledováni každým krokem. Čekali jsme dychtivě na návrat svobody a demokracie. Věříme, že tato nalezne i pro nás zastání.“¹⁷⁵

Tento úryvek z odvolání Richarda Seidla jako by vystihoval podobnost provinění a hlavně příčin a obhajob obviněných stanuvších před jabloneckou TNK. Mnichovskou dohodou došlo k záboru pohraničních oblastí Československé republiky s převážnou většinou německého obyvatelstva, čímž se od základů změnilo postavení české menšiny v těchto oblastech, běžný život zasáhla vlna represí.

Nelze jednoznačně určit přesné rozvrstvení provinění, jedna osoba se leckdy dopustila několika přečinů podle tzv. malého retribučního dekretu. Proto v práci není uvedeno procentuální rozdělení. Nejčastěji jablonecká TNK řešila následující provinění: přihlášení k německé národnosti (v tomto případě komise rozlišovala *přihlášení*

¹⁷⁴ Pavel KMOCH: „Malá retribuce“ v českých zemích a trestní nalézací komise v Benešově u Prahy, Diplomová práce TUL, Liberec 2011, s. 177.

¹⁷⁵ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 302, spis Richard Seidl.

k německé národnosti jako akt vlastní vůle a *hlášení* s německou národností, tedy přihlášení někým jiným), žádost o německou státní příslušnost, členství v nacistických organizacích (především se jednalo o Frauenschaft, Frauenwerk, Svaz německých dívek, Hitlerjugend, Říšskou pracovní službu), členství ve wehrmachtu, milostná provinění a styk s Němci, udávání Čechů, neloajálnost vůči Čechům v době okupace (jejich urážení, nepřiměřené jednání s nimi, nucení k vyšším výkonům v práci, podněcování Němců k tomu, aby si na Čechy stěžovali), podepisování dokumentů majících zajistit udělení osvědčení o národní spolehlivosti státně nespolehlivým občanům, propagace nacismu, germanizace dětí (posílání do německých škol, německá výchova v rodině).

*

Nejčastějším proviněním se stalo přihlášení k německé národnosti. Většina obviněných se k německé národnosti přihlásila při sčítání lidu roku 1939, podle jejich výpovědí ze strachu, zisťnosti, někdy se „jen“ přizpůsobili vzniklé situaci. Před TNK ale stanuli i ti, kteří k německé národnosti byli hlášeni již roku 1930. Vcelku častým jevem se stalo přihlášení jinou osobou, rodinným příslušníkem, a to v případě žen a nezletilých, domácím či osobou německé národnosti propagující nacionální socialismus, čímž argumentovali především starší lidé, kteří se hájili podlehnutím nátlaku a strachem o existenční jistoty (penze, ztráta domova, ...). Komplikovanou otázkou byla tzv. smíšená manželství a smíšený původ dětí. V takovém případě národnost zpravidla určovala hlava rodiny. V obviněních TNK rozlišovala *přihlášení* k německé národnosti a *hlášení* s ní. Přičemž *hlášení* označovala jako polehčující okolnost při výměře trestu. Nutno podotknout, že určené tresty se zpravidla shodovaly s těmi, kdy bylo více přitěžujících okolností. I v tomto případě platí to, co bylo napsáno již dříve – tresty byly nesourodé a nelze z nich vyčíst konkrétní pravidla pro jejich určení. Z dostupných spisů vyplynulo, že docházelo k záměně národnosti a státní příslušnosti. Řada případů řešených před TNK v Jablonci nad Nisou se týkala jasně indiferentních osob. Obvinění se s národností neidentifikovali, namísto toho byli vázáni například na místo pobytu. V roce 1930 žili v Československu, tak si zvolili národnost českou, po zabrání pohraničních oblastí se při dalším sčítání lidu roku 1939 hlásili k německé.¹⁷⁶

¹⁷⁶ K této problematice více Kateřina KOČOVÁ: *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*, Disertační práce Fakulta humanitních studií Hradec Králové, Hradec Králové 2006, s. 329 – 330; Václav RYBÁŘ: *Trestní a nalézací komise v Liberci v letech 1945 – 1948*, Bakalářská práce TUL, Liberec 2009, s. 39; Petr LOZOVIUK: *Evropská etnologie ve střeoevropské perspektivě*, Pardubice 2005.

Za hlášení s německou národností v tzv. době zvýšeného ohrožení republiky byla TNK dne 2. května 1947 potrestána Eliška Brantlová, narozená 4. ledna 1921, a to veřejným pokáráním a pokutou 3 000 Kčs (v případě nedobytnosti náhradním trestem vězení v trvání 28 dnů). Ve své výpovědi se hájila tím, že v letech 1930 a 1939 byla hlášena k české národnosti, protože její rodiče byli českého původu. Roku 1940 se provdala za Němce Hugo Brantla, který roku 1945 zemřel, v důsledku čehož automaticky nabyla německého státního občanství. Její odpor k okupačnímu režimu a loajálnost vůči českému obyvatelstvu potvrdily dvě svědecké výpovědi. Po 4. květnu 1947 byl její případ postoupen řádnému okresnímu soudu, který Brantlovou zprostil obvinění, protože vyšetřování neprokázalo dobrovolné přihlášení a německé smýšlení.¹⁷⁷

Za dobrovolné hlášení s německou národností byla dne 2. května 1947 odsouzena Viktorie Hejralová, narozená 23. prosince 1907, a to k veřejnému pokárání a pokutě ve výši 3 000 Kčs (s náhradním trestem odnětí svobody v trvání 28 dnů). Obviněná se roku 1930 hlásila k národnosti české, o devět let později k německé údajně kvůli získání zaměstnání, které by – jak uvedla ve výpovědi – jako Češka nedostala. Dva svědci vypověděli, že ji po celou dobu okupace znali jako Češku. MNV v Příhovicích informoval soud, kterému byl později případ předán, o vedení Hejralové v seznamu osob SdP jako politicky nespolehlivé. TNK shledala dobrovolnost jejího jednání bez ohledu na svědecké výpovědi za přítěžující okolnost a podle toho se rozhodla vyměřit trest. Tento fakt je příkladem nejednotnosti trestní sazby. V případě Hejralové a výše zmíněné Brantlové totiž udělila komise ve stejném složení totožné tresty, ačkoliv u první jmenované nenašla polehčující okolnosti. V případě Hejralové sice uvažovala o odnětí svobody, ale z tohoto návrhu nakonec sešlo.¹⁷⁸

25. dubna 1947 jablonecká TNK potrestala kvůli přihlášení k německé národnosti veřejným pokáráním a pokutou ve výši 3 000 Kčs (s náhradním trestem vězení v délce 15 dnů) Julii Mattauschovou, narozenou 19. května 1892. Obviněná nevěděla, k jaké národnosti se hlásila roku 1930, ale MNV v Jablonci nad Nisou byla vedena jako Němka, roku 1939 ji její manžel přihlásil k národnosti německé podle svého původu, což zjistila, jak uvedla ve své výpovědi, až po válce. Dva svědci shodně vypovídali, že

¹⁷⁷ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 299, spis Eliška Brantlová.

¹⁷⁸ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 301, spis Viktorie Hejralová.

obviněnou vždy znali jako Češku, která *nepřála okupačnímu režimu*. Přesto TNK s ohledem na tyto svědecké výpovědi obviněnou potrestala.¹⁷⁹

*

Mimo přihlášení k německé národnosti některé osoby zažádaly o říšskoněmeckou státní příslušnost. Stíhání se dotklo nejen těch, které ji obdržely.

Dne 9. dubna 1947 TNK potrestala veřejným pokáráním a pokutou ve výši 3 000 Kčs (nebo vězením v délce 15 dnů) Jaroslava Ducháče, narozeného 15. února 1906. Obviněný roku 1943 zažádal o německou státní příslušnost, aby mohl vykonávat činnost kapelníka. Podle jeho výpovědi mu hrozilo odebrání licence, protože byl hlášen jako Čech. I přes schválení jeho žádosti mu živnost byla zastavena. Strach o existenční zajištění TNK posoudila jako polehčující okolnost, což dosvědčily tři osoby.¹⁸⁰

*

Ve spojení s přihlášením k německé národnosti se objevovaly další přečiny *proti národní cti*. U mužů se jednalo o službu u německé branné moci (wehrmacht). Osoba české národnosti ve wehrmachtu sloužit nemohla. Tato povinnost se stala následkem zvolené národnosti a její nesplnění by znamenalo dezerci.

22. dubna 1947 stanul před TNK Václav Levinský. Za svůj prohřešek dostal veřejné pokárání a pokutu 10 000 Kčs (náhradní trest vězení 1 měsíc). K německé národnosti se přihlásil v roce 1942 podle svých slov pod pohrůžkou gestapa při svém působení u firmy Meisser a Mertig v Drážďanech, aby jako cizinec mohl ve zmíněném podniku působit. V důsledku toho musel nastoupit toho samého roku vojenskou službu u protiletectvého dělostřelectva. Kvůli pobytu v zahraničí se pohyboval mimo českou společnost a údajně nemohl doložit svědky, kteří by vypovídali v jeho prospěch, proto šetřením nedošla TNK k závěru, že by jednal pod nátlakem.¹⁸¹

MLS v Liberci zastavil řízení proti Františku Dányšovi, který konal službu u wehrmachtu, ačkoliv se hlásil k české národnosti. Jablonecká TNK mu ve svém zasedání dne 24. dubna 1947 udělila trest veřejného pokárání a pokutu ve výši 3 000 Kčs (jako náhradu pak 15 dnů vězení). Podle své výpovědi na českou národnost při odvodu poukázal a dostal doklad, kterým Češi byli vyjmuti ze služby u německé branné moci. Ten mu byl po čase odebrán a on musel narukovat. Domníval se, že celou

¹⁷⁹ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 289, spis Julie Mattauschová.

¹⁸⁰ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 299, spis Jaroslav Ducháč.

¹⁸¹ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 289, spis Václav Levinský.

záležitost zařídil německý obecní strážník v Polubném Kirschläger, který byl při revoluční přestřelce zastřelen. I podle závěru vyšetřovací komise v Tanvaldě se mohl stát další obětí jmenovaného strážníka, který se podobných věcí za okupace dopouštěl. Podle ní byl obviněný slabší povahy, takže nebylo těžké ho nátlakem zlomit. Přes všechna zjištění a kladné výpovědi svědků trvala TNK při svém rozhodování na vážnosti činu a přitěžujících okolnostech vyplývajících z neuplatnění české národnosti.¹⁸²

Kvůli tomuto přečinu TNK potrestala dne 2. května 1947 Ervína Lammela, který ve wehrmachtu dosáhl hodnosti desátníka, veřejným pokáráním, pokutou 5 000 Kčs (v případě nedobytnosti náhradním trestem vězení po dobu 28 dnů) a trestem vězení na 1 měsíc. Ve výměře trestu se mu přitěžující okolností stala dobrovolnost, s jakou se činů kladených mu za vinu dopouštěl. Lammel své provinění v době vyšetřování nepopíral, naopak se přiznal k tomu, že se k německé národnosti přihlásil již roku 1930, měl výchovu „smíšenou“, navštěvoval německé školy a pohyboval se v německé společnosti. Při výslechu dne 9. dubna 1947 uvedl, že má dosud národnost německou a vlastní legitimaci o vynětí z odsunu. V tomto případě byla TNK potrestána osoba německé národnosti. Ke stejnému závěru došel soud, kterému byl případ svěřen po 4. květnu 1947, a také revizní komise roku 1948 (tyto instituce jej zprostily obvinění).¹⁸³

*

Řada osob stanula před jabloneckou TNK kvůli členství v nacistických organizacích a svazech. Míra provinění závisela na postavení v daných organizacích a odůvodnění vstupu. V některých organizacích měli být souzeni před MLS pouze činovníci, řádoví členové tak stanuli před TNK. Jak ukazují analyzované případy, většina „malých kolaborantů“ stíhaných kvůli členství v nacistických organizacích, nejednala z přesvědčení a s ideologickým zápalem. Většinou podlehlá vzniklé situaci a přizpůsobovala se životu v německém pohraničí.

Několik z nich vstoupilo do krajně pravicové Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP – Německé nacionálně socialistické dělnické strany), masové opory nacionálního socialismu, vzniklé roku 1920 přejmenováním Deutsche Arbeiterpartei (Německé dělnické strany, DAP). Na území Československa vznikla roku 1933 na popud činovníků NSDAP Sudetendeutsche Partei (SdP, Sudetoněmecká strana) hájící zájmy sudetských Němců v čele s Konradem Henleinem. Původně vznikla

¹⁸² SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 299, spis František Dányš.

¹⁸³ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 289, spis Ervín Lammel.

jako Sudetendeutsche Heimatfront (Sudetoněmecká vlastenecká fronta), ale vlivem nastolených událostí v první polovině 30. let se přejmenovala, aby mohla kandidovat v parlamentních volbách roku 1935. SdP fungovala až do roku 1938, kdy došlo k jejímu sloučení s NSDAP.¹⁸⁴ O vstup do NSDAP musel člen SdP požádat, ne každému byl umožněn.¹⁸⁵

Kvůli vstupu do NSDAP stanul před TNK Karel Mareš, kterému dne 12. února 1947 vyměřila trest veřejného pokárání a pokutu 5 000 Kčs (s náhradou v případě nedobytnosti vězení v trvání 42 dnů). Podle své výpovědi vstoupil do strany z existenčních důvodů roku 1939, aby nebyl propuštěn ze zaměstnání, protože obchodně zastupoval berlínskou firmu I. G. Farben. Roku 1942 byl vyloučen kvůli nízkému členskému příspěvku na armádu, čímž ji měl urazit. Podle nálezu TNK se kladné výpovědi svědků mohly brát jen jako polehčující okolnost a nemohly vést k zastavení řízení, protože skutkovou podstatu činu Mareš naplnil vstupem do NSDAP.¹⁸⁶

Kvůli přihlášení k německé národnosti, členství v SdP a podání přihlášky k NSDAP se jablonecká TNK zabývala osobou Františka Chalupníčka narozeného 12. července 1894. Přihlášení k německé národnosti roku 1939 obhajoval ve své výpovědi strachem o živnost (bižuterní dílnu), k SdP patřil šest týdnů před převratem, pak měl vyplnit přihlášku k NSDAP, která mu byla zamítnuta. Požadoval výslech dvou svědků, kteří by mohli svědčit v jeho prospěch, tito dosvědčili, že se vždy choval jako řádný Čech. Proti těmto kladným výpovědím stojí dopis Adolfa Vika, kancelářského oficiála jablonecké berní správy, který na obviněného pohlížel jako na národnostního renegáta a nacistu a doporučoval „seznámit přinejmenším s lidovým soudem, ba ... důrazně, přes to, že je odborníkem, byl poslán tam, kam jej jeho německé cítění již dlouho před Mnichovem lákalo.“ TNK jej 24. dubna potrestala veřejným pokáráním, pokutou ve výši 10 000 Kčs (v případě nedobytnosti 2 měsíce vězení) a odnětím svobody v délce jednoho měsíce. Ani v kladných výpovědích dvou svědků nenašla polehčující okolnosti. Případ dále směřoval k rukám okresního soudce. Ještě před zahájením hlavního přelíčení, byla kauza zastavena podle §90 trestního řádu. Rozhodnutí soudu mohlo být ovlivněno zamítnutím žádosti obviněného o navrácení československého státního

¹⁸⁴ Jaroslav PÁNEK, Oldřich TŮMA: *Dějiny českých zemí*, Praha 2008, s. 330.

¹⁸⁵ Více např. Volker ZIMMERMANN: *Sudetští Němci v nacistickém státě*, Praha 2001.

¹⁸⁶ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 304, spis Karel Mareš.

občanství. Jako takový neměl podle tehdejšího práva být z přečinů podle tzv. malého retribučního dekretu potrestán.¹⁸⁷

Roku 1937 vstoupil do SdP jako přispívající člen a následně do NSDAP František Herrmann narozený 23. června 1906. Před TNK stanul 2. května 1947 - mimo členství v nacistických stranách - také kvůli údajně dobrovolnému přihlášení k německé národnosti. Vstup do strany ve své výpovědi obhajoval dlouholetou nezaměstnaností (1930 – 1936), ve stranické příslušnosti viděl šanci na změnu. Z NSDAP byl vyloučen roku 1942 kvůli styku s Francouzi. Na svou obhajobu doporučoval dva svědky, kteří s ním byli krátce v zaměstnání. Ti ovšem shodně vypovídali, že obviněného znali jen krátce za války a nemohou o něm říct nic bližšího. Dle závěru TNK vyšetřování zjistilo více přitěžujících okolností jeho jednání a obhajobu obviněného označila za bezpředmětnou. Vyměřila mu trest veřejného pokárání, pokutu ve výši 5 000 Kčs (v případě nedobytnosti vězení v trvání 42 dnů) a odnětí svobody v délce 2 měsíců. Jeho případ byl postoupen následně řádnému soudu, který jej zprostil obvinění. Ten v listopadu 1947 usoudil, že chování obviněného v době tzv. zvýšeného ohrožení republiky již bylo potrestáno ztrátou československého státního občanství. Žádost o jeho navrácení mu byla ministerstvem vnitra 14. května 1947 zamítnuta, a proto nemohlo být rozhodnuto o vině, protože se nejednalo o československého občana.¹⁸⁸

Většina obviněných vstoupila do svazů napojených na NSDAP, do odnoží určených ženám, mládeži, apod. Vstup do nich byl ovlivněn národností obviněných, věkem a sociálním postavením ve společnosti.

V případě žen se nejčastějším prohřeškem stalo členství v Nationalsozialistische Frauenschaft (NSF, Národně socialistickém ženském hnutí), spolku německých žen založeném roku 1931. Jeho činnost směřovala k péči o rodinu a zaměstnání žen. Cílem se stala výchova ideologicky spolehlivých žen.¹⁸⁹

Marie Ulbrichová, narozená 9. července 1904, vstoupila do NSDAP a NSF, kde po čtyři týdny figurovala jako vedoucí, v jejím případě MLS zastavil řízení, a tak o jejím provinění rozhodovala dne 16. dubna 1947 TNK. Zprávu o jejím provinění zaslal OVK Krajský soud v Liberci, který vyšetřoval Oldřicha Pfeifera, od června 1945 předseda MSK v Šumburku, obviněného z podepisování osvědčení politické

¹⁸⁷ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 291, spis František Chalupníček.

¹⁸⁸ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 291, spis František Herrmann.

¹⁸⁹ Václav JIŘÍK: *Nedaleko od Norimberku*, Cheb 2000, s. 373.

spolehlivosti osobám německého původu. A to na základě výpovědi jeho ženy, která uvedla, že s dotyčnou její manžel udržoval poměr – což oba ve výpovědích popřeli. Čtyři svědci shodně vypovídali, že se po dobu okupace hlásila k německé národnosti, zdravila nacistickým pozdravem, mluvila německy a vstoupila do zmíněných organizací, přičemž její manžel byl německé národnosti a funkcionářem SdP (za kterou údajně kandidoval do obecního zastupitelstva) a následně NSDAP ve funkci Zellenleitera. Ulbrichová ve své výpovědi potvrdila, že její manžel byl politicky činný a jako válečný zajatec se v dané době ještě nevrátil z fronty. Doznala vinu svým členstvím ve NSF, přičemž zdůraznila, že postu vedoucí byla zbavena ještě před složením slibu (Bastardel), protože vykonávání této funkce bránil její český původ. TNK neshledala žádných polehčujících okolností v jejím jednání a potrestala ji veřejným pokáráním a pokutou ve výši 5 000 Kčs (s náhradním trestem vězení v délce 28 dnů). Proti výměru trestu se odvolala s tím, že tvrzení o jejím členství v NSDAP se nezakládá na pravdě, protože byla osobou českého původu a tudíž pro tuto stranu nespolehlivou, a k NSF ji přihlásil bez vědomí manžel, přičemž jako žena Němce byla povinna platit členské příspěvky. Jejím odvolání ZNV v Praze v říjnu 1948 vyhověl a zrušil trestní nález *pro podstatnou vadu řízení*, kvůli chybě ve formální stránce jeho průběhu (tak ZNV označil nemožnost vyjádření k výpovědím svědků a výslech na stanici SNB namísto OVK).¹⁹⁰

Ženy dále vstupovaly do Deutsche Frauenwerk (DFW), organizace založené roku 1938 a stojící po boku NSF. Jejím cílem se stalo nahrazení mužů ve výrobě.¹⁹¹

Dne 30. dubna 1947 stanula před TNK Ida Schwandová, narozená 8. října 1915, kvůli tomu, že se nechala přihlásit k německé národnosti a stala se členkou DFW. Obhajobu založila na tom, že ji roku 1939 přihlásil k německé národnosti její manžel – Němec, který se v čase vyšetřování nacházel na mimo území republiky jako voják wehrmachtu. V důsledku jeho odvodu roku 1940 se nebyla schopna v těhotenství roku 1943 starat o hospodářství a zažádala u Pracovního úřadu v Liberci o přidělení služebné. Na základě českého původu dostala zamítavou odpověď. Obrátila se na Bauernschaftführera Arnošta Neumanna (během vyšetřování již odsunutého) a ten za ní poslal funkcionářku DFW Marii Austlovou. Jí byla přihlášena do zmiňované organizace a platila členské příspěvky, načež dostala požadovanou pracovní sílu. Marie Austlová

¹⁹⁰ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 304, spis Marie Ulbrichová.

¹⁹¹ Volker ZIMMERMANN: *Sudetští Němci v nacistickém státě*, Praha 2001, s. 114 – 115.

ve své výpovědi tvrdila, že se obviněná přihlásila nejprve k DFW a až za dva roky žádala o služebnou. Tento rozpor v obou tvrzeních nezabránil TNK, aby na celý případ pohlížela s polehčujícími okolnostmi. Ida Schwandová byla potrestána veřejným pokáráním, přičemž bylo přihlédnuto k výpovědím dalších dvou svědků, kteří potvrdili její chování v době tzv. zvýšeného ohrožení republiky. Vladimír Prokop, člen MNV v Příchovicích, zdůrazňoval její obtížné soužití s tchýní a švagrovou, které byly německého původu a horlivé nacistky. Na dožádání okresního soudu, kterému byl případ předán kvůli pozdnímu zakončení případu po formální stránce, předseda MNV v Příchovicích zdůraznil, že obviněná byla vedena u SdP v seznamu nespolehlivých osob. Na základě nového řízení byla zproštěna obvinění.¹⁹²

Za to, že se nechala přihlásit manželem k německé národnosti a stala se členkou DFW, stanula před TNK dne 16. dubna 1947 Anna Möhwaldová, narozená 13. března 1911. Svá provinění přiznala s tím, že při sčítání lidu roku 1939 jí bylo sděleno nacistickým funkcionářem Robertem Krausem, že národnost se určuje po muži, a měl ji přihlásit manžel (po předání případu řádnému soudu toto tvrzení potvrdil výpis ze sčítacího archu, který podepsal Josef Möhwald). Důsledkem zvolené národnosti měla být několikrát oslovena kvůli vstupu do NSF, načež nereagovala. Proto jí domů údajně přinesli přihlášku do DFW, kterou podepsala. Svědecké výpovědi potvrdily její provinění, ale zároveň zmiňovaly, že se jinak neprovinila a chovala se za okupace řádně. Pro TNK znamenalo přihlášení k německé národnosti bez vlastního přičinění polehčující okolnost, kterou uznala při výměře trestu. Obviněnou potrestala veřejným pokáráním a pokutou ve výši 1 000 Kčs (v případě nedobytnosti odnětím svobody v délce 14 dnů).¹⁹³

Pro jakýkoliv totalitní režim je důležitým bodem ideologizování mládeže. Centrem výchovy mládeže se stala masová organizace Hitlerjugend (HJ, Hitlerova mládež) vzniklá roku 1922. Kvůli povinnému členství čítala milióny osob. Zájmová činnost byla rozdělena do několika svazů, a to dle pohlaví a věku (od 10 let výše), které živily propagandu a fanatismus. Chlapci od 14 let navštěvovali HJ, do tohoto věku Deutsches Jungvolk (DJ), dívky docházely do 14 let do Jungmädel, od 14 let do Bund

¹⁹² SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 301, spis Ida Schwandová.

¹⁹³ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 299, spis Anna Möhwaldová

Deutscher Mädel (BDM). Pro dívky členství znamenalo přípravu na roli „ideologicky nezávadné ženy“.¹⁹⁴

Za členství v BDM a přihlášení k německé národnosti stanula před TNK Věra Linhartová narozená 28. srpna 1924. Do výslechového protokolu OVK uvedla, že neví, kdo ji hlásil k německé národnosti roku 1939, a že se členkou BDM stala asi na měsíc, než byla ze spolku vyloučena pro český původ svého otce. Dvě svědkyně vypověděly, že s nimi vždy mluvila česky (ačkoliv německy velmi dobře uměla po matce) a že nevěděly nic o jejím členství. TNK dne 25. dubna 1947 rozhodla o její vině a vyměřila trest veřejného pokárání a pokuty ve výši 4 000 Kčs (v případě nedobytnosti náhradní trest vězení v délce 15 dnů). Její nezletilost chápala jen jako polehčující okolnost pro výměr trestu. Oproti tomu okresní soud ji v listopadu 1947 zprostil obvinění pro nenaplnění skutkové podstaty trestného činu.¹⁹⁵

Alfred Militký stanul před jabloneckou TNK kvůli přihlášení k německé národnosti roku 1942, následné službě ve wehrmachtu v hodnosti desátníka u letectva a členství ve spolku Fliegerhitlerjugend (FHJ, Letci německé mládeže). Protože, podle své výpovědi, pobýval většinu času v zahraničí nebo se věnoval letectví, nemohl udat žádné svědky ve svůj prospěch. Celé vyšetřování tedy stálo na jeho výpovědi. V té přiznal členství ve FHJ s tím, že vystoupil, když měl být jmenován Oberrottenführerem. K německé národnosti byl údajně přihlášen po své matce, která tak učinila kvůli existenčnímu zajištění, a on jediné tak mohl složit maturitu. TNK rozhodla o udělení veřejného pokárání a pokuty ve výši 10 000 Kčs (s náhradním trestem vězení v trvání 1 měsíce), a to dne 24. dubna 1947.¹⁹⁶

Arno Balaše, narozeného 3. září 1922, potrestala TNK dne 2. května 1947 veřejným pokáráním, pokutou v částce 5 000 Kčs (v případě nedobytnosti 42 dnů odnětí svobody) a vězením v délce 2 měsíců. Provinil se hlášením s německé národnosti, službou ve wehrmachtu a členstvím v HJ a Reichsarbeitsdienst (RAD, Říšská pracovní služba), organizaci vzniklé roku 1935 a nařizující pracující povinnost mužům a ženám ve věku od 18 do 25 let.¹⁹⁷ K svému provinění uvedl, že nikdy nebyl členem HJ či NSDAP a k německé národnosti byl v letech 1930 i 1939 hlášen matkou – Němkou (otec – Čech roku 1929 zemřel), ačkoliv se sám cítil být Čechem. U RAD byl zhruba

¹⁹⁴ Václav JIŘÍK: *c.d.*, s. 395.

¹⁹⁵ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 299, spis Věra Linhartová.

¹⁹⁶ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 289, spis Alfred Militký.

¹⁹⁷ Václav JIŘÍK: *c.d.*, s. 389.

dva roky, přičemž byl uznán nemocným, stejně tak ve vojenské službě, z které byl po dvou měsících působení u kapely propuštěn. Dvě svědecké výpovědi o jeho osobě nepřinesly vyšetřování nic negativního, přesto TNK odůvodnila výši trestu přitěžující okolností, jakou se stalo jeho členství v nacistických organizacích. Následně byl okresním soudem v září 1947 zproštěn obvinění, protože v době přihlášení k německé národnosti byl nezletilý a v čase přelíčení ještě nebylo rozhodnuto o jeho státním občanství.¹⁹⁸

Další masovou nacistickou organizací byla Nacionálně socialistická péče o blaho lidu (NS-Volkswohlfahrt, NSV) vzniklá roku 1931. Zpočátku působila jako charitativní organizace s cílem pomoci sociálně slabším, lidem v těžké životní situaci, zajišťovala péči o děti a mládež, atd. V nastolené situaci její činnosti nacisté hbitě využili k propagandistickým účelům v součinnosti s rasovými zákony.¹⁹⁹

Přispívajícím členem této organizace se stal František Scholz narozený 8. prosince 1908. MLS v Tanvaldě jej zprostil obvinění ze členství v SS. Dne 9. dubna 1947 čelil obvinění z přihlášení k německé národnosti roku 1939, členství v NSV a službě ve wehrmachtu na pozici řidiče. Hájil se tím, že se k německé národnosti přihlásil vlivem přesvědčování sčítacích komisařů již roku 1930, kteří mu tvrdili, že národnost si musí vybrat podle svého vzdělání – tudíž německou. Podle jeho slov si v mladém věku plně neuvědomoval následky svého činu. Pod nátlakem měl také narukovat do armády. Údajně měl při odvodu trvat na tom, že je Čech po rodičích, přičemž se obrátil na místní gestapo, které mu pohrozilo koncentračním táborem v případě neuposlechnutí povolávacího rozkazu. Svůj odpor ke službě dokazoval dezercí, za kterou měl být potrestán. Vstup do NSV obhajoval rovněž nátlakem. Členství v některé ze stran po něm bylo požadováno a on si vybral ten svaz, který považoval za nepolitický. Do jiné organizace nevstoupil, ačkoliv se musel bránit nátlaku ze strany Němce Hofmana, aby se stal členem SA. Svědkové v tomto případě vystupující se o obviněném shodně vyjadřovali pozitivně. Zdůrazňovali, že s nimi vždy mluvil česky, neviděli ho zdravit nacistickým pozdravem, nosit odznak nacistické organizace či uniformu německé branné moci. Jejich svědectví komise brala jen jako polehčující okolnost. Byl mu vymezen trest veřejného pokárání a pokuta ve výši 10 000 Kč (v případě nedobytnosti 1 měsíc vězení). Za zamyšlení stojí fakt, že v době projednávání případu se obviněný

¹⁹⁸ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 299, spis Arno Balaš.

¹⁹⁹ Václav JIRÍK: *c.d.*, s. 398-399.

odvolával proti zamítnutí jeho žádosti o navrácení československého státního občanství. Zamítnuta mu byla 2. dubna 1947. Jeho případ po 4. květnu 1947 převzal Okresní soud v Jablonci nad Nisou a ještě při listopadovém přelíčení nebylo o státním občanství rozhodnuto. Výsledek soudního řízení ve spisu nebyl uveden.²⁰⁰

Výjimkou nebylo ani trestání těch, kteří vstoupili do německých organizací s humanitními účely. Emilie Kellnerová, narozená 27. září 1911, byla obviněna ze vstupu do Německého červeného kříže (Deutsches Rotes Kreuz, DRK), tradiční humanitní a dobrovolné organizace. Stejně jako ostatní organizace i tato byla využívána nacistickou ideologií, za vše mluví program eutanazie. Mimo zmíněné členství byla obviněna z přihlášení k německé národnosti. Na svou obhajobu uvedla, že se k DRK přihlásila, aby se vyhnula perzekuci - kvůli své předválečné komunistické příslušnosti - ze strany německých zaměstnanců podniku, ve kterém pracovala, a k německé národnosti se tak musela přihlásit automaticky taktéž. Podle OVK materiály nasvědčovaly tomu, že se nejprve přihlásila k německé národnosti a následně byla přinucena k členství v DRK. Výpovědi pěti svědkyň potvrdily její češství. Alžběta Withová dokonce vypověděla, že již před válkou ji znala jako členku československého červeného kříže, a proto musela nastoupit i do německého. 9. dubna 1947 ji TNK vyměřila trest veřejného pokárání a pokutu ve výši 2 000 Kčs (v případě nedobytnosti náhradní trest vězení 14 dnů).²⁰¹

Richard Seidl, narozený 15. prosince 1898, stanul před TNK kvůli germanizaci dětí a členství ve Volkssturmu, německé lidové domobraně. Organizace založená roku 1944 sdružovala muže ve věku od 16 do 60 let, jejím úkolem se stala pomoc bezpečnostním složkám, dále pak udržení důležitých pozic a v případě potřeby na frontě.²⁰² Čtyři svědci vypověděli, že chodil na veřejnosti v uniformě, mluvil převážně německy, nosil odznak NSDAP a nezapíral své členství ve Volkssturmu. Jedním z nich byl „partyzánský major“ Jan Jaroš. Dva vystupovali s tím, že neví nic bližšího o jeho aktivitách. Obviněný sám vypověděl, že žádný odznak nenosil a tudíž jej na něm nemohl nikdo vidět, k přihlášení k německé národnosti roku 1939 se přiznal a stejně tak ke členství v německé lidové domobraně. Učinil tak údajně na nátlak dvou Němců, kteří jej stále nutili ke vstupu do nějaké organizace, načež tak učinil roku 1945. Během výslechu podotkl, že lituje německé výchovy syna, kterého posílal do německých škol,

²⁰⁰ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 295, spis František Scholz.

²⁰¹ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 295, spis Emilie Kellnerová.

²⁰² Václav JIŘÍK: *c.d.*, s. 50.

ačkoliv měl možnost výběru českých. Argumentoval přizpůsobením většinové německé společnosti. 29. ledna 1947 mu TNK vyměřila trest veřejného pokárání a pokutu ve výši 10 000 Kčs (s náhradním trestem vězení v délce 90 dnů). Z tohoto trestního nálezu se Seidl odvolal s tím, že svědci vypovídající v jeho neprospěch byli zaujatí. Naopak dokazoval, že v místě někdejšího pobytu ve Smržovce byl znám jako loajální Čech, což mu bylo potvrzeno tamějším národním výborem, a před okupací působil jako člen německé sociální demokracie. Hájil se také tím, že se po záboru pohraničí odebral do vnitrozemí připraven bojovat, ale byl poslán zpět do pohraničí. Poukazoval na svůj smíšený původ po rodičích, kdy podle německých zákonů měl původ po německém otci (ve své výpovědi naopak uváděl ryze český původ – je možné, že tak učinil po nevlastním otci, když v útlém dětství vlastního ztratil), a obtížný život v okupovaném pohraničí. Jeho žádost byla od ZNV vrácena jako bezpředmětná vzhledem k vyhlášené amnestii.²⁰³

*

Státní politika se chtěla vypořádat se vším německým. Proto docházelo k postihům rodičů za germanizaci dětí. Stíhala se výchova v německém duchu, stejně tak německé vzdělávání. V pohraničních oblastech po jejich záboru docházelo k rušení českých spolků a škol, takže v některých případech rodiče neměli na vybranou, někdy se vzdělání stalo důsledkem zvolené národnosti a státní příslušnosti. Nutno podotknout, že ke svému vzdělání se obvinění vyjadřovali při výslechu u OVK, někteří připustili, že mají německé školy kvůli životu v pohraničí. Vzděláním se valná většina z nich učila jazyk většinového obyvatelstva.

TNK rozhodovala dne 11. prosince 1946 o Janu Prokešovi narozeném 27. března 1898 kvůli zažádání o říšskou státní příslušnost roku 1941 a germanizaci dítěte. OVK jej vyšetřovala také kvůli členství v SA, což se ale nepodařilo prokázat a sám obviněný tento fakt popřel. Podle vlastní výpovědi měl v zažádání o říšskou státní příslušnost podlehnout nátlaku okupačních orgánů. Vypovídal o svém zatčení pro „menšinářskou“ činnost a o předválečné politické příslušnosti k národním socialistům a v Národní jednotě Severočeské. Údajně ze strachu před uvězněním v koncentračním táboře jemu předloženou žádost podepsal a následně mu byla potvrzena. Kvůli tomu měl konat službu u wehrmachtu, což odmítl s tím, že je Čech. Aby vyhověl okupantům rozhodl se vstoupit do nějaké organizace. Měl dostat na výběr mezi SA a DRK, rozhodl se tedy pro

²⁰³ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 302, spis Richard Seidl.

druhou možnost. Přiznal, že posílal syna do německé školy, přičemž se tak stalo následkem jeho státní příslušnosti, protože mu bylo řečeno, že s touto nemůže navštěvovat českou. V jeho prospěch svědčil Josef Honzejek. Který vypovídal o tom, že s ním vždy mluvil česky, stejně jako s jeho synem, proto usuzoval, že domácí výchova musela být česká. Upozorňoval na to, že zásahem obviněného se dostal z pracovní nasazení v Říši zpět do protektorátu, na poštovní úřad v Praze. Stejně tak zmínil přístup Jana Prokeše k českým zaměstnancům, při jazykových zkouškách z němčiny byl oproti jiným komisařům shovívavější. Obdobná svědectví podaly další tři osoby, a to cestou písemných prohlášení. Tyto výpovědi TNK posoudila jako polehčující, ale uvedla, že je mohla využít jen při určení výše trestu. Prokeš byl potrestán veřejným pokáráním a pokutou 10 000 Kčs (s náhradou tříměsíčního vězení).²⁰⁴

*

Před jabloneckou TNK stanuly osoby, které se provinily sympatiemi k okupačnímu režimu. Stíhání se týkalo těch, kteří zdobili své domy nacistickými symboly, zdravili nacistickým pozdravem „Heil Hitler“, vystupovali příliš aktivně v rámci plnění svých pracovních povinností, projevovali přílišné nadšení z postupu německé branné moci, ...

Jablonecká TNK řešila ve svém zasedání dne 2. května 1947 případ Josefa Krause, narozeného 2. prosince 1895, kvůli členství v NSDAP, dobrovolnému přihlášení k německé národnosti, nacistickému smýšlení a zdravení nacistickým pozdravem. Vyměřila mu trest veřejného pokáraní, pokuty ve výši 8 000 Kčs (náhradní trest odnětí svobody v délce 2 měsíců) a vězení v trvání 2 měsíců. Podle Krausovy výpovědi a svědeckých protokolů Karla Doška a Josefa Drbohlava (v případě druhého jmenovaného byla do textu vepsána poznámka *kolaborant*, podle podacího protokolu OVK se jeho proviněním měl zabývat okresní soud) rozhodla, že v jeho činech nelze najít polehčující okolnosti, naopak mu přitížilo, že se hlásil s celou rodinou k německé národnosti již roku 1930. V době vyšetřování se obviněný stále hlásil k německé národnosti a vlastnil prozatímní osvědčení, přiznal se k tomu, že se stýkal převážně s německou společností, ale popřel členství v jakékoliv nacistické organizaci. Tento případ je jedním z těch, kdy byla potrestána osoba německé národnosti, ke stejnému

²⁰⁴ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 304, spis Jan Prokeš.

závěru došel posléze okresní soud, kterému byl předán, a poté i revizní komise. Obě instituce obviněného shledaly nevinným pro německý původ.²⁰⁵

V dubnu 1946 přišlo udání na Antonína Řáhu ze strany vyšetřující komise pražské odbočky Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu, která měla k dispozici dopis adresovaný jakémusi Rudolfovi Rosenbaumovi, jehož pisatelem byl právě obviněný. V tomto listu blahopřál k úspěchům německé branné moci: „*Jako dobrý Čech nemohu jinak, než srdečně Vám blahopřáti k vítězství a úspěchům, které získali Vaši soukmenovci a bratři. Tento úspěch jistě probudil všechny myslící Čechy, kteří pod ochranou Vůdce mohou s klidem a beze ztrát hleděti vstříc svému osudu.*“ Na jeho provinění bylo poukazováno v souvislosti s jeho funkcí národního správce. Obviněný při svém prvním výslechu vše popřel, argumentoval tím, že žádného Rosenbauma nezná. Ve druhém, když byl předložen inkriminovaný dopis jako důkaz, tvrdil, že se seznámil s pražským úředníkem, před kterým kritizoval okupační režim. Když zjistil, že se jedná o Němce, napsal mu dopis, kterým se chtěl pojistit proti případnému zakročení ze strany Rosenbauma a následné perzekuci. Tři svědci vypověděli v Řáhův prospěch, jeden z nich dosvědčil, že věděl o dopisu, ale neznal jeho obsah. 15. ledna 1947 potrestala TNK obviněného veřejným pokáráním a pokutou ve výši 10 000 Kčs (s náhradním trestem vězení 90 dnů). Z tohoto rozhodnutí se obviněný odvolal s tím, že nebyl vyslechnut hlavní svědek a on sám nepředložil při svém výslechu vše potřebné, protože na něj nebyl připraven. V červenci 1948 byl trestní nález potvrzen. Rozhodnutí bylo odůvodněno dostatečným prostorem během dvou výslechů, kdy se Řáha mohl obhajovat. Dalším důvodem byla nepodstatnost nové svědecké výpovědi, která se měla týkat chování obviněného za okupace a ne inkriminovaného dopisu. Podle předsedy trestní odvolací komise byl i jeho strach z perzekuce neopodstatněný a svou obhajobu nepodložil žádnými důkazy.²⁰⁶

*

TNK měla potrestat osoby, které se provinily stykem s osobou německé národnosti *v rozsahu přesahujícím míru nezbytné nutnosti*. Jednalo se o styk s hospodářským účelem, stejně tak v soukromém životě, pro označení milostných provinění se vžil termín *horizontální kolaborace*.

²⁰⁵ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 299, spis Josef Kraus.

²⁰⁶ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 303, spis Antonín Řáha.

František Košťák, narozený 28. listopadu 1903, se stal po druhé světové válce národním správcem firmy Arloth, přičemž na něj přišlo udání od Antonína Řehořka, který zpochybnil jeho vhodnost na tento post okupační minulostí. Zdůrazňoval jeho černé obchody s potravinami, styky s gestapem a německou armádou, její zásobování, za které na oplátku dostával nedostatečný benzín, službu jeho staršího syna u wehrmachtu a posílání mladšího do německé školy. Během vyšetřování vyšlo najevo, že Košťák již byl dvakrát trestán, a to pro jeho násilnické chování a ziskuchtivost. Agrese byla prokazována také tím, že měl být zbaven postu národního správce, ale členy MSK ve Mšeně s příkazem vyhodil. Poslední bod ve své výpovědi obviněný popřel. Přiznal se ke styku s gestapem a německou armádou, ale zdůrazňoval, že se jim podřizoval, a také doznal německé vzdělání svého syna. U staršího popřel službu ve wehrmachtu s tím, že byl pracovně povolán na Šumavu. Svědci vypovídali v jeho prospěch i nepospěch. Někteří se vyjadřovali k tomu, že se s Němci stýkal jen obchodně. Další v něm viděli osobu tzv. státně nespolehlivou. TNK byl dne 29. listopadu 1946 potrestán veřejným pokáráním a pokutou ve výši 5 000 Kčs (s náhradou 60 dnů vězení) s tím, že jeho úslužnost okupantům byla nemístná.²⁰⁷

9. dubna 1947 jablonecká TNK rozhodla o potrestání vrchního strážmistra SNB Josefa Růty, narozeného 5. března 1896, kvůli *navázání důvěrného styku s Němkou Friedou Hornovou, a to v souvislosti s předchozím služebním úkonem*. Ta jej označila v listopadu 1946, tedy v době, kdy se nacházela ve sběrném středisku v Rýnovicích, za otce svého očekávaného dítěte. Její výslech v táboře vedl za pomoci tlumočnice již zmiňovaný velitel tábora Václav Vostřák. Ve výpovědi uvedla, že v dubnu 1946 podala u ONV v Jablonci nad Nisou žádost o propuštění svého manžela ze zajateckého tábora ve Světcích kvůli společnému odsunu. Načež se u ní měl zastavit muž v uniformě SNB, kterého znala od vidění a jehož jméno zjistila až později, za účelem vyšetřování okolností její žádosti. Tak jí navštívil ještě dvakrát a při třetím setkání ji znásilnil. Když mu oznámila, že je těhotná, napsal jí potvrzení, že se bude o dítě starat. Růta její výpověď označil za smyšlenou. Podle vlastních slov její případ nevyšetřoval a byl jí sveden, což doložil tvrzením: *Kdo zná mentalitu německých žen a byl v pohraničí, může tuto věc posoudit, ..., poněvadž Němky byly tak dotěrné a přímo se k milostným stykům nabízely, také v tomto případě Frieda Hornová*. Vypověděl, že potvrzení jí podepsal jen proto, aby neměl problémy s nadřízenými. Protože se jednalo o osobu veřejně činnou,

²⁰⁷ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 303, spis František Košťák.

získal jeho případ nejprve kárný zástupce u očistné komise při ONV v Liberci JUDr. Jaroslav Zubík (rada krajského soudu), který jej zastavil s tím, že nelze Růtu stíhat podle dekretu prezidenta republiky č. 105/45 Sb., protože se přečinu dopustil až roku 1946. Poté spis získal bezpečnostní referát ONV v Jablonci nad Nisou. TNK rozhodla o udělení trestu veřejného pokárání a odnětí svobody v délce 14 dnů. Argumentovala nenaleznutím polehčujících okolností, ale naopak existencí přitěžujících, kterou se stalo využití postavení výkonného orgánu moci.²⁰⁸ Pokud bychom šli do extrému, jednalo se o převzetí myšlenek Norimberských zákonů. Vyšetřovacím orgánům v konečném výsledku nešlo o prošetření činu znásilnění, kterého se měl obviněný dopustit, ale zajímaly se o „vztah“ Čech – Němka. V trestním nálezu tento fakt již uveden nebyl. Jako paradox lze chápat také postavu Vostřáka, který sám byl obviňován za násilnosti na ženách.

*

Trestaným přečinem se stalo podepsání čestného prohlášení osobě tzv. státně nespolehlivé. Obvinění podepisovali žádosti o udělení národní spolehlivosti, o vrácení československého státního občanství, o propuštění z internačního tábora, apod. Většinou tak činili z dobré vůle vůči známým, ale i bez znalosti faktů u osob téměř neznámých. Tento přestupek by se dal charakterizovat jako kolektivní. Kvůli takovému obvinění stanuly před TNK přímo skupiny obviněných, na jejichž případ byl vždy veden jeden společný spis, který většinou obsahoval jednotlivé trestní nálezy. Jak upozorňuje Pavel Kmoch, ze skutkových podstat tzv. malého retribučního dekretu se jednalo o jediný čin spáchaný výhradně až po osvobození. Podle přidání tohoto bodu mezi provinění proti *národní cti* se jednalo o přečin, který musel být MV a ONV zaznamenan, ale například u TNK v Benešově řešen nebyl.²⁰⁹ Je možné, že v pohraničních oblastech, se jednalo o čin častější než ve vnitrozemí.

V listopadu 1946 podal trestní oznámení MNV v Polubném proti členům závodní rady smržovské firmy Arnošta Mahla – Augustovi Trdlovi a Josefovi Šimáčkovi, kteří podepsali potvrzení o loajálním chování Němce Rudolfa Záděry v době tzv. zvýšeného ohrožení republiky. Výbor upozorňoval na to, že se hlásil k německé národnosti od roku 1930, sloužil ve wehrmachtu a pracoval pro okupační režim nad míru vlastních povinností (což bylo podloženo tím, že dostal zvláštní prémii za zlepšovacím návrh na výrobu granátů). Trdla argumentoval nevědomostí o skutečné situaci. Šimáček přiznal,

²⁰⁸ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 295, spis Josef Růta.

²⁰⁹ Pavel KMOCH: *Diplomová práce*, s. 51.

že o službě ve wehrmachtu a o návrhu věděl, ale domníval se, že tyto činy nelze považovat za tak vážný přestupek kvůli Záděrovu kritickému postoji vůči nacismu při soukromých rozhovorech. TNK jim dne 12. března 1947 udělila trest veřejného pokárání a pokutu ve výši 1 000 Kčs. Spis obsahoval jeden jediný nález pro oba jmenované, přesto se domnívám, že trest dostal každý samostatně, protože odvolání tak podávali.²¹⁰

5.6 Zastavená řízení

Pro zastavení řízení se TNK rozhodla celkem v 23 případech. Z těch je vybráno několik, které nejlépe vystihují podstatu typického rozhodnutí komise, či které naopak provázela nějaká netypická okolnost. Obecně se dá hovořit o tom, že v nich nenašla skutkovou podstatu trestného činu. Často nedošlo k naplnění podmínek tzv. malého retribučního dekretu a k němu vydaných směrnic. Před TNK byly postaveny osoby německé národnosti, nezletilé a slabomyslné. Nedošlo ke spáchání trestného činu z vlastní vůle obviněných. Rozsudek ovlivňovaly výpovědi svědků. Důvody rozhodnutí se leckdy prolínaly. Po srovnání s odsuzujícími rozsudky lze konstatovat, že argumenty pro zastavení řízení se shodovaly s těmi, které vedly jen k zmírnění trestu.

*

Aby obvinění byli potrestáni, muselo podle tzv. malého retribučního dekretu jejich jednání vzbudit veřejné pohoršení. Zastavení řízení se tak například dočkaly osoby, které byly vůči Čechům za okupace loajální. To se týkalo Emmy Dittrichové narozené 13. dubna 1923, kterou roku 1939 přihlásil k německé národnosti jako nezletilou její otec. To byl jeden z důvodů zastavení řízení TNK dne 24. dubna 1947. Dalším byly výpovědi svědků – Oldřicha Boháčka a Anny Kovářové, kteří potvrdili její vstřícné chování vůči českému obyvatelstvu. Boháček ve své výpovědi vzpomínal na své věznění v Liberci a v Chrástavě v době okupace, kdy kvůli jeho osobě byla Dittrichová předvolána, ačkoliv věděla o jeho vlasteneckém smýšlení, nic jemu přitěžujícího gestapu neřekla, naopak mu nosila balíčky s jídlem a zprostředkoval kontakt s jeho rodiči.²¹¹

²¹⁰ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 304, spis Trdla – Šimáček.

²¹¹ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 291, spis Emma Dittrichová.

Skutkovou podstatu provinění proti *národní cti* TNK nenašla ani v případě Augusta Ságnera narozeného 29. dubna 1918, který byl obviněn ze služby u wehrmachtu a vlastnění autodopravy, kterou za okupace směl mít jen Němec. Vyšetřováním bylo zjištěno, že u německé branné moci sloužil šest týdnů kvůli německému původu své matky, ačkoliv u odvodu měl poukazovat na to, že „*se cítí být Čechem*“ (k německé národnosti byl přihlášen již roku 1930), a autodopravu zdědil po zemřelém nevlastním otci. Svědecké výpovědi také podpořily jeho obhajobu. Z těchto důvodů komise dne 22. května 1946 dospěla k závěru, že se proti tzv. malému retribučnímu dekretu neprovinil úmyslně.²¹²

*

Jak naznačil výše zmíněný případ, členové TNK přihlíželi při svých rozhodováních k výpovědím svědků. Odkazovali na ně jako na polehčující či přitěžující okolnosti a zdůvodňovali jimi výši udělených trestů. Svědectví se také stávala důvodem pro zastavení řízení, a to v těch případech, kdy jimi byla obvinění vyvrácena či se je nepodařilo prokázat.

Takovým příkladem je například již jednou zmíněné udání Josefa Pohla narozeného 5. září 1897 v Šumburku nad Desnou. V srpnu 1945 na jeho osobu přišli dva udavačské dopisy datované do dvou po sobě jdoucích dnů. První od vojína Bohumila Döringa z Tanvaldu, datovaný k 5. srpnu 1945, druhý od Františka Reiniše, datovaný k 6. srpnu 1945. Döring měl být dle svých slov udán roku 1942 Pohlem (v té době podmistrem v přádelně) mistrovi Krüklovi (později údajně tajnému policistovi zastřeleným při přestřelce partyzány) v továrně, kde pracoval, kvůli sporu o postupu německé armády k Moskvě. Reiniš podal žalobu na Pohla hned z několika důvodů. Po vyslyšení řeči Adolfa Hitlera z rozhlasu roku 1939 měla mezi nimi nastat debata, ve které Pohl údajně řekl, že *Beneš se nemůže vůbec rovnati s Hitlerem, neboť to je nevzdělaný člověk a Hitler má studie a vyniká daleko nad Beneše. ... zbaběle utekl z vlasti a nechal nás na holičkách*. Podle jeho výpovědi měl také urážet první republiku a její přední představitele. Když byl Reiniš udán pro poslech zahraničního rozhlasu, začal podezřívát právě Pohla kvůli jeho předchozím výstupům. Obviněnému pomohly svědecké výpovědi Bohumila Hnika, Dobroslava Beldy, Eduarda Šebly a Oldřicha Maška. Tito si nebyli vědomi, že by udával své spolupracovníky. Naopak z jejich výpovědí vyplynulo, že byl spíše slabší povahy, lehce se nechal přesvědčit úspěchy

²¹² SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 293, spis August Ságner.

německé armády o konečném vítězství ve válce a podlehl svým německým nadřízeným. Jeho pozice mezi českými zaměstnanci se měla zlepšit po odchodu již zmíněného Krükla, německého úředníka, který byl naopak postrachem pro české zaměstnance. Na základě těchto výpovědí TNK rozhodla dne 30. dubna 1946 o zastavení řízení.²¹³

Svědectví sehrály rozhodující úlohu v případě Jana Rolence narozeného 15. května 1905 v Zbudovicích. Stíhání bylo zahájeno na základě udavačského dopisu datovaného k 26. květnu 1945, kterým bývalý zaměstnanec Rolencova podniku Miloslav Zounek kritizoval tamní poměry, od Pohlova kladného vztahu k okupačnímu režimu, germanizování jeho dětí až po terorizování českých dělníků. Na žádost MNV ve Smržovce kvůli svědectví k možnosti udělení národní spolehlivosti obviněnému se přihlásili další stěžovatelé: Vilém Bílek, Robert Štrincel, Václav Bělonožník, Miloslav Morávek, Jaromír Vydra, Miloslav Lubas a Miloslav Hýsek. Tito se postavili proti jejímu vydání. Podle jejich slov měl využívat okupaci pro své vlastní obohacení, hanlivě se vyjadřovat o prezidentu Benešovi a vyhrožovat svým zaměstnancům koncentračním táborem. Obviněný se naopak bránil tím, že stěžovatelé mají zájem o jeho živnost a snaží se jej jen poškodit. S tím, že šlo o závist správy podniku nakonec souhlasila i TNK. Obviněného se zastali Ludvík Holený, Jan Holený, Jan Marek, Josef Chlum, Jan Zimmerman, František Jihlavec, Adolf Kunc, Gustav Najman, Josef Bělský, Vítězslav Černý, Edvin Hujer, Pavel a Anna Rydvalovi a Karel Šírek s tím, že jej znají jako řádného Čecha. Na základě jejich výpovědí rozhodla komise ve svém zasedání dne 29. ledna 1947 o zastavení trestného řízení, a to poměrem hlasů 2:3 – rozhodnutí tedy nebylo jednotné.²¹⁴

*

Při rozhodování členové jablonecké TNK brali v potaz věk osoby před nimi stávající. Jedním z důvodů zastavení řízení se tak stala nezletilost obviněných.

Dne 16. dubna 1947 se TNK rozhodla zastavit řízení proti Ottovi Anderovi narozenému 18. října 1922, který se měl provinít proti *národní cti* přihlášením k německé národnosti a službou u německé branné moci. Protože se k německé národnosti roku 1939 nehlásil jako nezletilý sám, nemohl za tento přečin být podle závěru komise potrestán. Následně dospěla k tomu, že se služba u wehrmachtu stala

²¹³ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 301, spis Josef Pohl.

²¹⁴ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 297, spis Jan Rolenc.

důsledkem z vlastní vůle nezaviněného přihlášení, a proto ani za tento skutek nemohl být potrestán.²¹⁵

Stalo se tak i v případě Hugo Pažouta narozeného 19.2. 1927 v Jablonci nad Nisou, který byl obviněn z přihlášení k německé národnosti roku 1939. Protože se tak stalo v době, kdy mu bylo pouhých třináct let, rozhodla se komise ve svém zasedání dne 25. dubna 1947 řízení zastavit. Pocházel ze smíšeného manželství a členové OVK zjistili, že obviněného přihlásila jeho matka Justina Pažoutová, rozená Rederová – původem Němka.²¹⁶

Ze stejného důvodu bylo dne 30. dubna 1947 rozhodnuto TNK o zastavení řízení v případě Marie Hlouškové narozené 21. listopadu 1927, která se měla provinít přihlášením k německé národnosti. Obviněná ve své výpovědi uvedla, že pochází ze smíšeného manželství, matka – Němka byla roku 1946 odsunuta do Německa, po ní byla vždy hlášena jako osoba německé státní příslušnosti, výchovu měla německou a v souvislosti s tím se stala členkou BDM. Až když si ji otec – Čech (s kterým jí matka zakazovala kontakt) vzal z internačního tábora k sobě, začala se sama ucházet o československé státní občanství.²¹⁷

*

Stejně jako u nezletilých osob, i u dalších TNK posuzovala subjektivní míru provinění. K zastavení řízení tak mohl vést nedostatek vlastní vůle provázející provinění a podvolení se nátlaku.

Kvůli zažádání o německou státní příslušnost stanul před TNK Otta Dolenský narozený 30. srpna 1912, který již roku 1938 přišel o zaměstnání u firmy Feix údajně kvůli svému českému původu a nevstoupení do strany SdP. Obhajoval se tím, že chtěl uzavřít roku 1943 sňatek s ženou německé národnosti (s kterou měl známost od roku 1932 a již v dané době s ní měl dítě, kterému chtěl dát své jméno) a úřady mu to pro jeho český původ nechtěly dovolit. Proto se přihlásil k německé národnosti. TNK rozhodla, že jednal pod nátlakem úřadů a s úmyslem řádné výchovy dítěte v rodině.

²¹⁵ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 291, spis Otto Ander.

²¹⁶ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 289, spis Hugo Pažout.

²¹⁷ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 291, spis Marie Hloušková.

Rozhodnutí zastavit řízení podložila také tím, že se podle své výpovědi stále cítil jako Čech, čímž argumentoval při odvodu, a proto nenarukoval do wehrmachtu.²¹⁸

*

Podle tzv. malého retribučního dekretu mělo dojít ke stíhání osob slovanského původu. Zastavení řízení tak docházelo u osob které se k německé národnosti přihlásili před rokem 1930, podle tehdejších právních norem byly považovány za Němce.

Zastavení řízení se dočkal obchodník Roman Pospíšil narozený 23. srpna 1894 v Horním Maxově. K německé národnosti sebe i svou rodinu přihlásil již před rokem 1930. Na tento fakt poukázal štabní strážmistr Josef Krejsa, když prošetřoval podanou žádost obviněného o přiznání československého státního občanství. Na svou obhajobu obviněný uvedl, že tak činil pod hospodářským nátlakem a kvůli německé konkurenci. S tímto argumentem nesouhlasil SNB ve Smržovce vedený strážmistrem Frydrychem, od kterého přišlo udání na Romana Pospíšila, neboť se jednalo podle jeho slov *o dobu míru bez odůvodněného nátlaku* na české obyvatelstvo. Na jeho stranu se postavilo několik svědků – Josef Pírk, Václav Černý, Bohumila Paldusová, Rudolf Stránský, Adolf Mužíček, Karel Černý, Marie Morávková. Ti svými výpověďmi podpořili obviněného s tím, že je za války materiálně podporoval, mimo ně také válečné zajatce slovanské národnosti a po celou dobu okupace se choval jako řádný Čech. Tato svědectví napomohla k tomu, že dne 3. července 1946 TNK rozhodla o zastavení trestního řízení.²¹⁹

Z podobného přečinu a se stejným výsledkem před TNK stanul František Engel narozený 13. března 1903 v Jablonci nad Nisou, u kterého národnostní oddělení ONV v Jablonci nad Nisou žádalo potrestání podle tzv. malého retribučního dekretu kvůli přihlášení k německé národnosti v letech 1930 a 1939. Při výslechu obviněného člen OVK Vít zjistil, že pochází ze smíšeného manželství – s otcem německé národnosti. TNK ve svém zasedání 23. dubna 1947 argumentovala tím, že si již roku 1930 vybral, *kteou národnost v sobě cítí* – proto rozhodla, že se nemohl dopustit provinění, z kterého byl obviněn.²²⁰

Kvůli přihlášení k německé národnosti stanula před TNK Anna Alinčová narozená 8. března 1891. Ve své výpovědi uvedla, že má německý původ po rodičích, za manžela

²¹⁸ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 291, spis Otta Dolenský.

²¹⁹ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 301, spis Roman Pospíšil.

²²⁰ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 295, spis František Engel.

měla od roku 1919 Čecha a vždy se považovala za Češku. OVK připomínala, že je sice německého původu, ale k německé národnosti se měla přihlásit za okupace proto, že její manžel byl zatčen jako sokolský funkcionář. Přesto TNK ve svém zasedání dne 25. dubna 1947 rozhodla, že kvůli svému německému původu nemůže být potrestána za přihlášení k této národnosti.²²¹

*

Zastavení řízení se dočkaly dvě slabomyslné osoby, a to právě z důvodu své choroby. Podle závěrů TNK se provinění nemohli dopustit z vlastní vůle a neuvědomovali si vážnost svých provinění. Přestože jejich nesvéprávnost byla známa vyšetřujícím členům OVK, rozhodli se tito postavit obviněné před TNK. Již při vyšetřování se tyto případy musely jevit jako problematické.

Obzvlášť zářející se tento fakt může jevit v případě Josefa Karnetha narozeného 23. května 1929 v Dolní Smržovce, který byl obviněn z hlášení k německé národnosti. Se samotným Karnethem nemohl být sepsán protokol pro jeho negramotnost. Navíc ve výpovědi uvedl, že si nic nepamatuje a neuvedl ani svědky, kteří by o jeho osobě mohli vypovídat. Údaje o něm nakonec poskytl Josef Dražil, druh matky obviněného. Ve své výpovědi uvedl, že Karnetha vždy znal jako osobu slabomyslnou po otci, s německou státní příslušností, německým obecným vzděláním (ačkoliv neumí číst ani psát) a rodiči i prarodiči ze smíšených manželství. Roli v rozhodování TNK hrála rovněž nezletilost obviněného v době provinění.²²²

Ze stejného důvodu bylo řízení zastaveno u Josefa Břízy narozeného 15. března 1894, kterého TNK obvinila z členství v NSDAP. Obviněný byl dne 26. dubna 1923 zbaven opatrovnickým soudem (Okresní soud v Jablonci nad Nisou) svéprávnosti. V době šetření provinění byl Břízovým opatrovníkem jeho bratr Ing. František Bříza, poručík zahraniční armády v Rychnově. 11. dubna 1947 rozhodla TNK o zastavení řízení s tím, že se Bříza vzhledem k své nemoci nemohl bez pomoci sám provinit proti národní cti.²²³

*

Kuriózním případem se stalo obvinění Josefa Vecka, který před jabloneckou TNK stanul kvůli službě ve wehrmachtu. V zasedání komise dne 23. dubna 1947 bylo řízení

²²¹ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 291, spis Anna Alinčová.

²²² SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 299, spis Josef Karneth.

²²³ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 291, spis Josef Bříza.

zastaveno, protože jako důkaz jeho služby OVK předložila fotografie muže v uniformě německé branné moci. Po prohlédnutí důkazního materiálu TNK dospěla k závěru, že předložené dokumenty neodpovídají podobě obviněného.²²⁴

5.7 Odvolání a stížnosti na vynesené nálezy

Proti vynesenému rozhodnutí existovala možnost odvolání k zemskému národnímu výboru (ZNV), v případě jablonecké TNK se spisy odesílaly do Prahy. Této příležitosti bylo využito proti 38 vyneseným rozhodnutím jablonecké TNK. Je celkem samozřejmé, že se odvolávali ti, kterým komise vyměřila nějaký trest. Někteří tak činili již v zastoupení právníka. Ohrazovali se proti porušení formální stránky řízení a upozorňovali na nové svědky a důkazy (poukazovali například na svou „podzemní“ činnost za okupace či příslušnost k SOPV). Na druhou stranu se u dvou případů dovolávaly obnovení řízení osoby a instituce, které nesouhlasily s jejich zastavením. Protesty proti zprošťujícím rozsudkům podávali samotní udavači, jakož i místní národní výbory, které zaslaly udání obviněných. Jejich stížnosti ONV posílal ZNV.

Před odesláním odvolání celou záležitost posoudil ONV. Odvolávající žádali o zproštění v plném rozsahu, někdy ale požadovali jen snížení trestu. V takovém případě argumentovali poměrně často svízelnou životní situací a nízkými příjmy. Při požadavku snížení trestu zjišťoval výbor jejich finanční a rodinnou situaci. V konečném zprávě zasílané ZNV doporučoval, zda odvolání vyhovět a naopak. Výrazným faktorem bylo včasné podání odvolání, a to do tří až patnácti dnů od doručení trestního nálezu TNK (z nezjištěných důvodů se termíny na jednotlivých trestních nálezech lišily). V případě pozdního doručení odvolání požadovali potrestání zmírnění trestu *cestou milosti*. Zprávy podepisovali JUDr. Trnovský (jako předseda TNK) a Strnad (předseda ONV).

Většinu odvolání spojuje společný rys, a to časová prodleva. K jejich dořešení došlo až roku 1948. Vyřízení tedy trvalo minimálně jeden rok. Protože odvolání mělo odkladný účinek, udělený trest se do konečného rozhodnutí trestní odvolací komise (TOK), proti kterému nebylo opravných prostředků, nevykonával. TOK mohla trestní nálezy TNK zrušit, zmírnit či potvrdit.

²²⁴ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 303, spis Josef Vecko.

Vyřízená odvolání podepisoval předseda TOK. Těch se ve spisech objevilo jedenáct - Mašek, Horný, Gärtner, Čerovský, Šimanovský, Jedlička, Barbaš, Duba, Hart, Major a - oproti členům TNK - jedna žena Hejzlarová (všichni jmenovaní s titulem Dr.).

Konečný verdikt TOK byl postaven na odvedené práci TNK. V deseti případech rozhodla o zamítnutí odvolání. Argumentovala správným odůvodněním nálezu první vyšetřovací instance. Kvůli pochybení TNK rozhodla u jedenácti obviněných o vyhovění jejich odvolacím žádostem a zrušila trestní nálezy jako nezákonné. Důvodem jejího rozhodování se stávala *podstatná vada řízení*. Takto rozhodla například tehdy, kdy se trestní nález opíral o výpovědi svědků, kteří ale vinu obviněného nepotvrdili. Dalším důvodem se stala nemožnost obviněné osoby vyjádřit se ke svědeckým výpovědím a vedení výslechu stanicí SNB namísto OVK. Rozhodujícími faktory pro TOK byly subjektivita provinění, zletilost provinivších a úmysl nebo hrubá nedbalost vedoucí ke spáchání provinění proti *národní cti*. U jednoho případu vyhověla žádosti o snížení uděleného trestu, a to kvůli svízelné sociální situaci. U případů, kdy bylo rozhodnuto o snížení uděleného trestu nebo o zamítnutí odvolání a potvrzení trestního nálezu TNK, se výsledek podobal vyhovění odvolání. Kvůli usnesení vlády z 18. června 1948 byly totiž tyto případy amnestovány. Čtrnáct odvolání ohodnotila jako bezpředmětné kvůli zmíněné amnestii, kdy by tresty kvůli spodní hranici nebyly vykonány. U jednoho případu bylo odvolání podáno, ale konečné rozhodnutí padlo před Okresním soudem, kam byl spis postoupen. U jednoho případu bylo podáno odvolání, rozhodnutí nebylo ve spisu uvedeno.

*

Protest proti zastavení trestného řízení podal několikrát zmiňovaný František Reiniš v kauze Josefa Pohla. Předseda trestní odvolací komise Dr. Horný mu v červenci 1948 sdělil, že jeho odvolání je bezpředmětné vzhledem k ustanovení zákona č. 34/1948 Sb. a že spisy se posílají ONV v Jablonci nad Nisou pro případné zahájení revize. Rozhodnutím revizní komise v jejím zasedání dne 27. července 1948 bylo řízení zastaveno. Důvodem se stala zmiňovaná amnestie, kvůli té by trest nemohl být vykonán, protože by nepřesáhl výši stanovenou pro vynětí z amnestie.²²⁵

Další protest podal MNV ve Smržovce v případě Romana Pospíšila, protože nesouhlasil s tvrzením svědků o bezúhonném chování Pospíšila během okupace.

²²⁵ SOKA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 301, spis Josef Pohl.

V dopise zaslaném ONV v Jablonci nad Nisou zdůrazňovala rada smržovského výboru zjištěné úmysly za války podporované přihlášením k německé národnosti, změnou jména na Pospischil, německou výchovou syna, který sloužil u wehrmachtu, vyzdobování obchodu nacistickými symboly a upřednostňováním němčiny nad češtinou. Řízení tedy bylo znovu zahájeno a obvinění měl stanout před okresním soudem. Jak toto řízení dopadlo, ve spisu nebylo uvedeno. Protože mu ale byla zamítnuta žádost o přiznání československého státního občanství, je pravděpodobné, že byl soudem zproštěn.²²⁶

5.8 Rozhodnutí TNK versus rozsudek okresního soudu

Po 4. květnu 1947 spisy neukončené před TNK putovaly k řádným soudům. V případě jablonecké komise se jednalo o Okresní soudy v Jablonci nad Nisou a Tanvaldě. Mezi nimi se nacházelo 87 případů, které jablonecká komise dokončila. U případů ukončených v druhé polovině dubna a začátkem května 1947 se problematikým bodem stávalo včasné doručení trestního nálezu potrestané osobě. V případě pozdního doručení funkcionář státního zastupitelství navrhl nové řízení před řádným soudem.

Při veřejném hlavním přelíčení působili tři státní zástupci, a to Josef Knížek, soudní asistent, člen KSČ a později předseda smržovského národního výboru, Marousek a J. Zadrobílek. Soudců, kteří se věnovali retribučním případům, bylo několik: Jan Kotva, Soudil, Kubů, Josef Vulterýn, Josef Malý a Alois Lehký (všichni s titulem JUDr.). Obvinění se k soudu dostavili buď osobně, nebo jednali v zastoupení advokáta. Z advokátů se objevilo několik jmen – Josef Vlček, Oldřich Ježek, Bohumil Hein a Katzburg (všichni jmenovaní s titulem JUDr.).²²⁷

Před zahájením soudního řízení proběhlo nové vyšetřování. Okresní soudci požadovali doplnění důkazních materiálů. Byli vyslýcháni další svědci. Od expozitury archivu ministerstva vnitra v Liberci se požadovala potvrzení o národnosti obviněných při sčítání lidu roku 1930 a 1939, mimo to soud zajímalo, kdo podepsal sčítací archy. Tato potvrzení parafoval přednosta Holl. O vyjádření k písemným důkazům byli žádáni soudní znalci v oblasti písma. Soudům byly také předloženy výpisy z rejstříku trestů.

²²⁶ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, č. k. 301, spis Roman Pospíšil.

²²⁷ O těchto osobách se nepodařilo najít další informace.

Důkazní materiál se tedy hojně rozrostl a jeho kvalita byla několikanásobně vyšší oproti prvotnímu vyšetřování OVK. Což výrazně ovlivňovalo konečné rozhodnutí.

U třinácti případů bylo řízení zastaveno ještě před konáním veřejného hlavního přelíčení, a to podle §90 trestního řádu. Padesát devět kauz skončilo rozhodnutím soudu zproštěním obžalovaného. Čtrnáct případů soud začal prověřovat, ale spis neobsahoval výsledek řízení. U jednoho případu bylo uvedeno zastavení trestního řízení podle §90, ale zároveň další stále probíhalo.

Podle zmíněných rozhodnutí je patrné, že verdikty soudů byly podstatně mírnější než jablonecké TNK. Výrazným faktorem bylo již zdůrazněné obohacení novými důkazními materiály. Zproštění se například dočkaly osoby, které soud shledal německé národnosti a které se přečinu nedopustily z vlastní vůle (například osoby v době provinění nezletilé, u žen v případě obvinění z přihlášení k německé národnosti přihlížel k podepsání sčítacího archu manželem, u starších osob zdůrazňoval podvolení se nátlaku ze strachu). Soudci také přihlíželi k tomu, aby vše probíhalo podle platných právních norem. Výrazným faktorem bylo československé státní občanství. Z dochovaných spisů vyplývá, že někdy se potrestání TNK dočkala osoba, jejíž žádost o jeho navrácení ještě nebyla v dané době vyřešena, nebo byla zamítnuta a ještě se jednalo o odvolání. Ke konečnému rozhodnutí často docházelo až ke konci roku 1947. Zproštění se tak někdy dočkala osoba, o jejíž příslušnosti ještě v době přelíčení nebylo rozhodnuto. V takovém případě nedocházelo k potrestání, protože se jednalo o osobu bez státní příslušnosti nepodléhající dekretu o *národní cti*.

Proti rozhodnutí okresního soudu bylo možné odvolání ke Krajskému soudu v Liberci. Kvůli zprošťujícím rozsudkům se k této odvolací instanci několikrát obraceli funkcionáři státního zastupitelství. JUDr. Miloslav Haertl – který odvolacímu soudu předsedal – rozhodnutí okresních soudů zpravidla potvrdil, jen v několika málo případech spisy vrátil k doplnění nejasností a novému projednání.

5.9 Revize

V tzv. druhém retribučním řízení měly být otevřeny ty případy, ve kterých dle uvážení trestní revizní komise (TRK) bylo chybně rozhodnuto o zastavení řízení a ve kterých byl udělen nízký trest. Ve známých případech jablonecké TNK se revize týkala

80 z nich.²²⁸ Většinou jí byly podrobeny ty, které skončili osvobozujícím rozsudkem okresního soudu. Odvolání byla vyřizována zpravidla až roku 1948. Pokud spisy podepisoval předseda TRK, objevovalo se na nich jméno Koubovského. Josef Koubovský, narozený 26. ledna 1913 ve Svatce, povoláním kancelářský oficiant, působil v radě jabloneckého MNV od března 1948 a od dubna téhož roku jako předseda národnostní komise.²²⁹

U 74 čtyř případů bylo rozhodnuto o zastavení revizního řízení a u 6 byla revize zahájena. Rozhodnutí TRK ovlivňovalo rozhodnutí soudu a jím získané podrobné důkazní materiály. Argumenty pro zastavení řízení zněly většinou podobně jako ty okresního soudce – obviněný byl německé národnosti, bez státní příslušnosti, v době provinění nezletilý, provinění byla vyvrácena sčítacími archy a Hauslistem. Také argumentovala tím, že obviněný již byl potrestán.

V případě zahájení revizního řízení vynesla komise u pěti případů trest (ten byl někdy vyměřen nižší než při původním rozhodnutí TNK), který ale následkem udělené amnestie nebyl vykonán. U dalšího případu byla revize zahájena a o několik dní později zastavena kvůli zmíněné amnestii.

Práce TRK se z dnešního pohledu jeví jako zbytečná a nesmyslná vzhledem k několikrát zmiňované amnestii. Většina případů byla projednána až po vyhlášení amnestie, takže zastaveným se TRK věnovala zbytečně a při zahájení revize a úpravě trestu tento stejně nebyl vykonán.

²²⁸ U dalších 9 osob spis obsahoval jen list o revizním řízení bez vyznačení rozhodnutí komise, popřípadě byl na jméno rodinného příslušníka a nebylo jasné, zda se týká také obviněné osoby.

²²⁹ SOkA Jablonec nad Nisou, fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou, k. 374, *Evidenční listy členů MNV (A – JA)*.

6. Závěr

Předložená práce si kladla za cíl charakterizovat retribuční soudnictví českých zemí. Byla vytvořena zejména na základě studia archivního materiálu a snažila se zodpovědět otázku, jak se dařilo naplnit myšlenku tzv. malého retribučního dekretu na území spadajícím pod ONV v Jablonci nad Nisou v prvním retribučním období. Zmíněný dekret byl jedním ze tří stěžejních pro „českou“ retribuční (na území Slovenska měla odlišnou podobu). Ještě před začátkem jeho uplatňování sjednávaly „spravedlnost“ ozbrojené formace.

První TNK byla jmenována 14. března 1946, tedy pět měsíců po vydání zmíněného dekretu. Členové byli zvoleni na základě politické příslušnosti a represe ze strany okupačního režimu. Vybrané osoby působily ve správních institucích (ONV, MNV), jejich postavení mohlo být zárukou „národní spolehlivosti“, která v pohraničních oblastech byla značně problematickým jevem. První trestní nález vynesla 28. března 1946, poslední 3. května 1947.

Činnost TNK závisela na odvedené práci OVK, která podle prostudovaných materiálů obvinila z provinění proti *národní cti* 2 768 osob, přičemž u 457 z nich rozhodla o předání TNK. Dochovalo se pouze 128 trestních nálezů. Tento fakt může mít několik příčin – úmrtí či odsun obviněné osoby, změna rozhodnutí OVK a poslání jiné instituci, ztráta dokumentů při předávání mezi jednotlivými úřady. Netypickým jevem se stal vyšší počet stíhaných žen oproti mužům (63,7%), počet osob předaných TNK byl pro obě pohlaví téměř vyrovnaný, výrazný rozdíl zapříčinily případy odeslané okresním soudům po skončení platnosti retribučních orgánů. Ze 128 osob bylo potrestáno více žen, a to 55 (mužů 49).

V práci byly představeny nejčastější provinění řešená jabloneckou TNK. Jak vyplynulo z dochovaných spisů, převažovalo přihlášení k německé národnosti. V případě obviněných se často jednalo o osoby národnostně indiferentní. Protože se jednalo o materiály úřední povahy, které obsahovaly základní údaje o obviněných, práce se snažila vykreslit typologii obviněných (například z hlediska věku, národnosti, apod.). Lze předpokládat, že vyslychaní vypovídali tak, aby si neuškodili. Někteří upozorňovali na svou předválečnou politickou příslušnost, někdy se hájili pomocí válečným zajatcům, apod. Nebylo tedy cílem popsat, co se skutečně stalo v době tzv. zvýšeného

ohrožení republiky, ale nastínit způsob činnosti TNK. Jak se ukázalo, na tuto otázku archivní materiál příliš neodpovídá.

Z dokumentů vyplynulo, že neexistovaly podklady pro sjednocení trestů. Jednotlivé komise odlišně pohlížely na polehčující a přitěžující okolnosti. Nebylo neobvyklé, že za stejná provinění a podobné podmínky při spáchání „prohřešku“ padala různorodá rozhodnutí. Vliv na to mohly mít zážitky z nedávné okupace, subjektivní postoje členů komise, atd. O vnitřním fungování TNK archivní prameny téměř nic konkrétního nevypovídají, dá se z nich jen usuzovat.

Jistou snahu o spravedlivé potrestání viníků upřít nelze, ale negativním jevem retribučního soudnictví se stalo jeho zneužití v osobní i stranický prospěch, dotklo se osobností veřejně činných a politicky nevhodných. Problematickým rysem se stalo udavačství. Jednalo se o čin spáchaný pod vlivem msty, vášně, vědomého poškození, touhy po majetku, apod.

Jestliže případ nebyl řádně dořešen před TNK, získal jej příslušný okresní soud. Po vynesení odsuzujícího trestního nálezu, měl obviněný možnost podat odvolání. Jak archivní materiál ukázal, trestní odvolací komise získala rovněž případy, kdy někdo napadl vynesené rozhodnutí (samotní udavači, místní správní orgány). Stejně jako revizní řízení v roce 1948 i práce zmíněných institucí závisela na odvedené práci TNK. Častým jevem byly žádosti o doplnění důkazních materiálů. Následkem nového vyšetřování docházelo u těchto institucí k opačným rozhodnutím než před TNK, tedy zproštění obvinění. Vliv na to mohla mít časová tíseň během šetření OVK. Podle dochovaných materiálů prověřovala většinu z 2 768 případů od října 1946 a čas zpracování se krátil úměrně s blížícím se koncem platnosti retribučních dekretů. Kvantita měla přednost nad kvalitou.

Dokumenty ukázaly na několik dalších nedostatků v práci OVK, které měly vliv na rozhodnutí dalších institucí. Proto se nabízí otázka smysluplnosti činnosti první instance. Jak bylo napsáno výše, snahu o potrestání viníků opomenout nelze, ale vlivem zmíněných kroků se tato práce leckdy jeví zbytečná. Mimoto nepřipravenost ve vyšetřování mohla vést k řadě pochybení a nespravedlnosti v rozhodnutí TNK. S časovým odstupem se značně problematicky jeví nakládání s termíny národnost a státní příslušnost. Ve spisech často docházelo k jejich zaměňování. Kvůli tomuto pochybení se tzv. malý retribuční dekret na obviněné vůbec nemusel vztahovat.

Až porovnání několika TNK spolu s množstvím různých postupů a náhledů může vést k bližšímu nahlédnutí do fenoménu retribuční. Teprve pak bude možné lépe

pochopit činnost těchto komisí. Stěžejní část práce byla zaměřena na tzv. první retribuční období. Prostor pro další výzkum je ještě značný (analýza tzv. druhé retribuční období spolu se spisy postoupenými okresním soudům). Předložené výsledky jsou jen drobnou sondou v regionálních dějinách.

7. Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Archivní prameny:

- Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou

fond: Okresní národní výbor Jablonec nad Nisou

Internetové zdroje:

- *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé* (1945, částka 9) [citováno 15.9. 2011]

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1945/sb09-45.pdf>

- *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé* (1945, částka 57) [citováno 15.9. 2011]

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1945/sb57-45.pdf>

Soudobý tisk:

- *Jablonecká pravda*, ročník 1945
- *Stráž severu*, ročník 1945 – 1947

Současný tisk:

- HUJEROVÁ, Kateřina: *Představujeme partnerské město Kaufbeuren*, in: Jablonecký měsíčník: radniční zpravodaj pro občany města Jablonec nad Nisou, listopad/2009, s. II
- KAŠPAR, Jan: *Jablonečtí starostové. Z minulosti města*, in: Jablonecký měsíčník: radniční zpravodaj pro občany města Jablonec nad Nisou, listopad/2006, s. 15
- LNĚNIČKOVÁ, Andrea – CHROBÁK, Jakub: *Malý dekret*, in: Tvar, 20/1999, s. 5
- VOSTŘÁK, Václav: *Jablonec nad Nisou v letech 1945 - 1946*, in: Jablonecký měsíčník: radniční zpravodaj pro občany města Jablonec nad Nisou, prosinec/2006, s. 20

Vydané prameny:

- JECH, Karel – KAPLAN, Karel (edd.): *Dekrety prezidenta republiky 1940 - 1945. Dokumenty*, Brno – Praha: Doplněk – Ústav pro soudobé dějiny, 2002
- MATOUŠKOVÁ, Markéta (ed.): *Benešovy dekrety I., II.*, Praha: Adonai, 2002

Literatura

- ARBURG, Adrian – STANĚK, Tomáš (edd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů, díl II., svazek 3, Akty hromadného násilí v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Středokluky: Zdeněk Susa, 2010
- ARBURG, Adrian – STANĚK, Tomáš (edd.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů, díl II., svazek 1, Duben – srpen/září 1945: „Divoký odsun“ a počátky osídlování*, Středokluky: Zdeněk Susa, 2011
- BLAIVE, Muriel – MINK, Georges (edd.): *Benešovy dekrety. Budoucnost Evropy a vyrovnání se s minulostí*, Sborník příspěvků, Praha: CEFRES, 2003
- BORÁK, Mečislav: *Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945 - 1948)*, Šenov u Ostravy: Tilia, 1998
- BRANDES, Detlef: *Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938*, München: R. Oldenbourg, 2008
- BRÜGEL, Johann Wolfgang: *Češi a Němci 1939 – 1946*, Praha: Academia, 2008
- BRÜGEL, Johann Wolfgang: *Češi a Němci: 1918 – 1938*, Praha 2006
- COUDENHOVE – KALERGI, Barbara – RATHKOLB, Oliver (edd.): *Die Beneš – Dekrete*, Sborník příspěvků, Wien: Czernin, 2002
- FROMMER, Benjamin: *Národní očista. Retribuce v poválečném Československu*, Praha: Academia, 2010
- HAMPLOVÁ, Zuzana: *Trestní nalézací komise Nymburk*, Bakalářská práce TUL, Liberec 2011
- HAVLÍČKOVÁ, Petra: *Tábory na Jablonecku 1945 – 1947*, Bakalářská práce Masarykova univerzita, Brno 2006
- JIŘÍK, Václav: *Nedaleko od Norimberku. Z dějin retribučních soudů v západních Čechách*, Cheb: Svět křídel, 2000
- JUDT, Tony: *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*, Praha 2008
- JUST, Vladimír: *Věc: Vlasta Burian. Rehabilitace krále komiků*, Praha: Rozmluvy, 1991
- KÁBRT, Jan a kol.: *Latinsko/český slovník*, Praha: Leda, 2000

- KAŠPAR, Jan: *Jablonec nad Nisou. Stručný průvodce sedmi stoletími města*, Jablonec nad Nisou: Městský úřad v Jablonci nad Nisou, SOkA v Jablonci nad Nisou, Městská galerie MY v Jablonci nad Nisou, 2006
- KMOCH, Pavel – LOZOVIUKOVÁ, Kateřina: *Pomsta, nebo spravedlnost? Trestní nalézací komise v českých zemích*, in.: *Fontes Nissae*, č. 12/2011, s. 185 – 204
- KMOCH, Pavel: *„Malá retribuce“ v českých zemích a trestní nalézací komise v Benešově u Prahy*, Diplomová práce TUL, Liberec 2011
- KOČOVÁ, Kateřina – KUČERA, Jaroslav: *„Sie richten statt unser und deshalb richten Sie hart“ Die Abrechnung mit deutschen Kriegsverbrechern in der Tschechoslowakei*, in: *Transnationale Vergangenheitspolitik. Der Umgang mit deutschen Kriegsverbrechern in Europa nach dem Zweiten Weltkrieg*, hg. v. Norbert Frei, Göttingen 2006, s. 438 – 473
- KOČOVÁ, Kateřina: *Činnost mimořádných lidových soudů. MLS Česká Lípa, Liberec a Litoměřice*, Disertační práce Fakulta humanitních studií Hradec Králové, Hradec Králové 2006
- KOČOVÁ, Kateřina: *Druhá retribuce. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948*, in: *Soudobé dějiny*, ročník XII/2005, s. 586 – 625
- KOČOVÁ, Kateřina: *Mimořádný lidový soud v Liberci a firma Johann Wolfgang Liebig a Comp.*, in.: *Fontes Nissae*, č. 6/2005, s. 86 – 115
- KOUTEK, Ondřej: *Prokop Drtina. Osud československého demokrata*, Praha: Vyšehrad – Ústav pro studium totalitních režimů, 2011
- KUKLÍK, Jan a kol.: *Vývoj československého práva 1945 - 1989*, Praha: Linde, 2009
- KUKLÍK, Jan: *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“. Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945*, Praha: Linde, 2002
- KURAL, Václav – RADVANOVSKÝ, Zdeněk a kol.: *„Sudety“ pod hákovým křížem*, Ústí nad Labem: albis international, 2002
- KVAČEK, Robert – TOMÁŠEK, Dušan: *Obžalována je vláda*, Praha: Themis, 1999
- LOUDA, Jiří: *Trestní nalézací komise Turnov*, Bakalářská práce TUL, Liberec 2011
- LOZOVIUKOVÁ, Kateřina – KMOCH, Pavel: *Zakázaná láska. Trestní postih milostných vztahů v letech 1935 – 1948*, in: *Žena jako subjekt a objekt dějepisného vyučování (Genderová tematika ve výuce dějepisu)*, UJEP: Ústí nad Labem, 2010
- MALÝ, Karel – SOUKUP, Ladislav (edd.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 - 1989*, Praha: Karolinum, 2004

- MANDLER, Emanuel: *Benešovy dekrety. Proč vznikly a co jsou*, Praha: Libri, 2002
- MIKŠOVSKÁ, Barbora: *Trestná nalézací komise Poděbrady*, Bakalářská práce TUL, Liberec 2011
- NĚMEČEK, Jan a kol.: *Cesta k dekretům a odsunu Němců. Datová příručka*, Praha: Littera Bohemica, 2002
- PÁNEK, Jaroslav – TŮMA, Oldřich: *Dějiny českých zemí*, Praha: Karolinum, 2008
- PAVLÍČKOVÁ, Jana: *Soužití Čechů a Němců v Jabloneckém okrese v letech 1938 a 1939*, Bakalářská práce Masarykova univerzita, Brno 2008
- PEJČOCH, Ivo – PLACHÝ, Jiří a kol.: *Okupace, kolaborace, retribuice*, Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2010.
- *Poválečná justice a národní podoby antisemitismu. Postih provinění vůči Židům před soudy a komisemi ONV v Českých zemích v letech 1945 – 1948 a v některých zemích střední Evropy*, Sborník příspěvků, Praha – Opava, 2002
- *Retribuce v ČSR a národní podoby antisemitismu. Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945–1948*. Sborník příspěvků. Praha – Opava 2002
- ROKOSKÝ, Jaroslav: *Rudolf Beran a jeho doba. Vzestup a pád agrární strany*, Praha: Vyšehrad – Ústav pro studium totalitních režimů, 2011
- RYBÁŘ, Václav: *Trestní a nalézací komise v Liberci v letech 1945 – 1948*, Bakalářská práce TUL, Liberec 2009
- SPIRIT, Michal: *Tzv. Benešovy dekrety. Předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*, Praha: Oeconomica, 2004
- STANĚK, Tomáš: *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945*, Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996
- STANĚK, Tomáš: *Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 2005
- STANĚK, Tomáš: *Retribuční vězni v českých zemích 1945 - 1955*, Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea, 2002
- STANĚK, Tomáš: *Tábory v českých zemích 1945-1948*, Šenov u Ostravy: Tilia, 1996
- TSCHOCHOHEIOVÁ, Iva: *Čeněk Ježek. Causa prominentního protektorátního novináře před Národním soudem*, Diplomová práce, Brno 2008

- ZIMMERMANN, Volker: *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938 – 1945)*, Praha: Prostor – Argo, 2001

Online zdroje

- <http://www.neugablonz.info/> [citováno 15.12. 2010]
- http://www.kaufbeuren.de/desktopdefault.aspx/tabid-141/136_read-124/ [citováno 15.12. 2010]

8. Seznam příloh

Příloha č. 1: Dekret prezidenta republiky č. 16 ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech

Příloha č. 2: Dekret prezidenta republiky č. 17 ze dne 19. června 1945 o Národním soudu

Příloha č. 3: Dekret prezidenta republiky č. 138 ze dne 27. října 1945 o trestání některých provinění proti národní cti

Příloha č. 4: Předsedové a členové TNK v Jablonci nad Nisou

Příloha č. 5: Ukázka výslechového protokolu OVK

Příloha č. 6: Ukázka trestního nálezu TNK

Příloha č. 7: Seznam obžalovaných před TNK v Jablonci nad Nisou od 28. března 1946 do 3. května 1947

Dekret presidenta republiky ze dne 19. června 1945

o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech

O přísnou spravedlnost volají neslýchané zločiny, kterých se dopustili nacisté a jejich zrádní spolupíníci na Československu. Porobení vlasti, vraždění, zotročování, loupení a ponižování, jehož obětí byl československý lid, a všechna ta stupňovaná zvěrstva, kterým bohužel pomáhali anebo asistovali i zpronevěřivší se občané českoslovenští, z nichž někteří zneužili při tom i vysokých úřadů, mandátů nebo hodností, musí dojít zaslouženého trestu, bez průtahy, aby nacistické a fašistické zlo bylo vyvráceno z kořene. Proto ustanovují k návrhu vlády takto:

Hlava I

Zločiny proti státu

§ 1

Kdo se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) dopustil na území republiky nebo mimo ně některého z těchto zločinů podle zákona na ochranu republiky ze dne 19. března 1923, č. 50 Sb.: úkladů o republiku (§ 1), trestá se smrtí; kdo se dopustil přípravy úkladů (§ 2), ohrožení bezpečnosti republiky (§ 3), prorady (§ 4, č. 1), zrady státního tajemství (§ 5, č. 1), vojenské zrady (§ 6, č. 1, 2 a 3) a násilí proti ústavním činitelům (§ 10, č. 1), trestá se těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí a za okolností zvláště přitěžujících smrtí.

§ 2

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) byl členem organizací: Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei (S. S.) nebo Rodobrany, nebo Szabadcsapatok, nebo jiných zde nejmenovaných organizací podobné povahy, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 3

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) propagoval nebo podporoval fašistické nebo nacistické hnutí, nebo kdo v oné době tiskem, rozhlasem, filmem nebo divadlem, nebo na veřejném shromáždění schvaloval nebo obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky nebo jednotlivé nezákonné činy okupačních velitelství a úřadů a orgánů jim podřízených, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let, spáchal-li však takový zločin v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní nebo státní vědomí československého lidu, zejména československé mládeže, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí, nebo smrtí.

(2) Kdo v téže době byl činovníkem nebo velitelem v organizacích Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP) nebo Sudetendeutsche Partei (SdP) nebo Vlajka, Hlinkova nebo Svatoplukova Garda, nebo v jiných fašistických organizacích podobné povahy, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let.

§ 4

Československý občan, který v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) v zahraničí rozvracel hnutí, směřující k osvobození republiky Československé v její předmnichovské ústavě a jednotnosti, anebo jinak vědomě poškozoval zájmy republiky Československé, zejména kdo ohrožoval bezpečnost občanů, pracujících pro osvobození republiky doma, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, těžkým žalářem od pěti do dvaceti let. Zločiny proti osobám.

§ 5

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) dopustil se ve službách, nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací, či členů, těchto zločinů:

- a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí loupeží lidí (§ 90), veřejného násilí nakládáním s člověkem jako s otrokem (§ 95), vraždy (§ § 134 až 137), zabití (§ § 140 a 141) a těžkého poškození na těle (§ 156),
- b) podle trestního zákona zák. č. V/1878 zločinu vraždy (§ 278), úmyslného zabití (§ 279), těžkého ublížení na těle s následky smrtelnými (§ § 306 a 307) a loupeže dětí (§ 317), trestá se smrtí.

(2) Kdo v téže době, za týchž okolností a za týmž účelem se dopustil těchto zločinů:

- a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí neoprávněným omezováním osobní svobody člověka (§ 93), veřejného násilí vydíráním (§ 98), veřejného násilí nebezpečným vyhrožováním (§ 99) a těžkého poškození na těle (§ § 152 a 155),
- b) podle trestního zákona zák. č. V/1878 zločinu bezprávného omezování osobní svobody člověka (§ § 323, 324 a 325), těžkého ublížení na těle (- 301) a vydírání (§ § 350 a 353), trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let.

§ 6

(1) Kdo v téže době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) nařídil ve prospěch válečného úsilí Německa nebo jeho spojenců nucenou nebo povinnou práci, a ten kdo při vydání a výkonu takového nařízení spolupůsobil, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let.

(2) Byl-li však takovým nařízením obyvatel republiky donucen pracovat v cizině, nebo za okolností, nebo na místech jeho životu nebo zdraví nebezpečných, trestá se viník bez ohledu na účel práce těžkým žalářem od deseti do dvaceti let.

§ 7

(1) Kdo sám nebo v součinnosti s jinými v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů zavinil ztrátu svobody obyvatele republiky bez jiných následků, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let. Způsobil-li viník takto ztrátu svobody většího počtu obyvatel republiky, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí, za okolností pak zvláště přitěžujících trest smrti.

(2) Kdo v téže době, za týchž okolností, za týmž účelem a týmž způsobem způsobil obyvatele republiky těžké ublížení na těle bez těžkých následků (odst. 3), trestá se za zločin těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících žalářem od dvaceti let až na doživotí. Byl-li však takto postižen větší počet osob, může soud uložit trest smrti.

(3) Kdo v téže době a za týchž okolností, za týmž účelem a týmž způsobem způsobil soudním usnesením, rozsudkem, nařízením, nebo správním rozhodnutím jakéhokoliv druhu, výkonem rozsudku, nařízení, nebo správního rozhodnutí, nebo jinak smrt obyvatele republiky, těžké ublížení na těle obyvatele republiky s následky označenými v § 156 trest. zák. č. 117/1852 ř. z. a v § § 306, 307 trest. zák. č. V/1878, nebo jeho deportaci, trestá se za zločin smrti.

Zločiny proti majetku

§ 8

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) se dopustil ve službách, nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí zlomyslným poškozením cizího majetku (§ 85) s následky podle § 86, odst. 2 žhářství (§ 166) za okolností a s následky podle - 167, písm. a) loupeže (§ 190) za okolností a s následky podle § 195,

b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu žhářství (§ 424), loupeže (§ § 344 a 345), za okolností a s následky podle § 349, odst. 1, bod 2 a odst. 2, trestá se smrtí.

(2) Kdo v téže době a za týchž okolností a za týmž účelem se dopustil těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí násilným vpadnutím do cizího nemovitého statku (§ /83/, veřejného násilí zlomyslným poškozením cizího majetku (§ § 85, 86, odst. 1), žhářství (§ 166) za

okolností a s následky podle § 167, písm. b) až g), krádeže (§ § 171 až 180), zpronevěry (§ § 181 až 183), podílnictví na krádeži nebo zpronevěře (§ § 185 a 186), loupeže (§ 190) za okolností a s následky podle § § 191 až 194, podílnictví na loupeži (§ 196), podvodu (§ § 197 až 201, 203),

b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu porušení domácnosti soukromými osobami (§ § 330 a 331), přečinu poškození cizího majetku (§- 418 a 420), který se za okolností odst. 1 tohoto paragrafu kvalifikuje jako zločin, žhářství (§ § 422 a 423), krádeže (§ § 333 až 341), nakolik čin není trestný podle odst. 1, písm. b) tohoto paragrafu, podílnictví (- 370), podvodu (§ 379 ve znění § 50 trestní novely), za okolností podle - 383, odst. 2 s výjimkou § 382, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 9

Kdo sám, nebo v součinnosti s jiným v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů způsobil soudním usnesením, rozsudkem, nařízením, nebo správním rozhodnutím jakéhokoli druhu, nebo výkonem rozsudku, nařízení nebo správního rozhodnutí, že Československému státu nebo právnické či fyzické osobě bylo proti zákonu republiky odňato jich jmění zcela nebo zčásti, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 10

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) zneužil tísně, způsobené národní, politickou či rasovou persekucí, aby se obohatil na úkor státu, právnické či fyzické osoby, trestá se nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let.

Udavačství

§ 11

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky ve službách nebo v zájmu nepřítelů, nebo využívaje situace přivoděné nepřátelskou okupací jiného pro nějakou skutečnou nebo vymyšlenou činnost udal, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let. Zavínil-li však udavač svým udáním ztrátu svobody československého občana, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let. Mělo-li udání za přímý nebo nepřímý následek ztrátu svobody většího počtu lidí nebo těžkou újmu na zdraví, trestá se doživotním žalářem, mělo-li za následek něčí smrt, trestá se smrtí. Všeobecná ustanovení.

§ 12

Podle tohoto dekretu bude potrestán i cizinec, jenž se dopustil zločinu, uvedeného v § 1, nebo některého ze zločinů, uvedených v § § 4 až 9 v cizině, dopustil-li se jich na československém státním občanu nebo na československém veřejném nebo soukromém majetku.

§ 13

(1) Jednání trestné podle tohoto dekretu není ospravedlněno tím, že je nařizovaly nebo dovolovaly předpisy jiného práva než československého, nebo orgány, zřízené jinou státní mocí než československou, aniž jest omluveno tím, že pachatel takové neplatné předpisy za ospravedlněné považoval.

(2) Také neospravedlňuje pachatele, že konal svoji služební povinnost, jednal-li s obzvláštní horlivostí, překročuje tak ve značné míře normální rámec svých povinností, nebo byl-li činný v úmyslu napomáhat válečnému úsilí Němců (jejich spojenců), poškodit či mařit válečné úsilí Československa (jeho spojenců), nebo jednal-li z jiné zřejmě zavržitelné pohnutky.

(3) Neodolatelné donucení rozkazem představeného nezprošťuje viny nikoho, kdo se dobrovolně stal členem organizací, jejichž členství ukládalo vykonat každý, i zločinný rozkaz.

§ 14

Odsoudil-li soud pro zločin v tomto dekretu uvedený a neupustí-li od trestu (§ 16, odst. 2), vysloví zároveň:

- a) že odsouzený pozbývá na určitou dobu, nebo navždy občanské cti (§ 15);
- b) že odsouzený část trestu na svobodě nebo celý trest odpyká ve zvláštních nucených pracovních oddílech, které se zřídí zvláštním zákonem;
- c) že celé jeho jmění nebo část jeho jmění propadá ve prospěch státu.

§ 15

Pozbytí občanské cti [§ 14, písm. a)] znamená:

1. trvalou ztrátu vyznamenání, řádů a čestných odznaků, veřejných služeb, hodností a funkcí, akademických hodností, jakož i ztrátu odpočivných a zaopatřovacích požitků, platů z milosti a všelikých jiných platů z peněz veřejných;

2. u poddůstojníků degradaci a u důstojníků kasaci;

3. ztrátu způsobilosti k nabytí, výkonu a opětovnému nabytí práv, uvedených pod číslem 1 a 2 a práv ztracenými hodnostmi podmíněných;

4. ztrátu práva voliti a volen nebo povolán býti k veřejné funkci, nebo hlasovati ve věcech veřejných;

5. ztrátu způsobilosti zastávati funkce ve sdruženích (spolcích nebo jiných útvarech podobných);

6.ztrátu způsobilosti býti vlastníkem, vydavatelem nebo redaktorem, nebo jakkoliv spolupůsobiti při vydávání, redakci periodického tiskopisu, jakož i nakládati, vydávati a uveřejňovati tiskopisy neperiodické;

7.ztrátu způsobilosti konati veřejné přednášky nebo projevy;

8.ztrátu způsobilosti k práci ve výchovných nebo uměleckých institucích nebo podnicích;

9.ztrátu způsobilosti býti zaměstnavatelem nebo spoluzaměstnavatelem;

10.ztrátu způsobilosti provozovati svobodné zaměstnání;

11.ztrátu způsobilosti býti členem představenstva (správní rady) společností a společenstev;

12.ztrátu způsobilosti býti vedoucím úředníkem v podniku soukromém. Kdo přestoupí zákazy v tomto paragrafu obsažené, bude potrestán řádným soudem pro přestupek vězením od jednoho týdne do tří měsíců.

§ 16

(1) Trest na svobodě nelze snížit pod dolní hranici sazby a zaměnit jeho způsob za mírnější.

(2) Soud může snížit trest i pod dolní hranici sazby a zaměnit jeho způsob za mírnější, v případech pak zvláštního zřetele hodných v odsuzujícím výroku upustiti od potrestání, je-li obecně známo, nebo lze-li bez průtahů prokázati, že obžalovaný jednal s úmyslem prospěti českému nebo slovenskému národu nebo Československé republice či jejím spojencům nebo jinému obecnému zájmu, nebo že se pozdější svou činností zasloužil o osvobození republiky z nepřátelské moci, nebo o nápravu, nebo o zmenšení zla nepřitelem způsobeného a že po svém obrácení na cestě povinnosti už vytrval. Tohoto ustanovení však nelze použít, převyšuje-li škoda pachatelem zaviněná neúměrně obecný prospěch jím sledovaný.

§ 17

Zločiny trestné podle tohoto dekretu a výkon trestu se nepromlčují.

§ 18

Dobou zvýšeného ohrožení republiky rozumí se doba od 21. května 1938 do dne, který bude určen vládním nařízením.

§ 19

Zločiny trestné podle tohoto dekretu bud'tež pokládány vždy za zvlášť zavržitelné ve smyslu § 1, odst. 1 zákona o státním vězení ze dne 16. července 1931, č. 123 Sb.

§ 20

Nadržováním zločinům, trestným podle tohoto dekretu trestá se podle platných trestních zákonů s těmito změnami:

1.u zločinu proti státu trestá se nadržování stejně jako tyto zločiny;

2.u týchž zločinů je i nadržování ukrýváním osob blízkých (§ 39, č. 4 zák. č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky) trestné jako zločin a trestá se těžkým žalářem od jednoho roku do deseti let, ukládá-li však na zločin sám tento dekret trest smrti, těžkým žalářem od pěti do dvaceti let;

3.u ostatních zločinů trestá se nadržování těžkým žalářem

a) od deseti do dvacet let, ukládá-li na zločin sám tento dekret trest smrti, nebo těžkého žaláře v trvání více než dvaceti let,

b) od jednoho roku do deseti let, ukládá-li na zločin sám tento dekret trest nižší. b) od jednoho roku do deseti let, ukládá-li na zločin sám tento dekret trest nižší.

Hlava II

Mimořádné lidové soudy

§ 21

(1) Mimořádným lidovým soudům přísluší souditi všechny zločiny trestné podle tohoto dekretu, odpovídají-li za ně trestně jako pachatelé, spolupachatelé, spoluviníci účastníci nebo nadržovatelé, spoluviníci, účastníci nebo nadržovatelé, osoby uvedené v § 2 a § 3, odst. 2; odpovídají-li za ně trestně osoby jiné, soudí je mimořádné lidové soudy tehdy, navrhne-li jejich stíhání před nimi veřejný žalobce (§ 24).

(2) Místní příslušnost mimořádných lidových soudů se určuje předpisy trestních řádů, platných na území republiky.

Složení a sídlo mimořádných soudů

§ 22

(1) Mimořádný lidový soud vykonává svou pravomoc v pětičlenných senátech, složených z předsedy, jímž musí býti soudce z povolání (občanský nebo vojenský soudce), a ze čtyř soudců z lidu.

(2) Přednosty mimořádných lidových soudů, jejich náměstky a soudce z povolání (odst. 1) jmenuje prezident republiky k návrhu vlády ze seznamu osob, pořízených za tím účelem okresními národními výbory. Z jiných seznamů okresními národními výbory pořízených jmenuje vláda soudce z lidu.

(3) Přednostovi mimořádného lidového soudu nebo jeho náměstkovi náleží, aby z osob, jmenovaných v odst. 2, sestavil potřebný počet senátů s náhradníky.

(4) Mimořádné lidové soudy s zřídí v sídlech krajských soudů, každý senát mimořádného lidového soudu může však zasedati, ukáže-li se toho potřeba, v kterémkoli místě soudního obvodu. Vykonavatele hrdelních trestů s potřebným počtem pomocníků ustanoví místní národní výbor v sídle krajského soudu.

(5) Vládním nařízením bude ustanoveno, jaký slib budou soudcové z lidu skládati a jaká náhrada výloh a ušlého zisku jim přísluší.

§ 23

Při hlasování hlasují nejprve soudcové z lidu, a to starší před mladšími.

Veřejný žalobce

§ 24

(1) Veřejné žalobce mimořádných lidových soudů jmenuje vláda nebo z jejího pověření ministr spravedlnosti pro určité údobí, pro určité případy, nebo pro celou dobu činnosti soudu z prokurátorů nebo z jiných osob, které dosáhly doktorátu práv nebo složily tři státní zkoušky právnické, nejméně však státní zkoušku judičiální, pokud budou v seznamech, pořízených za tím účelem okresními národními výbory.

(2) Veřejní žalobci u mimořádných lidových soudů jsou podřízeni ministru spravedlnosti.

Řízení před mimořádnými lidovými soudy

§ 25

(1) Pro řízení před mimořádnými soudy lidovými platí zásady řízení před soudy stannými, a to v úpravě, provedené v § § 26 až 31 tohoto dekretu. Tam, kde dekret odkazuje na předpisy řízení řádného, jsou míněny předpisy platného trestního řádu.

(2) Byl-li obžalovaný rozsudkem mimořádného lidového soudu osvobozen, nevylučuje se tím jeho stíhání před příslušným soudem řádným, případně před soudem státním podle zákona č. 68/1935 Sb. nebo před krajským soudem příslušným pro souzení vojenské zrady podle zákona č. 130/1936 Sb. a vl. nař. č. 238/1937 Sb. Tento soud posoudí věc znova řízením řádným, při čemž platí hmotně právní ustanovení tohoto dekretu (§ § 1 až 20), stejně jako když osoba provinilá hned předem byla pohnána před soud řádný (§ 21). Návrh, aby se takto proti obžalovanému postupovalo, musí však býti podán nejpozději do tří měsíců ode dne osvobozujícího rozsudku.

§ 26

(1) Řízení před mimořádným lidovým soudem zahajuje se k návrhu veřejného žalobce (§ 24). Těhotné ženy nebud'ěž poháněny před mimořádným lidovým soudem, dokud tento jejich stav trvá.

(2) Celé řízení proti jednotlivému obžalovanému koná se, pokud možno, bez přerušení, od počátku až do konce před mimořádným lidovým soudem. Řízení proti

jednotlivému obžalovanému nesmí trvati déle než tři dny. Tato lhůta se počítá od okamžiku, kdy byl obžalovaný před soud postaven.

(3) Nedospěje-li lidový soud v třídenní lhůtě k rozsudku, postoupí věc příslušnému soudu řádnému (§ 23, odst. 2). V tomto případě rozhodne také, zda se má obžalovaný ponechat ve vazbě.

(4) Jestliže se obžalovaný nedostavil anebo nemůže dostaviti k soudu z jakýchkoli důvodů, může veřejný žalobce navrhnouti, aby se hlavní přelíčení konalo v nepřítomnosti obžalovaného. V takovém případě musí soud zřídit obhájce z úřední moci.

§ 27

Řízení před mimořádným lidovým soudem je ústní a veřejné. Obžalovaný má právo zvoliti si sám obhájce nebo požádati soud, aby mu zřídil obhájce, je-li nemajetný. Nepoužije-li obžalovaný svého práva, zřídí mu soud obhájce z moci úřední. Jak obžalovaný, tak soud mohou obhajobou pověřiti i osobu, nezapsanou v seznamu obhájců, která dosáhla doktorátu práv nebo složila tři státní zkoušky právnické, nejméně však státní zkoušku judičiální.

§ 28

(1) Hlavní přelíčení před mimořádným lidovým soudem zahajuje se po vyvolání věci a zjištění generalíí výkladem veřejného žalobce, které skutky jsou obžalovanému kladeny za vinu. Výslech obžalovaného a provádění důkazů řídí se obecně předpisy trestního řízení. Protokoly o výsledcích spoluviníků a svědků a dobrá zdání znalců mohou se čísti vždy, když předseda senátu považuje jejich čtení za účelné.

(2) Řízení se zpravidla omezí na čin nebo činy, pro které byl obviněný před mimořádným soudem lidový pohnán. Na činy, které nejsou trestné podle tohoto dekretu, nemá tudíž býti brán zřetel. Budou-li stíhány později v řízení před mimořádným soudem lidovým, nebo před soudem řádným, případně státním, nebo před krajským soudem, příslušným pro souzení vojenské zrady, budiž při výměře trestu vzat zřetel na trest na svobodě mimořádným lidovým soudem již uložený.

(3) Řízení před mimořádným lidovým soudem nesmí býti zdržováno zjišťováním nároků na náhradu škody trestným činem způsobené.

(4) Zjištění spoluviníků nebudiž sice opomenuto, avšak vynesení a výkon rozsudku se tím nemá oddalovat.

(5) Po ukončení průvodního řízení zhodnotí veřejný žalobce jeho výsledky a podá svůj konečný návrh. Na to udělí předseda slovo obžalovanému a jeho obhájci k přednesení obhajoby. Odpoví-li veřejný žalobce na její vývody, mají obžalovaný a jeho obhájce právo na poslední slovo.

§ 29

(1) Poté usnese se soud v neveřejné poradě na rozsudku, řídě se přitom příslušnými předpisy o řízení řádném, pokud tento dekret neustanovuje jinak.

(2) Opírá-li se výrok o vině u zločinu, na který tento dekret ukládá trest smrti, toliko o tři hlasy anebo dospěl-li soud k názoru, že byly zjištěny takové okolnosti, že by trest smrti byl nepřiměřeně přísný, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí a za předpokladů, označených v § 16, odst. 2, užití i tohoto ustanovení.

(3) Rozsudek budiž ihned vyhlášen ve veřejném zasedání soudu.

§ 30

O řízení před mimořádným lidovým soudem sepíše se zápis podle předpisů o řízení řádném. Tento zápis podepíší všichni členové senátu a zapisovatel.

§ 31

(1) proti rozsudku mimořádných lidových soudů není opravných prostředků. Žádost o milost kýmkoliv podaná nemá odkladného účinku.

(2) Trest smrti se vykoná zpravidla do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Na výslovnou prosbu odsouzeného může být lhůta prodloužena o další hodinu. Konalo-li se řízení v nepřítomnosti obžalovaného, provede se rozsudek smrti do 24 hodin po dopadení odsouzeného.

(3) Mimořádný lidový soud může také rozhodnouti, že trest smrti se vykoná veřejně. Učiní tak zejména, když surový způsob, jímž byl zločin spáchán, nebo zvrhlá povaha pachatele, počet jeho zločinů nebo jeho postavení mluví pro veřejný výkon rozsudku. V tomto případě může soud, aby se zajistila veřejnost výkonu trestu, lhůtu dvou hodin prodloužit, ne však nad 24 hodin.

Ustanovení přechodná a závěrečná

§ 32

(1) Ustanovení zákona ze dne 3. května 1934, č. 91 Sb., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech, pro zločiny trestné podle tohoto zákona neplatí.

(2) Ustanovení zákona ze dne 11. března 1931, č. 48 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, zůstávají v platnosti.

§ 33

Účinnost tohoto dekretu se stanoví ode dne vyhlášení na dobu jednoho roku, leč by jej příslušné zákonodárné instituce změnily nebo doplnily, anebo dobu jeho účinnosti zkrátily nebo prodloužily.

§ 34

Provedením tohoto dekretu se pověřují všichni členové vlády.

Dekret presidenta republiky ze dne 19. června 1945

o Národním soudu.

K návrhu vlády ustanovují:

(1) V Praze se zřizuje Národní soud.

(2) Národní soud funguje jednak jako soud trestní, jednak jako soud čestný.

§ 2

Dopustili-li se činů trestných podle dekretu presidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech (v dalším retribuční dekret), státní president t. zv. protektorátu, členové t. zv. protektorátních vlád, členové ústředního vedení Vlajky, členové kuratoria pro výchovu mládeže, členové výboru a činovníci České ligy proti bolševismu, vedoucí činovníci Národní odborové ústředny zaměstnanců a Svazu zemědělství a lesnictví, novináři, kteří propagačně sloužili vládě vetřelců v denním tisku, nebo vůbec osoby, které byly vedoucím postavením v životě politickém, vysokým úřadem, vysokou funkcí velitelskou nebo význačným místem v životě hospodářském vázány být svým spoluobčanům vlasteneckým vzorem, budou souzeni Národním soudem jakožto soudem trestním.

§ 3

Národní soud je vázán hmotněprávními předpisy retribučního dekretu.

§ 4

Osoby označené v § 2 budou souzeny Národním soudem jako soudem čestným, i když se nedopustily činů trestných, ale nechovaly-li se po 21. květnu 1938 jak se slušelo na věrné a statečné občany československé.

§ 5

(1) Kdo bude uznán vinným podle předcházejícího paragrafu, bude výrokem Národního soudu zbaven aktivního a pasivního volebního práva do veřejných zastupitelstev, dále práva svolávat veřejná shromáždění a zúčastniti se jich, organizovat se v politických spolecích a organizacích, vydávat politické časopisy nebo jiné politické publikace, je redigovat neb do nich psát.

(2) Přestoupení některého z těchto zákazů trestá se řádným soudem jako přestupek vězením od tří do šesti měsíců.

§ 6

(1) Národní soud rozhoduje v sedmičlenných senátech, které sestavuje předseda Národního soudu.

(2) Předseda Národního soudu, jeho dva náměstkové, jakož i předsedové senátů musí být soudcové z povolání. Jmenuje je prezident republiky k návrhu vlády. Předsedící senátů pro Národní soud jmenuje vláda k návrhu ministra spravedlnosti ze seznamů pořízených zemskými národními výbory. Předsedícími Národního soudu buďte osvědčení vlastenci, zejména také osoby, které se zasloužily v zahraničním nebo domácím odboji, nebo které byly obětí nepřátelské persekuce či zrady.

§ 7

(1) K návrhu ministra spravedlnosti určí vláda z řad osob práva znalých u Národního soudu veřejného žalobce (národního prokurátora), s potřebným počtem jeho náměstků.

(2) Národní prokurátor určuje, kdo z osob uvedených v § 2 nebo § 4 má být souzen Národním soudem, a pro jaké zločiny nebo činy. Tímto určením se ruší příslušnost mimořádných lidových soudů i soudů řádných.

§ 8

(1) Pro řízení před Národním soudem platí obecná ustanovení trestního řádu, pokud tento dekret neustanovuje jinak.

(2) Řízení proti viníkům ve smyslu tohoto dekretu budiž zahájeno neprodleně a budiž v něm postupováno co možno urychleně.

(3) Vyšetřování se nekoná. Vyhledávání buď omezeno na skutečnosti zásadní důležitosti. Provádí je národní prokurátor, který může požádat soudy a bezpečnostní úřady o provedení jednotlivých úkonů.

(4) Po skončeném vyhledávání podá národní prokurátor písemnou obžalobu pro trestné činy, případně písemné obvinění ve smyslu § 4. Námitky proti tomu se nepřipouštějí.

(5) V obžalobě či obvinění musí být označena také skutečnost, která je podkladem obžaloby či obvinění.

§ 9

O vazbě obžalovaného v případě obžaloby ve smyslu § 2 rozhoduje národní prokurátor, řídě se při tom předpisy § § 175 a 180 trestního řádu.

§ 10

(1) Obžalovaný má právo zvolit si obhájce nebo požádat soud, aby mu zřídil obhájce, je-li nemajetný. Nepoužije-li obžalovaný svého práva, zřídí mu soud obhájce z úřední moci.

(2) Obhájcem může být toliko osoba, jež dosáhla doktorátu práv neb aspoň složila tři státní zkoušky právnické, nejméně však státní zkoušku judičiální.

§ 11

(1) Obžaloba, případně obvinění doručí se obžalovanému přímo s obsílkou k hlavnímu přelíčení, jehož termín nebudiž stanoven dříve než za osm dní od doručení obsílky.

(2) Jestliže se obžalovaný nedostavil anebo nemůže dostavit k soudu z jakýchkoliv důvodů, může národní prokurátor navrhnouti, aby se hlavní přelíčení konalo v nepřítomnosti obžalovaného. V takovém případě musí soud zřídit obhájce z úřední moci.

§ 12

(1) Hlavní přelíčení před Národním soudem zahajuje se po vyvolání věci a zjištění generálií čtením obžalovacího spisu, případně obvinění (§ 8). Výslech obžalovaného a provádění důkazů řídí se předpisy obecného trestního řízení. Činnost soudů a stran buď omezena na skutečnosti, pro něž byl obžalovaný před Národní soud pohnán. Zjištění spoluvinníků nebudiž sice opominuto, avšak vynesení a výkon rozsudku se tím nemá oddalovat.

(2) Hlavní přelíčení před národním soudem jest veřejné a ústní. protokoly o výsleších spoluvinníků a svědků jakož i dobré zdání znalců mohou se čísti vždy, považuje-li to předseda senátu za účelné.

(3) Po ukončení průvodního řízení zhodnotí národní prokurátor jeho výsledky a podá konečný návrh. Předseda nato udělí slovo obžalovanému a jeho obhájci. Odpoví-li národní prokurátor na vývody obhajoby , má obžalovaný a jeho obhájce právo na poslední slovo.

§ 13

(1) Poté se soud v neveřejné poradě usnese na rozsudku, řídě se při tom příslušnými předpisy o obecném trestním řízení, pokud tento dekret neustanovuje jinak.

(2) Při hlasování hlasují nejprve přisedící, a to starší před mladšími.

(3) Neopírá-li se výrok o vině odsouzeného u zločinů, na něž je uložen trest smrti, alespoň o pět hlasů anebo dospěl-li soud k názoru, že pro zjištěné polehčující okolnosti by trest smrti byl nepřiměřeně přísný, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí, a za předpokladů uvedených v § 16, odst. 2 retribučního dekretu užít ustanovení v něm obsažených.

(4) Na to budiž rozsudek ihned vyhlášen ve veřejném zasedání soudu.

§ 14

O průběhu hlavního přelíčení se sepíše zápis podle předpisů o řádném řízení. Tento zápis podepíše všichni členové soudu a zapisovatel.

§ 15

Proti rozsudku Národního soudu není opravných prostředků.

§ 16

(1) Žádost o milost kýmkoliv podaná nemá odkladného účinku.

(2) Trest smrti se vykoná zpravidla do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Na výslovnou prosbu odsouzeného možno lhůtu prodloužit o další hodinu. Konalo-li se řízení v nepřítomnosti obžalovaného, provede se rozsudek smrti do 24 hodin po dopadení odsouzeného.

(3) Národní soud může rozhodnout, aby se trest smrti vykonal veřejně. učiní tak zejména, když surový způsob, jímž byl zločin spáchán, nebo jeho postavení veřejného výkonu rozsudku si žádá. V tomto případě může soud, aby se veřejnost výkonu trestu zajistila, lhůtu dvou hodin prodloužit, ne však na více než na 24 hodiny.

§ 17

Ustanovení zákona o ukládání trestu smrti a doživotních trestech č. 91/1934 Sb. neplatí při odsouzení podle tohoto dekretu.

§ 18

Účinnost tohoto dekretu se stanoví ode dne vyhlášení na dobu jednoho roku, leč by jej příslušné zákonodárné instituce změnily či doplnily, anebo dobu jeho účinnosti zkrátily či prodloužily.

§ 19

Provedením tohoto dekretu se pověřují všichni členové vlády.

Dekret prezidenta republiky ze dne 27. října 1945

o trestání některých provinění proti národní cti

K návrhu vlády ustanovuji:

§ 1

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu prezidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) nepřístojným chováním, urážejícím národní cítění českého nebo slovenského lidu, vzbudil veřejné pohoršení, bude potrestán – nejde-li o čin soudně trestný – okresním národním výborem vězením do jednoho roku nebo pokutou do 1,000 000 Kčs nebo veřejným pokáráním nebo dvěma nebo všemi těmito tresty.

(2) Byla-li uložena pokuta, buď pro případ její nedobytnosti zároveň vyměřen náhradní trest vězení podle míry zavinění do jednoho roku. Byl-li vedle pokuty uložen i trest na svobodě, nesmí trest na svobodě spolu s náhradním trestem vězení přesahovati jeden rok.

(3) Směrnice, které v této věci vydá ministr vnitra, jsou pro národní výbory závazné.

§ 2

Do trestu na svobodě se započítá doba, po kterou byl pachatel zajištěn (ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 27. října 1945, č. 137 Sb., o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční).

§ 3

Činy trestné podle § 1 se promlčují v šesti měsících. Promlčecí lhůta počíná se dnem, kdy čin byl spáchán; u činů spáchaných před účinností tohoto dekretu pak dnem počátku jeho účinnosti. U činů, o nichž okresní národní výbor nabude vědomosti ze spisů, jež jsou v den 26. května 1946 u soudu (mimořádného lidového soudu), veřejného žalobce, správního úřadu (orgánu) a budou mu odstoupeny teprve po tomto dnu, počíná se promlčecí lhůta dnem, kdy tyto spisy dojdou příslušnému okresnímu národnímu výboru. Trestní řízení musí však býti zahájeno před skončením účinnosti dekretu prezidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, ve znění zákonů jej doplňujících a pozměňujících.

§ 4

Tento dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení a platí jen v zemích České a Moravskoslezské; provede jej ministr vnitra.

Příloha č. 4:

Předsedové a členové TNK v Jablonci nad Nisou

Předsedové:

Dr. Rudlič

JUDr. Václav Trnovský

– vrchní komisař politické správy OSK v Jablonci nad Nisou, člen KSČ

JUC. František Vozandych

- člen ONV, člen KSČ

Alfréd Žák

- inspektor kriminální policie, člen ČSNS

Členové:

Vilém Černý

- přednostu Úřadu ochrany práce v Jablonci,

Janovský

- předseda SOPV

Adolf Kadič

– obchodní vedoucí, člen MSK ve Vrkoslavicích (odbor bezpečnosti), člen ČSSD

František Liška

- koncipient politické správy

Karel Matoušek

- přednosta Okresního úřadu ochrany práce v Jablonci nad Nisou, člen ČSSD

Nosek

Václav Strnad

- místopředseda OSK, člen KSČ

Břetislav Škarvada

- korespondent, člen ONV, KSČ

Ladislav Štěpánek

- obchodník, člen ONV, člen ČSL

JUDr. Josef Vulterýn

- soudce Okresního soudu v Tanvaldě, člen ONV, člen KSČ

Příloha č. 5:

Ukázka výslechového protokolu OVK

Okresní vyšetřovací komise při OSK
v Jablonci n. N.

Čís. jedn.: 54/47 OVK

Protokol

sepsaný dne 15.3.1947 v Jablonci n. N.

Vyšetřovaný :

Jméno a příjmení Anna Alinčová, roz. Roseneiová
zaměstnání v domácnosti
národnost německá
narozen dne 8.3.1891 v Skalice Č. Lípa
domovská příslušnost Bítovany, okres Chrudim
jméno otce Josef Rosenei, německé národnosti
matky Antonie za svobodna Ducke, německé národnosti
sourozenci Berta
stav vdaná
školní vzdělání obecnou a měšťanskou
majetkové poměry domek v ceně asi 40.000 Kčs
vojenská služba 0
dosavadní tresty dle svého udání zachovalé
poslední bydliště Jablonec n. N., Hutní č. 19

Vyšetřovaný(á) byl(a) upozorněn(a), aby vypovídal(a) pravdu:

Na kladené otázky udává: Jsem původem Němka, poněvadž jak otec tak matka byli národnosti německé a provdala jsem se v roce 1919 po druhé jako vdova za Karla Alinče, z Bítovan, české národnosti. ~~xxvypovědělaxjsemxxvaxsynj, kter~~
Více nemám co bych uvedla.
Protokol byl vyslýchané přečten shledán správným uzavřen a podepsán.

Vyslychající: Svedek: Vyslýchaná:

[Podpisy]

Debravský, v. nár. spr.

(SOka Jablonec nad Nisou, fond ONV Jablonec nad Nisou, karton č. 291, spis Anna Alinčová)

Ukázka trestního nálezu TNK

Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou

číslo : 15037/47

L-270

Trestní nálezný

Trestní komise nalezení v Jablonci nad Nisou oznámila dne 12. dubna 1947 na základě provedeného řízení takto:

Pan **Václav Levinský**, nar. dne 10.7.1917 ve Velkém Varadíně, Rumunsko, příslušný do Revolis, povoláním Nový Bydžov, bytem Jablonec nad Nisou, je v r. 1942 Revoluční, č. 43, tedy v době zvláštního ohrožení i bezpečnosti republiky, se přihlásil k německé národnosti a byl členem německé branné moci.

Kterýmžto chováním urážející národní cítění českého lidu, vzbudil veřejné pohoršení, čímž sedopustil provinění proti národní cti podle § 137 ods. 1. a 2. dekrety presidenta republiky ze dne 27. října 1945, číslo 138/1945 Sb. a trestání některých provinění proti národní cti a odsuzuje se podle téhož ustanovení k veřejnému pokarání a peněžitě pokutě Kčs. 10.000,-.

Pro případ nedobytnosti uložené pokuty stanoví se Vám náhradní trest vězení v trvání 1 měsíce. Do trestu vězení se započítává doba měsíců dní, kterou potrestaný ztrávil v zajišťovací vazbě.

Odůvodnění:

Konáním šetřením, vlastním částečným doznáním a výsledkem svědků bylo zjištěno, že jste se v r. 1942 přihlásil k německé národnosti a stal jste se členem německé branné moci. Okolností že jste tak učinil pod hrozbou a nátlakem jste nemohl nijak prokázati.

Z tohoto trestního nálezu lze se odvolati do tří dnů, počínající dnem následujícím po doručení, k zaiskému národnímu výboru v Praze, podáním u okresního národního výboru v Jablonci nad Nisou.

II. /na opis I./

- 1./ Ústřední ONV v Jablonci nad Nisou na vědomí a k vynášení u věné pokuty a k dohledu nad výkonem trestu - náhradního trestu vězení.
- 2./ Místní národní výbor v Jablonci nad Nisou k veřejnému vyvěšení trestního nálezu po dobu 8 dnů.

2

Vyvěšení však budiž provedeno teprve až trestní nález
nebude první noci. Tato skutečnost bude Vám dodatečně
oznámena.

III. /na opis I./

- 1./ Oblastní úřadovna stát. i bezpečnosti
v Liberci.
- 2./ Pobočka oblastní úřadovny a státní bezpečnosti
v Jablonci nad Nisou.

Na vědomí.

K číslu: 15037/47.....

III 21 b

L-270.

Ka: exp. I. na potvrzení, bez příloh, pošt. s.
exp. II. a III. bez příloh pošt. k.

Spis: Vide t trestní rejstřík.

Čl. nové trestní nalézací komise:

s t n

.2251-7

24

Národn

mnost,

K nálezu

26.6.47. Dubek

Tomáš Dubek
Václav Levinský
Miroslav Kromer
Lay.

hina a

ane 27.

i v o d

ozí změn

iesí vys

Příloha č. 7:

Seznam obžalovaných před TNK v Jablonci nad Nisou od 28. března 1946 do 3. května 1947²³⁰

	Příjmení, jméno	Datum a místo narození	Národnost 1930/1939²³¹	Národnost	Provinění	Datum, rozhodnutí	Poznámka	Revize/odvolání²³²	Číslo kartonu
1	Alinčová, Anna	8.3. 1891, Skalice	??	Německá	Přihlášení k německé národnosti	25.4. 1947 – řízení zastaveno	Osoba německé národnosti	ŘZ/ne	291
2	Ander, Otta	18.10. 1922, Jablonec nad Nisou	?/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti, služba u wehrmachtu	16.4. 1947 – řízení zastaveno	Jako nezletilý přihlášen jinou osobou, služba následkem přihlášení	ŘZ/ne	291
3	Appeltová, Irma	26.5. 1917, Hodkovice	N/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti, členka NS spolku německých žen	23.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	?/ano	303
4	Augstová, Alžběta	19.11. 1921, Proseč	N/N	Česká	Hlášení k německé národnosti	12.3. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 2 000 (náhradní trest vězení 14 dnů)	ŘZ/ne	291
5	Augustová, Anna	11.7. 1900, Branžež	Č/N	Česká	Hlášena s německou národností	3.5. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	291
6	Balaš, Arno	3.9. 1922, Pustiny	N/N	Česká	Hlášen s německou národností, člen RAD, HJ a wehrmachtu	2.5. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 42 dnů), vězení 2 měsíce	ŘZ/ne	299
7	Baloun, Jiří	5.9. 1913, Praha	??	Česká	Podepsání žádosti Karla Čepelky o propuštění z tábora v Liberci, o jehož chování nemohl mít úplné	26.2. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 500 (náhradní trest vězení 3 dny)	?/ne	295

²³⁰ ? – neznámý údaj.

²³¹ Č – česká, N – německá, SL – slovenská.

²³² Revize: ŘZ – řízení zastaveno, Z – zahájena.

					znalosti kvůli příležitostnému setkávání				
8	Balounová, Božena	13.11. 1915, Velké Hamry	??	Česká	Podepsání žádosti Karla Čepelky o propuštění z tábora v Liberci, o jehož chování nemohl mít úplné znalosti kvůli příležitostnému setkávání	26.2. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 500 (náhradní trest vězení 3 dny)	?/ne	295
9	Balounová, Hermína	6.12. 1886, Mnichovo Hradiště	??	Česká	Podepsání žádosti Karla Čepelky o propuštění z tábora v Liberci, o jehož chování nemohl mít úplné znalosti kvůli příležitostnému setkávání	26.2. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 500 (náhradní trest vězení 3 dny)	?/ne	295
10	Bernardová, Emilie	23.9. 1887, Hrubá Horka	N/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti, členka NS spolku německých žen	23.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 30 dnů)	ŘZ/ne	295
11	Brantlová, Eliška	4.1. 1921, Velké Hamry	Č/Č	Česká	Hlášena s německou národností	2.5. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	299
12	Brzobohatý, Otokar	26.3. 1897, Smržovka	??	Česká	Přihlášení k německé národnosti	18.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 21 dnů)	ŘZ/ne	291
13	Bříza, Josef	15.3. 1894, Rychnov u Jablonce nad Nisou	??	?	Člen NSDAP	11.4. 1947 – řízení zastaveno	Slabomyslný – nesvéprávný od roku 1923	ŘZ/ne	291
14	Bulva, Jan	?	??	?	?	? – řízení zastaveno	?	??	304
15	Bureš, Josef	17.3. 1886, Polohlavy	N/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti	16.4. 1947 – potrestán	Veřejné pokárání	ŘZ/ne	299
16	Czerch, Hugo	15.2. 1899, Mšeno	N/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti	26.3. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 30 dnů)	ŘZ/ne	299
17	Čáp, Josef Ferdinand	14.12. 1892, Praha	??	Česká	Dobrovolné zažádání o německou státní	3.7. 1946 – potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní	?/ano	303

					příslušnost, služba ve wehrmachtu		trest vězení 60 dnů)		
18	Čáповá, Žofie	25.4. 1905, Horní Růžodol v Liberci	??	Česká	Dobrovolné zažádání o německou státní příslušnost	3.6. 1946 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 60 dnů)	?/ano	303
19	Čurdová, Vlasta	?	??	Česká	Členka NSV	28.3. 1946 – řízení zastaveno	?	??	304
20	Dányš, František	5.8. 1908, Gompersdorf (Horní Slezsko)	Č/Č	Česká	Služba ve wehrmachtu - neuplatnění české národnosti	24.4. 1947 – potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 15 dnů)	Z/ne	299
21	Dittrichová, Emma	13.4. 1923, Liberec	?/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti	24.4. 1947 – řízení zastaveno	Dobré chování vůči Čechům	ŘZ/ne	291
22	Dlabová, Věra	28.6. 1922, Jablonec nad Nisou	??	Česká	Nepřípustné jednání úřednice úřadu ochrany práce (v Dobrušce) s českými ženami přidělenými na práci	15.11. 1946 – potrestána	Pokuta 1 000 (náhradní trest vězení 14 dnů) – změna z původního zastaveného řízení	?/ano	304
23	Dolenský, Otta	30.9. 1912, Proseč	Č/Č	Česká	Požádání o německou státní příslušnost	24.4. 1947 – řízení zastaveno	Čin spáchán pod nátlakem a jen formálně, aby mohl uzavřít sňatek a děti řádně vychovat	ŘZ/ne	291
24	Dražil, Josef	20.12. 1886, Smržovka	??	?	V únoru roku 1945 požádal Norberta Ertla, skladníka firmy Friebisch, aby poslal dva muže (Hemka a Kunce) na pročištění turbín a prosekání ledu v rybníce, ti jím byli udáni a následně ztýráni německou četnickou stanicí ve Smržovce	11.12. 1946 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 14 dnů)	?/ano	303
25	Dresler, Václav	29.10. 1886, Vidochov	N/N	Česká	Hlášení s německou národností	16.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	291

26	Dreslerová, Pavla	14.1. 1898, Starý Harcov	?/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti	30.4. 1947 – řízení zastaveno	Nevzbudila veřejné pohoršení (dobré vztahy s Čechy), neprokázáno zažádání o německou národnost	ŘZ/ne	291
27	Ducháč, Jaroslav	15.2. 1906, Velké Hamry	?/?	Česká	Zažádání o německou státní příslušnost	9.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 15 dnů)	ŘZ/ne	299
28	Duňková, Marie	16.3. 1905, Kněžice	Č/Č	Česká	Posílání dcery do německé školy v Příchovicích, ačkoliv předtím navštěvovala tři roky českou v Rejdicích (byla zde po celou dobu okupace)	29.11. 1946 – potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 1 000 (náhradní trest vězení 14 dnů)	?/ano	302
29	Dvořák, Karel	27.3. 1903, Příchovice	Č/Č	Česká	Hlášení k německé národnosti	3.4. 1947 – řízení zastaveno	Neshledána skutková podstata provinění	ŘZ/ne	299
30	Eichlerová, Anna	25.7. 1894, Svobodné Dvory	Č/N	Česká	Hlášena s německou národností	3.5. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání	ŘZ/ne	291
31	Engel, František	13.3. 1903, Jablonec nad Nisou	N/N	Česká	Hlášení k německé národnosti	23.4. 1947 – řízení zastaveno	Hlášen s německou národností již v roce 1930, český původ jen po matce	ŘZ/ne	295
32	Erlebachová, Marta	?	?/?	?	?	26.3. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 30 dnů)	?/ano	304
33	Fischerová, Marie	25.1. 1929, Tanvald	?/?	Česká	Členka Hitlerovy mládeže	15.1. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání	?/ano	304
34	Frischová, Anna	20.8. 1905, Dřevěnice	Č/N	Česká	Nechala se přihlásit k německé národnosti	23.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání	ŘZ/ne	297
35	Gärtnerová, Marie	13.12. 1893, Chroustov	N/N	Česká	Hlášena s německou národností	12.3. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 21 dnů)	ŘZ/ne	291
36	Goldová, Luisa	23.3. 1913, Jablonec nad	?/?	Česká	Hlášena k německé národnosti	23.4. 1947 – řízení zastaveno	Nebyla prokázána vina	ŘZ/ne	291

		Nisou							
37	Gros, Jaroslav	29.7. 1919, Vesec	??	?	Překročení meze průměrného nařízeného výkonu (u firmy Pfeniger nutil zaměstnance – zajatce a Poláky – k větším výkonům, hrubě s nimi jednal)	22.5. 1946 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 10 000 (náhradní trest vězení 90 dnů), 3 měsíce vězení (90 dnů)	?/ano	303
38	Hantschová, Růžena	14.7. 1913, Rýnovice	?/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti	24.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 15 dnů)	ŘZ/ne	291
39	Hanuš, Josef	10.4. 1915, Petrovec	??	Česká	Podepsání žádosti Karla Čepelky o propuštění z tábora v Liberci, o jehož chování nemohl mít úplné znalosti kvůli příležitostnému setkávání	26.2. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 500 (náhradní trest vězení 3 dny)	?/ne	295
40	Hanušová, Libuše, roz. Balounová	23.2. 1920, Kosmonosy	??	Česká	Podepsání žádosti Karla Čepelky o propuštění z tábora v Liberci, o jehož chování nemohl mít úplné znalosti kvůli příležitostnému setkávání	26.2. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 500 (náhradní trest vězení 3 dny)	?/ne	295
41	Hejralová, Viktorie	23.12. 1907, Paseky nad Jizerou	Č/N	Česká	Dobrovolné hlášení s německou národností	2.5. 1947 – potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	301
42	Herrmann, František	23.6. 1906, Videň	Č/N	Česká	Dobrovolné hlášení s německou národností, člen SdP a NSDAP	2.5. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 42 dnů), vězení 2 měsíce	ŘZ/ne	291
43	Hladíková, Teresie	21.8. 1913, Čelo	SL/příslušnice slovenského štátu (nepodléhala hlášení)	Slovenská	Hlášení k německé národnosti	23.4. 1947 – potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	291
44	Hloušková, Marie	21.11. 1927,	??	Česká	Hlášení k německé	30.4. 1947 –	V době provinění	ŘZ/ne	291

					národnosti	řízení zastaveno	nezletilá		
45	Hoferová, Marie	4.5. 1909, Jablonec nad Nisou	Č/?	Česká	Přihlášení k německé národnosti	24.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 2 000 (náhradní trest vězení 10 dnů)	ŘZ/ne	291
46	Hoffmannová, Hilda	9.1. 1909, Zahrádky u České Lípy	?/N	Česká	Hlášena s německou národností	2.5. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	291
47	Hoffmanová, Augusta	18.6. 1885, Desná	N/?	Česká	Hlášena s německou národností	2.5. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů), vězení 1 měsíc	ŘZ/ne	299
48	Holčák, Jan	23.11. 1902, Křivý	Č/N	Česká	Hlášení k německé národnosti	23.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 45 dnů)	ŘZ/ne	291
49	Holubář, Josef	4.2. 1889, Bartošovice	N/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti	26.3. 1947 – potrestán	Veřejné pokárání	ŘZ/ne	299
50	Homová, Ludmila	20.10. 1902, Náchod	N/?	Česká	Přihlášení k německé národnosti	30.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání	Z/ne	297
51	Honsnajmanová, Marie	2.2. 1913, Lukášov	Č/Č	Česká	Zažádání o říšskoněmeckou státní příslušnost	9.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 21 dnů)	ŘZ/ne	297
52	Horák, František	22.2. 1902, Roztoky	?/?	Česká	Přihlášení k německé národnosti	16.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání	ŘZ/ne	291
53	Hörbe, Emil Herbert	18.7. 1923, Jablonec nad Nisou	?/N	Česká	Hlášen s německou národností, svobodník u německého námořnictva, propagace nacistického smýšlení	29.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 42 dnů)	ŘZ/ne	291
54	Hörbe, Josef	14.8. 1921, Jablonec nad Nisou	?/N	Česká	Hlášen s německou národností, desátník u německého námořnictva	29.4. 1947 – potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	291
55	Chalupníček, František	12.7. 1894, Jablonec nad Nisou	Č/Č	Česká	Hlášení k německé národnosti, člen SdP a NSDAP	24.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 10 000 (náhradní trest vězení 2 měsíce)	ŘZ/ne	291
56	Chvalina, Otokar	7.1. 1894, Bobov	N/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti, člen	26.3. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (42 dnů)	ŘZ/ne	291

					německého červeného kříže a Volksturm				
57	Jantschová, Marie	15.8. 1903, Lužec nad Cidlinou	Č/N	Česká	Hlášení k německé národnosti	24.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 2 000 (náhradní trest vězení 10 dnů)	ŘZ/ne	291
58	Karneth, Josef	23.5. 1929, Dolní Smržovka	NN	Česká	Hlášení k německé národnosti	30.4. 1947 – řízení zastaveno	V době provinění nezletilý, osoba nesvéprávná a negramotná	ŘZ/ne	299
59	Karnethová, Karolína	5.4. 1868, Haratice	N/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti	24.4. 1947 - potrestána	Pokuta 1 000 (náhradní trest vězení 7 dnů)	ŘZ/ne	291
60	Kasperová, Eliška	11.3. 1928, ?	??	?	Chovala se jako nacistka	16.4. 1947 – řízení zastaveno	Neprokována podstata činu	ŘZ/ne	291
61	Kasperová, Emilie	26.10. 1906, Mladějov	Č/Č	Česká	Chovala se jako nacistka	16.4. 1947 – řízení zastaveno	Neprokována podstata činu	ŘZ/ne	291
62	Kazda, Zdeněk	13.1. 1891, Hodkovice	Č/?	Česká	Hlášení k německé národnosti	16.4. 1947 – řízení zastaveno	Neprokována podstata činu	ŘZ/ne	291
63	Kellnerová, Emilie	27.9. 1911, Jablonec nad Nisou	Č/Č	Česká	Přihlášení k německé národnosti, členka německého červeného kříže	9.4. 1947 – potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 2 000 (náhradní trest vězení 14 dnů)	ŘZ/ne	295
64	Klosová, Josefa	11.2. 1889, Dobřenice	N/N	Česká	Dobrovolné hlášení s německou národností	3.5. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	291
65	Kopal, František	12.8. 1882, Velké Hamry	??	Česká	Podepsání žádosti Karla Čepelky o propuštění z tábora v Liberci, o jehož chování nemohl mít úplné znalosti kvůli příležitostnému setkávání	26.2. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 500 (náhradní trest vězení 3 dny)	?/ne	295
66	Kořínek, Bedřich	2.3. 1886, Choteč	N/?	Česká	Prohlašoval se za Němce, oznamoval zbohatnutí mezi Němci, zdobil dům nacistickými symboly, podepisoval se dle německého pravopisu, projetoval nelibost vůči	29.1. 1947 – potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 20 000 (náhradní trest vězení 120 dnů)	?/ano	303

					českým zaměstnancům				
67	Košťák, František	28.11. 1903, Dětenice	?/Č	Česká	Germanizace dítěte, styky s Němci (obchodník se zeleninou)	29.11. 1946 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 60 dnů)	?/ano	303
68	Košťáková, Růžena	18.3. 1900, Frýdlant v Čechách	Č/Č	Česká	Podání žádosti o přiznání říšské příslušnosti	29.11. 1946 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 10 000 (náhradní trest vězení 90 dnů)	?/ano	304
69	Kovářová, Aloisie	3.10. 1919, Smržovka	N/N	Česká	Dobrovolné hlášení s německou národností	2.5. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	299
70	Kozáková, Anna	14.12. 1880, Hradištek	Č/Č	Česká	Hlášení k německé národnosti (1939)	25.4. 1947 – potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 2 000 (náhradní trest vězení 10 dnů)	ŘZ/ne	297
71	Kraus, Josef	2.12. 1895, Žatec	N/N	Němec	Dobrovolné hlášení s německou národností, nacistické smýšlení, zdravení nacistickým pozdravem Heil Hitler, pracovník NSDAP	2.5. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 8 000 (náhradní trest vězení 2 měsíce), vězení 2 měsíce	ŘZ/ne	299
72	Krejčí, Štěpán	25.12. 1874, Jilová	?/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti	22.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 15 dnů)	ŘZ/ne	299
73	Kumpfová, Růžena	18.2. 1918, Libčice nad Vltavou	Č/Č	Česká	Svým vystupováním dávala najevo, že je ženou německého státního příslušníka – chováním urážela cítění českého lidu	15.11. 1946 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 42 dnů)	?/ano	302
74	Kundlatschová, Marta	31.1. 1911, Jablonec nad Nisou	Č/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti (1941), členka NS spolku německých žen	9.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 15 dnů)	Z/ne	297
75	Lammel, Ervín	26.7. 1906, Josefodol	N/N	Německá	Přihlášení k německé národnosti, služba u wehrmachtu (desátník)	2.5. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000, (náhradní trest vězení 28 dnů), vezení 1 měsíc	ŘZ/ne	289
76	Langová, Ida	8.5. 1906, Mšeno	?/N	Česká	Hlásila se s německou národností, členka NS	30.4. 1947 – potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní	ŘZ/ne	289

					spolku německých žen		trest vězení 28 dnů)		
77	Langová, Marie	4.6. 1874, Obora	??	Česká	Podepsání dobrozdání osobě německé národnosti žádající o vydání osvědčení o národní spolehlivosti	29.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 1 000 (náhradní trest vězení 14 dnů)	ŘZ/ne	289
78	Levinský Václav	10.7. 1917, Velký Voradín (Rumunsko)	Č/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti, člen wehrmachtu	22.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 10 000 (náhradní trest vězení 1 měsíc)	Z/ne	289
79	Linhartová, Věra	28.8. 1924, Velké Hamry	Č/N	Česká	Hlášení s německou národností, členka NS spolku německých dívek (BDM)	25.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 4 000 (náhradní trest vězení 15 dnů)	ŘZ/ne	299
80	Linková, Anna	2.2. 1909, Žacléř	?/N	Česká	Hlášena s německou národností, členka NS organizace Frauenschaft	29.4. 1947 – potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 42 dnů)	Z/ne	289
81	Machačka, František	?, ?	??	?	?	?	?	?/ano	303
82	Mareš, Karel	3.2. 1885, Český Dub	N/?	Česká	Člen NSDAP	12.2. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 42 dnů)	?/ano	304
83	Mattauschová, Julie	19.5. 1892, Smidary	N/N	Česká	Hlášení k německé národnosti	25.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 15 dnů)	ŘZ/ne	289
84	Militká, Anna	11.2. 1880, Loukov	Č/Č	Česká	Přihlášení k německé národnosti	30.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání	ŘZ/ne	289
85	Militký, Alfréd	12.4. 1922, Jablonec n/N	Č/?	Česká	Přihlášení k německé národnosti, člen spolku letců německé mládeže (FHJ), služba ve wehrmachtu	24.4 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 10 000 (náhradní trest vězení 1 měsíc)	ŘZ/ne	289
86	Mizera, Rudolf	28.8. 1898, Starý Dub	??	Česká	Podepsání dobrozdání osobě německé národnosti žádající o vydání osvědčení o národní spolehlivosti	29.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	289
87	Möhvaldová, Anna	12.3. 1911,	Č/N	Česká	Přihlášena manželem	16.4. 1947 -	Veřejné pokárání,	ŘZ/ne	299

		Polubný			k německé národnosti, členka Frauenwerku	potrestána	pokuta 1 000 (náhradní trest vězení 14 dnů)		
88	Müllerová, Hedvika	29.1. 1906, Jablonec nad Nisou	?/N	Česká	Hlášení k německé národnosti	25.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 2 000 (náhradní trest vězení 15 dnů)	ŘZ/ne	289
89	Nimrychtová, Marie	12.5. 1915, Velké Hamry	?/?	Česká	Hlášena s německou národností	??. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	299
90	Pavlišta, Rudolf	10.6. 1887, Malý Rohozec	?/?	Česká	Přihlášení k německé národnosti, člen Volksturm	22.5. 1946 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 2 měsíce)	?/ano	303
91	Pažout, Hugo	19.2. 1927, Jablonec nad Nisou	?/?	Česká	Hlášení k německé národnosti	25.4. 1947 – řízení zastaveno	Přihlášen matkou – Němkou – jako třináctiletý	ŘZ/ne	289
92	Petrů, František	28.2. 1898, Včelnička	?/?	Česká	Podněcoval německého majitele firmy aby si stěžoval na nekázeň českých zaměstnanců	12.2. 1947 – potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 42 dnů)	?/ano	304
93	Peukertová, Emilie	22.9. 1916, Jablonec nad Nisou	Č/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti	25.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 2 000 (náhradní trest vězení 21 dnů)	ŘZ/ne	289
94	Peukertová, Marie	14.11. 1895, Rybníček	?/?	Česká	Podepsání dobrozdání osobě německé národnosti žádající o vydání osvědčení o národní spolehlivosti	29.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 2 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	289
95	Pfeifferová, Františka	25.10. 1877, Bílá Třemešná	Č/N	Česká	Nechala se hlásit s německou národností	23.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	289
96	Pleštil, Emil	11.3. 1899, Turnov	Č/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti	16.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání	ŘZ/ne	289
97	Pohl, Josef	5.9. 1897, Šumburk nad Desnou	?/?	Česká	Vychvalování nacismu, hanění ČSR a jejích nejvyšších představitelů, udavačství	30.4. 1946 – řízení zastaveno	Obvinění vyvráceno výpověďmi svědků	ŘZ/ano	301
98	Pospíšil, Roman	23.8. 1894, Dolní	N/?	?	Přihlášení k německé národnosti	3.7. 1946 – řízení zastaveno	Přihlášen k německé národnosti již roku 1930,	ŘZ/ne	301

		Maxov					za války podporoval válečné zajatce, češství nezapíral		
99	Posselt, Hugo	?	??	?	?	15.11. 1946 – řízení zastaveno	?	??	304
100	Prokeš, Jan	27.3. 1898, Tanvald	??	Česká	Zažádání o říšskou státní příslušnost, germanizace dítěte	11.12. 1946 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 10 000 (náhradní trest vězení 90 dnů)	?/ano	304
101	Rolenc, Jan	15.5. 1905, Zbudovice	Č/za okupace protektorátní	Česká	Okupace využíval k vlastnímu obohacení, hanlivé vyjadřování o Rudé armádě, nadšení z postupu německé armády	29.1. 1947 – řízení zastaveno	Obvinění nebyla prokázána	Z/ne	297
102	Rosenbachová, Irma	6.3. 1912, Harachov	N/N	Česká	Hlášení s německou národností (1939)	16.4. 1947 – potrestána	Veřejné pokárání	ŘZ/ano	297
103	Rösnerová, Hedvika	21.3. 1908, Loučná	??	Česká	Hlášení k německé národnosti, urážka české národnosti	30.7. 1946 – potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 60 dnů)	?/ano	304
104	Rössler, Arnold	15.3. 1883, Podmoklice	N/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti	23.4. 1947 – potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 42 dnů)	?/ano	303
105	Růta, Josef	5.3. 1896, Strážiště – Mnichovo Hradiště	??	Česká	Nedovolený styk s osobou německé národnosti v souvislosti s předchozím služebním úkonem	9.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, vězení 14 dnů	ŘZ/ne	295
106	Rydval, Josef	2.10. 1915, Tiefenbach	??	Česká	Zažádání o německou státní příslušnost	8.8. 1946 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 60 dnů)	?/ano	303
107	Řáha, Antonín	13.7. 1912, Plánice	??	Česká	Napsal Rudolfu Rosenbaumovi (úředníkovi magistrátu v Praze, německé národnosti) obdivný dopis o pochybných vítězstvích německé armády	15.1. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 10 000 (náhradní trest vězení 90 dnů)	?/ano	303
108	Ságner, August	29.4. 1918,	??	Česká	Služba u wehrmachtu,	22.5. 1946 –	Neshledána skutková	?/ne	293

		Huť			v době okupace vlastnil autodopravu	řízení zastaveno	podstata činu		
109	Seidl, Richard	15.12. 1898, Dolní Maxov	?/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti, člen Volksturm, své dítě nechal vychovávat v německém duchu a německém jazyku	29.1. 1947 – potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 10 000 (náhradní trest vězení 90 dnů)	?/ano	302
110	Schöffelová, Františka	20.10. 1878, Dřevěnice	?/?	Česká	Podepsání dobrozdání osobě německé národnosti žádající o vydání osvědčení o národní spolehlivosti	29.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 1 000 (náhradní trest vězení 14 dnů)	ŘZ/ne	289
111	Scholz, František	8.12. 1908, Moravská Ostrava	N/?	Česká	Přihlášení k německé národnosti, člen německého spolku NSV, služba ve wehrmachtu	9.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 10 000 (náhradní trest vězení 1 měsíc)	ŘZ/ne	295
112	Schwandová, Ida	8.10. 1915, Pustiny	Č/N	Česká	Nechala se hlásit s německou národností, členka Frauenwerku	30.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání	ŘZ/ne	301
113	Schwarzbachová, Anna	25.7. 1902, Paceřice	?/?	Česká	Podepsání dobrozdání osobě německé národnosti žádající o vydání osvědčení o národní spolehlivosti	29.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 2 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	ŘZ/ne	289
114	Slavík, Miroslav	8.2. 1926, Velké Hamry	?/?	Česká	Podepsání žádosti Karla Čepelky o propuštění z tábora v Liberci, o jehož chování nemohl mít úplné znalosti kvůli příležitostnému setkávání	26.2. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 500 (náhradní trest vězení 3 dny)	?/ne	295
115	Stránský, Emil	5.12. 1903, Český Dub	Č/Č	Česká	Žádost o udělení německé státní příslušnosti (udělena)	18.12. 1946 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 90 dnů)	?/ano	304
116	Šimáček, Josef	14.6. 1903, Dolní Maxov	?/?	Česká	Podepsání dobrozdání	12.3. 1947 – potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 1000 (náhradní trest vězení 14 dnů)	?/ano	304
117	Štekr, Josef	6.4. 1911,	?/?	Česká	Při příležitosti odvodu	23.4. 1947 -	Veřejné pokárání,	?/ano	303

		Vrkoslavice			přihlášení k německé branné moci (wehrmacht)	potrestán	pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 45 dnů)		
118	Trdla, August	3.7. 1884, Držkov	??	Česká	Podepsání dobrozdání	12.3. 1947 – potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 1000 (náhradní trest vězení 14 dnů)	?/ano	304
119	Tuffková, Adéla	30.3. 1913, Jablonec nad Nisou	N/N	Česká	Přihlášení k německé národnosti, germanizace dítěte, nadšení z počátečních úspěchů německé branné moci	29.1. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 10 000 (náhradní trest vězení 90 dnů)	?/ano	303
120	Ulbrichová, Marie	9.7. 1904, Alšovice	??	Česká	Členka NSDAP, spolku německých žen (4 týdny vedoucí)	16.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 28 dnů)	?/ano	304
121	Ulrychová, Božena	15.11. 1879, Sobotka	?/Č	Česká	Zažádání o říšskou státní příslušnost a přiznání německé národnosti	15.1. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 2 000 (náhradní trest vězení 21 dnů)	?/ano	303
122	Vacek, Josef	6.4. 1900, Jablonec nad Nisou	Č/Č	Česká	Přihlášení k německé národnosti	23.4. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 45 dnů)	?/ano	303
123	Valenta, Josef	21.10. 1895, Žďár	Č/Č	Česká	Přihlášení k německé národnosti, proto pak člen Volksturm	29.1. 1947 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 3 000 (náhradní trest vězení 14 dnů)	?/ano	303
124	Vecko, Josef	26.10. 1905, Kopidlno	??	Česká	Služba u wehrmachtu	23.4. 1947 – řízení zastaveno	Předložené důkazy - fotografie neodpovídají vzhledu obviněného	?/ne	303
125	Vrána, Jaroslav	22.7. 1892, Bolevec	??	Česká	Přihlášení k německé národnosti, vystupování jako osoba německé národnosti, sympatizování s nacistickým režimem	15.11. 1946 - potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 10 000 (náhradní trest vězení 90 dnů), vězení 3 měsíce	?/ano	304
126	Weiser, Karel	26.5. 1877, Koračany	?/Č	Česká	Přihlášení k německé národnosti, hrubé jednání s osobami české národnosti a jejich urážení	30.7. 1946 – potrestán	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 60 dnů), vězení 90 dnů	?/ano	304
127	Zappeová, Anna	17.3. 1895, Kokonín	N/N	Česká	Hlášení k německé národnosti	16.4. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 2 000 (náhradní	?/ano	303

							trest vězení 21 dnů)		
128	Zimmermannová, Jana	23.7. 1926, Smržovka	??	Česká	Přihlášení k německé národnosti, členka Hitlerovy mládeže – BDM, a říšské pracovní služby	15.1. 1947 - potrestána	Veřejné pokárání, pokuta 5 000 (náhradní trest vězení 42 dnů)	??ano	303